

Vzgoja

Revija za učitelje,
vzgojitelje in starše

maj 2024

Letnik XXVI/1 ■ številka 101
cena 6,60 eur

**V žarišču:
Klic po vzgoji**

stran 23

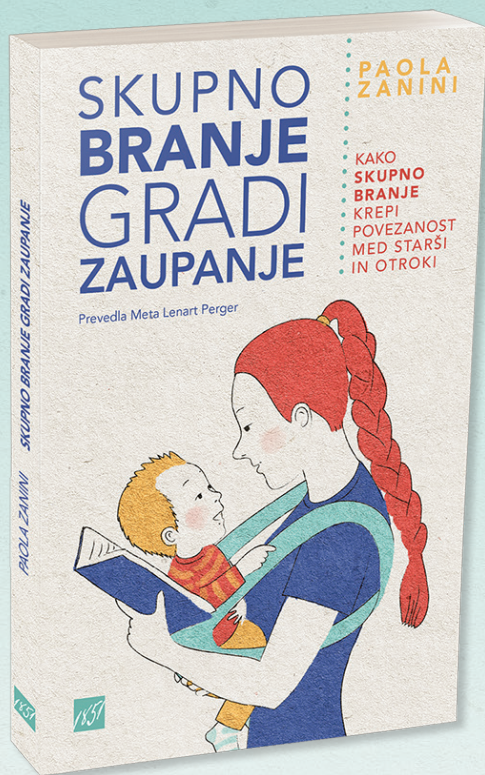
**Naš pogovor:
dr. Sanda Ham**

stran 30

**Vpliv renesanse na razvoj
evropskega šolstva**

stran 42

**Selektivni
mutizem**

www.mohorjeva.org

SKUPNO BRANJE GRADI ZAUPANJE

PAOLA
ZANINI

KAKO
SKUPNO
BRANJE
KREPI
POVEZANOST
MED STARŠI
IN OTROKI

Prevedla Meta Lenart Perger

Nikoli ni prezgodaj za branje otroku, trdi avtorica priročnika in to trditev podkrepi z vrsto strokovnih mnenj. Branje z otrokom namreč krepi zaupanje in pomembno vpliva na kakovost odnosa med otrokom in staršem. Predlogi položajev, v katerih je priporočljivo brati glede na otrokovo starost, in seznam otrokovi starosti primernih slikanic bodo staršem kompas pri prvih korakih skupnega branja.

Poslušati otroka pomeni tudi okrepiti bralca, ki je v njem. (Paola Zanini)

135 mm x 210 mm • 124 strani • 20 €

Ljubljana, Nazorjeva ulica 1 • T 01 244 36 50

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba

Celje, Prešernova ulica 23 • T 03 490 14 20

6. mednarodna konferenca
Vzgoja za ljubezen do domovine in države

NARODNI PONOS V GLOBALIZIRANEM SVETU

sobota, 23. november 2024,
OŠ Notranjski odred Cerknica/splet

Vabljeni predavatelji: Borut Pahor, Vida Petrovčič, dr. Karl Hren

Na konferenci lahko sodelujete s svojim prispevkom.

Rok prijave za sodelovanje s prispevkom: 5. 7. 2024

Rok prijave za udeležbo: 11. 11. 2024

REPUBLIKA SLOVENIJA
URAD VLADE RS ZA SLOVENCE V
ZAMEJSTVU IN PO SVETU

ALEŠ ŠTRANCAR

ZDRUŽENJE
ZA VREDNOTE
SLOVENSKE
OSAMOSVOJITVE

Informacije in prijave:
DKPS, Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana,
01/43-83-983 (tor., čet. 9.00-12.00)

konferenca@dkps.si
www.dkps.si/izobrazevanje

Izdajatelj:

Društvo katoliških pedagogov Slovenije

Svet revije

Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik

dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
Tatjana Fajdiga
dr. Janez Gabrijelčič
dr. Dejan Hozjan
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
mag. Marijana Kolenko
dr. Nives Ličen
prof. Bernarda Mal
dr. Anton Meden

Naslov uredništva

Vzgoja, Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana
01/43-83-983urednistvo@revija-vzgoja.si
info@revija-vzgoja.si
silvo.sinkovec@rkcc.si
http://www.revija-vzgoja.si

ID za DDV

SI64231160

Transakcijski račun

SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom

Tiskarna Oman, Kranj

Tisk

Belin

Lektoriranje

Barbara Rodošek

Revija *Vzgoja* izhaja štirikrat letno. Cena izvoda v letu 2024 je 6,60 €. Naročnina za naročnike v Sloveniji je 26 € (tujina 36 €).
DDV in poština sta všteta v ceno.

Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite na uredništvu ali na spletni strani.

Prispevkov ne honoriramo.

Če naročniki svojega izvoda ne prejmete na dom, prosimo, da nas o tem obvestite.

Natisnjenih 1200 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost RS.

Utrinki s poti
Vzgoje

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent *DKPS* in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Praznovali smo izdajo 100 številke *Vzgoje*, petindvajset let dela ekipe in več kot 1200 avtorjev, nekaj oblikovalcev in tiskarjev. Vsem sodelavcem se iskreno zahvaljujem. S stoto številko *Vzgoje* se od soizdajateljstva poslavlja *Družba Jezusova*. Jezuitom se zahvaljujem za 25. letno sodelovanje. Ob praznovanju smo imeli novinarsko konferenco in okroglo mizo. Nekaj odmevov objavljamo v žarišču 'stoenke'. Kaj smo naredili, kaj je odmevalo in bilo zares pomembno? Vsak članek je zanimiv, nekateri pa pustijo sled. Nanizal bom nekaj utrinkov s poti *Vzgoje*.

Ves čas smo si prizadevali za vzgojo. V drugem uvodniku sem zapisal, da je beseda iz-obraziti prava, saj pomeni biti zraven, ko nastaja obraz, osebnost mladega človeka. To je vzgoja.

V devetdesetih letih se je šolska politika trudila besedo vzgoja črtati iz pedagoškega besednjaka. Uveljavljali so tezo, da šola le izobražuje, vzgaja naj družina. Res je družina prva, ki vzgaja. Toda polovica otrok nima družine, ki bi zmogla vzgajati. Poleg tega družina sama ne more vzgajati v celoti, ker otroci ogromno časa preživijo v šoli, zato je pomembno, kaj se dogaja v šolski skupnosti. V zadnjem letu sem nekajkrat sodeloval v razpravah o šoli, na katerih je bila beseda vzgoja rdeča nit med strokovnjaki. Ohranili smo besedo vzgoja. Zato naj živi *Vzgoja*, naj še naprej opravlja svoje pomembno poslanstvo.

Prvo leto sem imel intervju z ministrom za šolstvo (filozof Zgaga). Zanimalo me je tudi njegovo stališče o 'nevtralni šoli', saj se je s to skovanko ohranjal ateizem v šoli. Kaj pomeni idejna nevtralnost? Minister je ta izraz preoblikoval v 'pravno nevtralna javna šola'. Demokracija priznava, da smo ljudje različni po svojih idejah, in zagovarja sobivanje ljudi z različnimi prepričanji, pluralnost. Sprejeti pluralnega duha je še vedno naloga slovenske šole.

Ob oblikovanju *Bele knjige o vzgoji in izobraževanju* (2011) smo organizirali posvet. Dr. Krek, ki je vodil komisijo za pripravo bele knjige, je izrazil veliko zadovoljstvo zaradi kakovosti tega posveta, ki je vsaj malo vplival, da dokument poudarja vzgojo.

Ko so na Polici pri Grosuplju blagoslovili novo šolo, so nekateri v državi zagnali vik in krik. Kot odgovor na to so na Osnovni šoli Dornberk organizirali posvet. Odlične prispevke smo objavili v *Vzgoji* 77. Tudi to je bila jasno izražena želja po pluralizaciji šole.

Mnoge žariščne teme smo predstavili s kakovostnimi članki, npr. o medijski vzgoji (8), odmev kongresa v Kanadi. O delu z nadarjenimi učenci (15) so pisale avtoritete na svetovni ravni (npr. Mönks, Soriano de Alencar iz Brazilije). Zgodaj smo pisali o spolnih zlorabah (20), o škodljivosti pornografije (31), o pravi ljubezni (37), o etiki oglaševanja, o pedagoških konceptih, npr. Unescova, montessori in jezuitska pedagogika itd. V sodelovanju z *Inštitutom 2020*, ki je izvedel dva raziskovalna projekta o trajnostnem razvoju, v osnovni (36) in srednji šoli (46), o *Svetem pismu*, celostnem razvoju osebnosti, o pomenu branja, etiki in vrednotah, družini itd.

Naša revija je bistveno prispevala k uveljavitvi vzgojnega načrta v osnovnih šolah. V začetku je *Vzgoja* (34) razblinila strah in predsodke do vzgojnega načrta.

V sodelovanju z državnim svetom smo večkrat pisali o gibanju *Rastoča knjiga*. Identiteta našega naroda in države sloni na besedi, zato moramo skrbeti za klenost besede, za kulturo branja.

Upam, da bo še kdo poiskal uvodnike z naslovom Na valovih, Lepota, Resnica, Poštenost, Molitev, Družina, Identiteta, Fantek in punčka, Vera in kultura, Vzgoja značaja. Vse je na spletni strani revije *Vzgoja*: <https://www.revija-vzgoja.si/revija-vzgoja/uvodniki>. ◀

10

Vzgoja kot razlog ali rešitev konfliktov vrednot in paradoksov v družbi

... Razumevanje vloge vzgoje v človekovem razvoju je bistveno za reševanje družbenih vprašanj, spodbuja spoštovanje in odgovornost, razumevanje dobrega, pravega, poštenega. Vzgoja je vedno povezana in je odsev družine, družbe ter okolja, v katerem živimo. ...

16

Živeti svoje poslanstvo in ne zgolj opravljati poklica

... Če otrokom ne znamo približati pomena in lepote novega znanja, je učenje v veliki meri nesmiselno. Življenje je smiselno, vredno in lepo. Zato je otroku med odrasčanjem treba pomagati ter ga podpirati, da pride sam do tega uvida in spoznanja. ...

30

Vpliv renesanse na razvoj evropskega šolstva

... Bistveni namen pedagoškega dela je vzgoja človeka, to pa pomeni, da vključuje v svoje prizadevanje določene cilje, ki se oblikujejo na podlagi razumevanja, kaj človek je, še bolj pa, kakšen naj bi bil. V te težnje po sledenju viziji, kaj človek je, se vrinja šolski sistem. ...

32

Kompetence podjetnosti v osnovni šoli

... Podjetnost je splošna veščina vseživljenjskega učenja. Zavedati se moramo, da se je podjetnostnih spretnosti, znanj in odnosov mogoče naučiti. To pa vodi k splošno razširjenemu razvoju podjetnostnega razmišljanja in kulture, kar koristi posameznikom in družbi. ...

44

Učenci na obisku cerkve sv. Frančiška Asiškega v Šiški

... Zaradi 150. obletnice Plečnikovega rojstva smo se na eni od sej župnijskega pastoralnega sveta naše, torej Plečnikove cerkve odločili, da povabimo na ogled cerkve učence in dijake bližnjih šol. Vodila nas je ena sama misel: da pri mladih vzbudimo, ustvarimo in utrdimo vrednote ter pripadnost kulturni dediščini. ...

Uvodnik

3 *Silvo Šinkovec*: Utrinki s poti Vzgoje

V žarišču: Klic po vzgoji

5 *Matevž Vidmar*: Govorimo o vzgoji in vzgajajmo

7 *Štefan Krapše*: Pedagoško-vzgojni utrinki

9 *Primož Rogelj*: Življenju II

10 *Simona Kustec*: Vzgoja kot razlog ali rešitev konfliktov vrednot in paradoksov v družbi

14 *Dejan Hozjan*: Vzgojni načrt in nacionalni program

16 *Sebastjan Kristovič*: Živeti svoje poslanstvo in ne zgolj opravljati poklica

18 *Komisija za šolstvo pri Slovenski škofovski konferenci*: Predlogi za nacionalni program

21 *Ksenija Fänrich Vuga*: »Ker sem tako čudovito ustvarjen«

Naš pogovor

23 *Dragica Motik*: dr. Sanda Ham: Pot naroda in prizadevanja za ohranitev živosti jezika

Biti vzgojitelj

27 *Dragica Motik, Ivo Branimir Piry*: Jezuitski kolegij v Ljubljani - izvir znanja

30 *Matija Nared*: Vpliv renesanse na razvoj evropskega šolstva

Vzgojni načrt

32 *Mateja Škufca Langus*: Kompetence podjetnosti v osnovni šoli

34 *Branko Koderman*: Starši, otroci, pesniki in učitelji v učilnicah krščanskega slovenstva

Starši

36 *Tanja Primožič*: Zgodnje učenje tujega jezika

38 *Lidija Šket Kamenšek*: Ampak danes hočem drugače

Področja vzgoje

40 *Milček Komelj*: Slikarjev anonimni človek in njegovo mesto v današnjem okolju

42 *Petra Žnidar Kozole*: Selektivni mutizem

Duhovni izziv

44 *Vida Škerjanc*: Učenci na obisku cerkve sv. Frančiška Asiškega v Šiški

45 *Janko Jarc*: Gospod, te prosimo

46 *Marjan Škvarč*: Upanje za vse

Izkušnje

47 *Katarina Jensterle Nečimer*: Poučevanje angleščine v prvi triadi

49 *Majda Kovačič Cimperman*: Šestdeset let vrtca pri OŠ dr. Ivana Prijatelja Sodražica

51 **Iz življenja DKPS**

52 **Bralni namig**

53 **Napovedni koledar**

54 **Nova spoznanja**

55 **Summary**

Govorimo o vzgoji in vzgajajmo

■ **Matevž Vidmar**, teolog, je direktor *Rahelinega vrtca – hiše otrok Montessori* in podpredsednik *Društva katoliških pedagogov Slovenije*, moderator okrogle mize ob izdaji 100. številke revije *Vzgoja*, član upravnih odborov *DKPS*, *Združenja zasebnih vrtcev Slovenije*, *Društva katoliških vrtcev Slovenije*.

Ob izdaji 100. številke revije *Vzgoja* je Društvo katoliških pedagogov Slovenije (DKPS) organiziralo okroglo mizo z naslovom *Okolje, v katerem danes odraščajo mladi*.

Sogovorniki so bili več kot na mestu za to temo: p. dr. Silvo Šinkovec, urednik revije *Vzgoja* in duhovni asistent DKPS; dr. Simona Kustec, nekdanja ministrica za izobraževanje, znanost in šport ter redna profesorica na *Univerzi na Primorskem*; Marijana Kolenko, ravnateljica *OŠ Lava*; Tatjana Jakovljevič, univ. dipl. prof. defektologije, spec. pedagoginja, zaposlena v *Vrtcu Antona Medveda Kamnik*; dr. Sebastjan Kristovič, redni profesor s področja psihologije na *Univerzi Alma Mater Erupoea*, ter Štefan Krapše, odgovorni urednik revije *Educa*. Večer in tema, ob kateri je eden izmed sodelujočih komentiral: »O tej temi bi lahko pripravili simpozij, pa bi bilo premalo časa.«

Ideja o nastanku revije *Vzgoja*

A nič za to. Okrogla miza je sledila ambicioznim načrtom s konca 90. let, ko se v naši družbi ni smelo govoriti o vzgoji. To je v uvodu predstavil urednik revije p. Šinkovec, ki je tudi razložil, od kod izvira ime revije. Iz nekega izzivalnega načrta, da se v slovenski prostor načrtno vpelje diskurz o vzgoji. Pri tem ga je lepo podprl g. Krapše, odgovorni urednik revije *Educa*, ki je izrazil pohvalo reviji *Vzgoja*, da v strokovni prostor prinaša razmislek o vzgoji, medtem ko njihova revija prinaša strokovne članke na temo izobraževanja. Kot predstavnik neke druge generacije, saj sem bil v 90. letih kot osnovnošolec vpet v vzgojo in izobraževanje, kot hvaležen moderator in kot nekdo, ki je zdaj vpet v ta proces vzgoje in izobraževanja, se sprašujem, ali so se časi spremenili.

Najbolj skrb vzbujajoča misel, ki me preveva, četudi sem del predšolske vzgoje, kjer že poimenovanje samo pove, da gre za vzgojo, je, da se niso. Pri osebni delu se namreč srečujem s starši, ki si želijo bogastva vsebin, včasih tudi motečih za vzgojni proces. Težave pa navadno nastanejo, ko si ne želijo vzgoje. Sodelujočim sem hvaležen za izražene misli glede vzgoje, saj sem po službeni in osebni poti, kot direktor vrtca na eni strani in katehet na drugi, vpet v ta proces vzgoje in izobraževanja. Najprej za splošno strinjanje, da o vzgoji premalo govorimo. Nadalje pa za konkretne primere, ki so jih zbrani navedli.

Z današnjo generacijo si delimo povsem drug prostor in čas od našega

Časi so se spremenili, generacije so drugačne. Avtorje teh misli bi lahko iskali v preteklosti vsaj do grške antične zgodovine, če ne dlje. A misel ge. Kustec me je spreletela. Vendarle sta si z mamo delili dokaj podoben prostor in čas, spremenjen, drugačen, a dokaj podoben. Čeprav nekolikanj mlajši, lahko to potrdim na lastnem primeru, v odnosu do svoje matere. Kot katehet pa lahko zapišem, da si delim povsem drug prostor in čas v odnosu do sedanjih veroučencev. Ko sem pred 12 leti začel svoje poslanstvo in na nek način vstopil v pedagoško delo, je bilo drugače. Vsaj bežno so še vedeli za čas pred Googlom, YouTubom, vstopali so v svet Facebooka. Instagram in Tik-

Foto: BS

Tok takrat še nista bila aktualna. Pametni telefoni so se začeli uveljavljati, ampak še zdaleč niso bili tako pametni, predvsem pa so bili bolj 'modri'. Meni in mojim učencem niso omogočali vstopa v svet neskončnosti, v svet nepreverjenih informacij, v velikokrat povsem brezvsebinske objave. Služili so svojemu prvotnemu namenu, kakovostni komunikaciji, danes pa ponujajo vse prej kot to. So zapolnile vse deviacije nekakovostne komunikacije v odnosu otrok – starš in otrok – vzgojitelj. Svet brez ekranov je bil realnost, danes ni več predstavljaliv. Nalijmo si čistega vina, tudi pri našem delu.

Slovar slovenskega knjižnega jezika ima danes pod geslom pedagog še zapisano razlago: »Kdor se poklicno ukvarja z vzgojo in izobraževanjem,« in (ekspresivno): »Kdor zna vzgajati, posredovati znanje.« Le na kratko smo na okrogli mizi naslovili temo pomanjkanja kakovostnih kadrov v vzgojno-izobraževalnem sistemu na vseh ravneh. Žal smo v realnosti padli pod raven ekspresivnega, pa tudi osnovnega pojmovanja gesla. Dejansko je danes pedagog tisti, ki se poklicno še ukvarja z izobraževanjem in ki se morebiti ukvarja tudi z vzgojo. Do tega je pripeljal sistem, ki 'škarje in platno' polaga v pravice otroka, ne pa v njegove dolžnosti; na to sta opozorila ga. Kolenko in g. Kristovič. Po mojem mnenju nam ta sistem že kaže svoj resnični obraz.

Ali vzgajamo otroke ali starše?

Pravice otroka so postale pravice staršev in danes se osebno, kot nekdo, ki je vpet v pedagoški proces, oz. kot moderator na okrogli mizi ob slišnem sprašujem, ali v vrtcu vzgajamo starše ali otroke. Ali imamo v šoli starše ali otroke? Ali ni posledica neštevilnih odločb o posebnih potrebah otroka posledica posebnih potreb staršev? Zavedam se: težke misli, težke sodbe. A ne krivim staršev, ne krivim otrok. Podobno kot vsi sogovorniki pa se v vsakdanjem življenju samo srečujem z realnim stanjem in se sprašujem ter preverjam pri sebi in pri strokovnih sodelavcih, ali realno stanje odraža moja ugotavljanja, spoznanja, izkustva. Ne sodim, pač pa si želim rešitev.

Zaključna beseda okrogle mize je šla ravno v to smer. Četudi smo sogovornikom zelo pozno podali osnutek predloga *Nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–2033*, ki ga je *Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje* uradno objavilo le nekaj dni pred okroglo mizo, so udeleženci že imeli nekaj vtisov o njem. Opozorili so na nekatere pomanjkljivosti. Kot teolog delim mnenje g. Šinkovca: predlog nacionalnega programa ne omenja etičnega, duhovnega vidika razvoja osebe, kar bi bilo nujno, če bi sledili *Beli knjigi za vzgojo in izobraževanje*, ki opozarja na manko teh dveh po-

dročij v učnih programih slovenskih šol v primerjavi z drugimi šolami po Evropi. Za celostni razvoj osebnosti sta obe področji ključni. To bi bil tudi odgovor na porazne rezultate duševnega zdravja mladih v Sloveniji v primerjavi z vrstniki po Evropi. Kdaj se bomo streznili in začeli poslušati mlade ter jim pomagali odraščati v zrele osebnosti?

Nezmožnost (vedno bolj vseмогоčne) umetne inteligence

Etičnost in duhovnost sta pomembni področji tudi zato, ker izobražujemo v novem svetu umetne inteligence, ki nam postavlja nove izzive. Izobražujemo, kako na najlažji način priti do najbolj kakovostnih informacij. A delamo več, kot umetna inteligenca zmore. Ker je pač umetna, je skupek algoritmov in dosežek računalniškega sveta. Zmore nam napisati sonet, verjamem, da zmora napisati celo bolj kakovostno diplomsko delo o temi, ki sem jo sam obravnaval, ko sem bil študent. O svobodi v delu *Bratje Karamazovi*. Verjamem, da zmora bolj natančno definirati odgovore na vprašanja svobode, ki sem si jih v delu zastavljal. Ne zmora pa čutiti, doživljati, preverjati resničnosti trditev, zaznavati etičnih dilem in duhovnih razsežnosti življenja. Kar je Dostojevski, avtor omenjenega dela, zmogel – še več – na podlagi čutenj, doživljanj, neizmerne čuta za zaznavanje psihološke, etične in duhovne podstati človeka, je bil sposoben zapisati v roman, ki nam odpira aktualna vprašanja še danes, toliko let po izdaji.

Umetna inteligenca ne zmora, pa mislim, da tega nikoli ne bo zmogla, zapisati bistva vzgoje, ki je v darovanju vzgojitelja za svojega vzgajanca. Ne zato, ker se s tem poklicno ukvarja, ne zato, ker zna, pač pa zato, ker verjame v napredek, v razvoj osebnosti, tako kot je Sokrat verjel v svoje 'učence', da sami lahko rastejo ob uporabi učiteljeve metode.

Zato smo govorili (na omenjeni okrogli mizi), smo in še bomo pisali o vzgoji (v našo revijo), zato bomo še vzgajali. Ker to potrebuje naš svet. ◀

Foto: Nataša Pezdir

Pedagoško-vzgojni utrinki

Pogled s strani na aktualni vzgojno-izobraževalni trenutek v Sloveniji

■ **Štefan Krapše**, odgovorni urednik revije *Educa*, organizator izobraževanja pri *EDUCA Izobraževanje*, geograf in zgodovinar.

Današnji svet je izjemno kompleksen in hkrati kontroverzen. Napredek tehnologije, pri čemer imam v mislih predvsem informacijske tehnologije, vštevši enormne razsežnosti družabnih medijev ter 'stampedo' v obliki umetne inteligence, postavlja našo družbo pred radikalne izzive.

Vzgoja in izobraževanje sta kot eden izmed najpomembnejših družbenih podsistemov še posebej izpostavljena navedenim radikalnim izzivom; tudi pri nas v Sloveniji.

Vzgojno-izobraževalni sistem v krizi

Kaj zaznavamo v deželi na sončni strani Alp glede vzgoje in izobraževanja? Če postavimo vzgojo in izobraževanje v širši družbeni kontekst, lahko ugotovimo marsikaj zanimivega in hkrati žal ne preveč obetavnega. Morebiti je 'kriza' najustrežnejša beseda, ki ilustrira vse skupaj! Najbrž ne pretiram s trditvijo, da je v krizi celotna družba. V krizi je pravna država, naša (mlada in 'šepajoča') parlamen-

tarna demokracija. Menim, da je v določeni krizi tudi celoten vzgojno-izobraževalni sistem; ne glede na stotine odličnih učiteljev in vzgojiteljev. Znotraj tega sistema je še posebej v krizi vzgoja. In – kajpak – v krizi je tudi družina, katere pomemben, pravzaprav ključen del je prav vzgoja. Okolje, tako makrookolje – če nekoliko poenostavim, je to celoten svet – kot naše slovensko okolje je na nek način degradirano, izumetničeno, dehumanizirano, preveč digitalizirano in premalo 'analogno'. Zaznamuje ga upad pristnih vrednot in medsebojnih, medosebnih odnosov. Znotraj tega sta zelo na preizkusu človeška etika in morala.

Poudarjena politična nota

Naj ilustriram. Že 25 let kot glavni urednik *Založbe EDUCA* obiskujem frankfurtski knjižni sejem.

Lani oktobra je bil še posebej zanimiv za slovenske ljubitelje knjig ter za profesionalce, ki se ukvarjajo/ukvarjamo s knjigami oziroma širše z založništvom. Slovenija je bila namreč častna gostja omenjenega sejma. Šlo je za izjemno prestižno ter medijsko odmevno gostovanje, ki ga je Javna agencija za knjigo pod kuratorstvom dr. Mihe Kovača dobro, mestoma celo odlično izpeljala.

Govornik Miha Kovač (Foto: Ministrstvo RS za kulturo).

Kaj se je na sejmu zgodilo lani oktobra? Od prvega trenutka naprej – še pred uradno otvoritvijo – so najvidnejši akterji sejma (na novinarski konferenci) dali letošnjemu sejmu izjemno političen pridih (seveda zaradi dogajanja v Izraelu oziroma v Gazi ter Ukrajini).

Ta izrazito poudarjena politična nota – precej enostransko 'proizraelsko' obarvana – se je le še stopnjevala in kulminirala na svečani otvoritvi z nastopom dr. Slavvoja Žižka. Bil sem akter v 'živu' v ogromni konferenčni dvorani pred več tisoč obiskovalci ob nastopu Žižka, ki je kajpak izraelsko-palestinski spor postavil v širši kontekst in zaradi tega požel buren odziv (tako pozitiven kakor negativen) nekaterih v dvorani. Zakaj? Ker na spor ni gledal črno-belo, temveč je iskal njegovo globljo genezo, ki je privedla do tragičnih dogodkov, ki so nedvomno vredni vsega obsojanja tako na palestinski kakor na izraelski strani.

Želim povedati, da je bilo od samega začetka sejma pa vse do njegovega zaključka odločno preveč politiziranja, in to tam, kjer to ni smiselno – na knjižnem sejmu.

Naslovnica revije *Educa* (Foto: arhiv Založbe *EDUCA*).

Slovenija je bila častna gostja frankfurtskega knjižnega sejma. (Foto: arhiv Založbe EDUCA).

Podobno se je kasneje dogajalo na Berlinu – mednarodnem filmskem festivalu z močno poudarjeno politično konotacijo; in to ni dobro. Bojim se, da bo naslednje leto, ko imata obe Gorici naziv Evropska prestolnica kulture, (pre)več v ospredju politično 'nadigravanje' kakor pa kultura in čezmejno kulturno oplajanje! Tudi to ne bo dobro. Upam, da se motim!

Vzgojnost in etičnost na preizkušnji

To dogajanje na otvoritvi frankfurtskega sejma, vključno z Žižkovim nastopom, je super snov, ob kateri se lahko v šolah izpeljejo mnoge etične in vzgojne vzporednice, pogovori, debate ... Dvomim, da so v naših šolah to možnost izkoristili pri pouku zgodovine in še kje. Podobno snov za (tudi vzgojni) razmislek je ponujala slovesnost v Bazovici.

Dan spomina na žrtve fojb in eksodus, ki ga obeležujejo v Italiji, vedno s seboj prinese nemir. Italijanski politiki na spo-

minskih slovesnostih z ostrimi izjavami, v katerih pogosto izpustijo zgodovinski kontekst fašizma iz druge svetovne vojne, vsakič znova odpirajo rane, ki jih je v skupnem primorskem prostoru povzročilo burno 20. stoletje.

Želim povedati, da je vzgojnost in etičnost našega vzgojno-izobraževalnega sistema na veliki preizkušnji. Bojim se, da ji naši šolniki in vzgojitelji (v povprečju) niso in ne bodo kos. Zakaj ne? Zato, ker niso dovolj strokovno/pedagoško kompetentni za kaj takega, ker našim vzgojiteljem in učiteljem pedagoške fakultete ne ponudijo dovolj kakovostnih programov za strokovno vzgojno-pedagoško rast in pridobivanje ustreznih kompetenc.

Tu je lahko pedagoški tisk, vključno s pedagoško periodiko, v veliko pomoč in oporo pedagogom. A kaj, ko nekatere šole po eni strani iz leta v leto odpovedujejo naročnine na pedagoško periodiko, češ, 'šparamo'!?

Po drugi strani opažam, da današnji učitelji in vzgojitelji, predvsem mlajši, (pre)

malo berejo. Pri tem nimam toliko v mislih branja lahkotnejše ali nezahtevne literature, temveč branje kakovostne strokovne literature in periodike, humanistike in družboslovja; ne nazadnje pedagoške periodike.

Če se nekoliko vrnem na že prej omenjeni knjižni sejem v Frankfurtu. Na njem je Slovenija kot častna gostja promovirala tako imenovani Ljubljanski manifest.

Ljubljanski manifest

Ta je nastal v soavtorstvu štirih mednarodno uglednih strokovnjakov na čelu z dr. Miho Kovačem. V manifestu so zapisali: »Branje na višji ravni je naše najmočnejše orodje za razvoj analitičnega in kritičnega mišljenja. S takim branjem vadimo metakognicijo in kognitivno potrpežljivost, širimo zmožnost pojmovnega umevanja, krepimo empatijo in se učimo na probleme gledati z različnih zornih kotov – vse to so nepogrešljive socialne veščine za ozaveščene državljane v sodobnih demokratičnih družbah. Podpisniki manifesta pozivamo k prepoznavanju trajnega pomena branja na višji ravni v digitalni dobi.«

Sijajen zapis, ki mu velja dodati še njihovo uvodno razmišljanje: »Digitalne tehnologije v temelju spreminjajo načine, kako živimo, komuniciramo, delamo, študiramo in beremo. Družbeni in kulturni vpliv procesa digitalizacije na bralne spretnosti in prakse je še vedno premalo raziskan. Čeprav digitalne tehnologije ponujajo veliko možnosti za nove oblike branja, pa nedavne empirične raziskave kažejo, da digitalno okolje negativno vpliva na branje, zlasti na dolgotrajno branje in bralno razumevanje. Prav tako ostaja nejasno, ali prehod na digitalne medije dejansko izpolnjuje pričakovanja o izboljšanju učnih rezultatov. Nedavne raziskave različnih vrst kažejo na upad ključnih bralnih kompetenc in praks na višji ravni, kot sta kritično in zavestno branje, počasno

branje, nestratesko branje in dolgotrajno branje. Sedanja izobraževalna politika se ne glede na ta spoznanja močno opira na monokulturno standardizirano preverjanje osnovnih bralnih zmožnosti in na vse večjo uporabo digitalnih tehnologij. Bralno izobraževanje, ocenjevanje, raziskave in nasploh šolska politika bi se morali bolj osredotočiti na prakse branja na višji ravni tako pri odraslih kot pri otrocih, saj bomo le tako lahko razumeli razvoj bralnih spretnosti in praks v dobi, ki je vse bolj odvisna od vseprisotne digitalne infrastrukture.«

Šibke strokovne kompetence

A kako to doseči ob dejstvu, da naši učitelji in vzgojitelji ne premorejo dovolj razviti večšin 'poglobljenega branja' ali branja na višji ravni? Kot dolgoletni odgovorni urednik pedagoške revije EDUCA, ki že 32 let skuša dati svoj prispevek h kakovostnemu pedagoškemu čitvu, opažam, da se kakovost besedil, ki nam jih pošiljajo

avtorji, slabša. Zakaj? Menim, da predvsem zaradi površnega in nepoglobljene branja, pa tudi zaradi šibkih kompetenc ravnateljev, ki (tudi) kot pedagoški vodje (z lastnim zgledom!) ne uspejo stimulirati in animirati učiteljev za branje pedagoške periodike. Še več – tovrstna periodika celo vse bolj izginja s knjižnih polic šolskih knjižnic. Svojevrsten negativen vpliv glede šibke kakovosti pisanja avtorjev, zaposlenih v šolah in vrtcih, ima tudi 'manija' po iskanju točk za napredovanje. Kot vemo, aktualni Pravilnik o napredovanju zaposlenih v vzgoji in izobraževanju omogoča avtorju, da za objavo članka v pedagoških revijah prejme določeno število točk. Tovrstni lov na točke se v praksi odraža tako, da uredniki prejemamo članke, ki nimajo ne repa in glave, kaj šele poglobljen razmislek ali pa vsaj prikaz dobre pedagoške prakse. Ni redkost, da se uredniki soočamo s članki, ki ne presegajo ene same strani oziroma (izraženo v znakih) ne dosega-jo niti 2000 znakov!

Skratka – šibke strokovne kompetence današnjih mladih učiteljev vzbujajo skrb. Spomnim se, da sem bil kot študent nekdanje pedagoške akademije v Mariboru deležen mnogih odličnih predavanj izvrstnih profesorjev. Hkrati pa nisem bil deležen skorajda nikakršnih strokovnih napotil za – na primer – preverjanje in ocenjevanje znanja in še manj za ustrezen vzgojni pristop (v mojem primeru kot bodoči učitelj geografije in zgodovine).

Sprašujem se, ali je dandanes na sodobnih pedagoških fakultetah kaj bolje glede zgoraj navedenega. Bojim se, da ne!

Pred leti smo v okviru založbe EDUCA izdali knjigo nekdanjega ministra za šolstvo in šport dr. Slavka Gabra (s soavtorji) z naslovom Zakaj Finci letijo dlje?. Sijajna knjiga, ki kot sociološko edukativna publikacija predstavi Finsko kot družbo, ki visoko pozicionira učitelje in učiteljski poklic ter etičnost in vzgojnost njihovih šol! Kaj pa mi v Sloveniji?

Primož Rogelj ŽIVLJENJU II

Mojo lepoto
odkriješ le med ljudmi.
Tisti,
ki se je mnenja drugih – držal.
Kdor
je vedno varno pot – izbral.
Ta
je izgubil največ.
Ker je še živ – zaspal.
Smo kot utrinki
in v tem je veličina ljudi.
Ker le ljubezen
pusti sledi,
ki dlje od groba živi.
Vendar boli,
skloni nam glavo.
Če le enega ni,
bolj pusto je nebo.

Foto: Peter Prebil

Vzgoja kot razlog ali rešitev konfliktov vrednot in paradoksov v družbi

■ **Simona Kustec**, prof. dr., je redna profesorica političnih znanosti na *Fakulteti za management na Univerzi na Primorskem*. Bila je ministrica za izobraževanje, znanost in šport (2020–2022) ter predsedujoča *Svetu EU za izobraževanje, raziskovanje, mladino in šport* (2021).

Na katero stran se odzivati v primeru vojn, kdaj in zakaj naj bi bilo primerno odločiti o življenju drugega, zakaj je treba spoštovati pravila, kdo in na kakšen način sme posegati v oblike delovanja družin – to so le nekatera od bolj izpostavljenih vprašanj, ki danes (ponovno) delijo ljudi ter družbo zaradi različnosti njihovih pogledov nanje. Je v tej povezavi najprej treba zagovarjati pravico do življenja ali pravico do svobodne izbire, morebiti pravico do varnosti? Odgovore na tovrstne dileme v družbi ponuja naš odnos do temeljnih civilizacijskih vrednot in vrlin. Kakšna pa sta pri tem poslanstvo in vloga vzgoje? Kdo in kako naj vzgaja o tovrstnih vsebinah? Kje je meja med odgovornostjo vzgoje o temeljnih vrednotah v intimnih prostorih družine in odgovornostjo države ter njenega vzgojno-izobraževalnega programa? Ali in na kakšen način lahko odgovori na ta vprašanja pomagajo razreševati nastale konflikte in paradokse v družbi, ki se pojavijo zaradi različnosti v pogledih na temeljne vrednote?

O vzgoji, vrednotah in vlogi družine

Konfucijanska filozofska misel pravi, da se družbena harmonija začne v okviru družine, v kateri imajo starši in njihovi otroci sebi lastne in hkrati vzajemno povezane vloge: starši so odgovorni, da skrbijo za svoje otroke in jim zagotavljajo moralno vzgojo, ki se začne na ravni gospodinjstva, otroci so staršem dolžni oz. odgovorni, da se naučijo in gojijo skrb oz. predanost zanje, ki se odraža skozi vrline ljubezni, spoštovanja in zaveze potomca (*filiality*) (Cline, 2013). Podobno so tudi antični grški misleci vlogi družine v odnosu do vzgoje in vrednot dajali izjemno velik pomen. Aristotel je 'dobro' vzgojo razumel celo kot eno od temeljnih vrlin samih – tako znotraj družine kot širše družbe.

Mnogo kasneje, v sodobnem času, se opisani pogled ni bistveno spremenil. Slovenski 'oče' vzgoje v izobraževanju Karel Ozvald (1912) pravi, da četudi se forme in zahteve družine in družinskega časa (*family time*) skozi civilizacijski razvoj in med različnimi kulturami bistveno spreminjajo in postajajo vedno bolj zapletene, vloga družine kot prvega skrbnika za vzgojo vrednot ostaja nespremenjena že od časa prvobitnih človeških skupnosti. Z vzgojo in lastnim delovanjem starši otrokom prenašajo najbolj temeljne človeške vrednote ljubezni, varnosti, spoštovanja, pripadnosti, iskrenosti, zaupanja ter družinske harmonije. Otroci in mladi, ki so deležni takšnih vzgojnih popotnic,

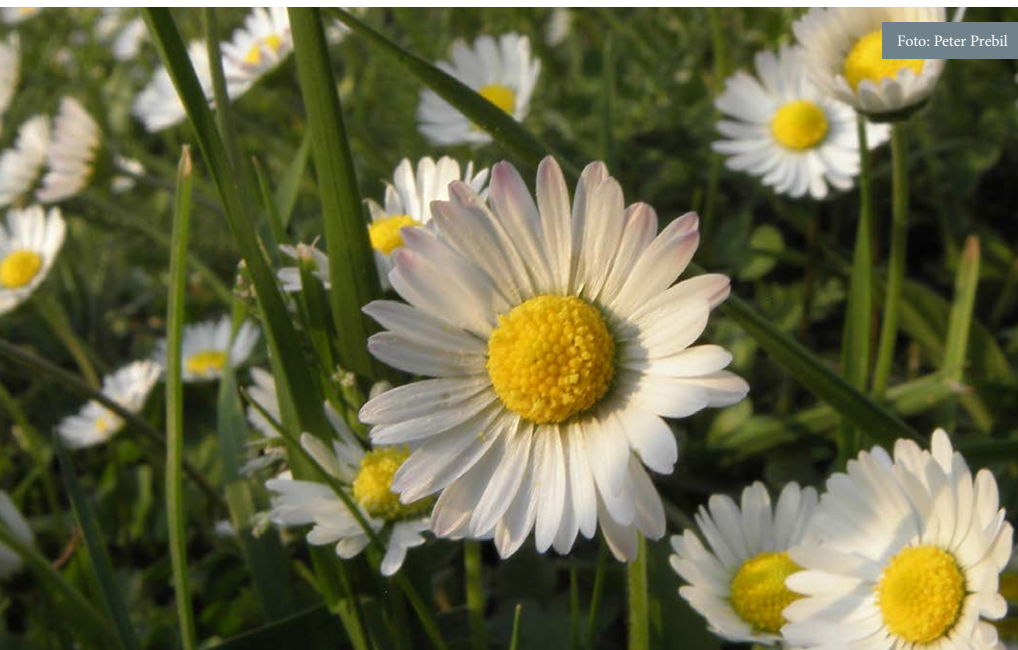

Foto: Peter Prebil

se lahko razvijejo v »izrazito osebo« oz. osebnost (Ozvald, 1912).

Danes se na vzgojo v krogu družine praviloma gleda na dva načina: 1) kot na tradicionalno vzgojo (*child-raising*) ter/ali 2) kot na starševstvo (*parenting*).

Vzgoja otrok kot *child-raising* starše oz. družino razume kot že opisano prvo celico, ki otrokom po svojih pogledih privzgoji tradicionalne vrednote širše skupnosti, kot sta odnos do avtoritete in samostojnost, ter jih na takšen način pripravi za kasnejše razumevanje njihove odgovornosti pri prevzemanju vlog v družbi. V povojnem razvoju družbe se je sredi petdesetih let 20. st. poleg opisanega tradicionalnega pogleda na družinsko vzgojo izoblikoval še pogled na vzgojo kot *parenting* oz. starševstvo, za katerega je značilno, da starši svojo tradicionalno vlogo vzgoje o temeljnih vrednotah dodatno krepijo še s pomočjo strokovnih smernic in nasvetov, posebej psihologov. Opisana vzgoja je osredotočena na interakcije z zunanjim okoljem ter s tem povezanimi spodbudami za večjo ustvarjalnost in uspešnost otrok na določenih področjih (npr. šport, glasba, slikanje, učenje). Z vse bolj priljubljenim razvojem družinske vzgoje starševstva (*parenting*) se vsebine in vprašanja, povezana z vzgojo, iz domov 'selijo' tudi v številne strokovne, pogosto zdravstvene 'ambulante' in v raziskovalne svetove nove veje eksperimentalne otroške psihologije (Rice idr., 2024). Skozi opisani pristop k vzgoji se ta z ravni družinske celice prenaša v institucionalizirana okolja izven družin, ki so po namenu, pogosto pa tudi vrednotah drugačna od poslanstva družine; podobno je glede na namene in poslanstvo vzgoje drugačen največji institucionaliziran sistem vzgoje izven družine, ki ga prevzemajo država ter v njenem imenu vrtci ter šole.

O vzgoji države

Organizirane oblike izobraževanja in z njimi vsaj posredno povezane tudi prve oblike vzgoje v izobraževanju so seveda v zgodovinsko spreminjajočih se oblikah prisotne v političnih skupnostih že vse od starega veka dalje. Današnje razumevanje in nadaljnji razvoj vzgojnega in izobraževalnega sistema držav je po drugi svetovni

vojni odločilno zaznamovalo predvsem delo OZN oz. UNESCO kot specializirane agencije OZN za izobraževanje, znanost in kulturo, pod okriljem katere je bila pripravljena in leta 1959 sprejeta *Deklaracija o otrokovih pravicah*. Omenjeni dokument je izobraževanje in vzgojo prepoznal kot posebno pravico otrok ter s tem povezano tudi odgovornost države. V sedmem načelu omenjene deklaracije je vzgoja opredeljena z naslednjim razumevanjem in odgovornostjo njenih posameznih nosilcev (Deklaracija o otrokovih pravicah, 1959):

»Otrok ima pravico do šolanja, ki naj bo vsaj na stopnji osnovne šole brezplačno in obvezno. Deležen naj bo vzgoje, ki bo razvijala njegovo splošno kulturno raven in ga usposobila, da na osnovi enakih možnosti razvija svoje sposobnosti in zmožnosti za lastno presojo, čut moralne in socialne odgovornosti, da bo lahko postal koristen član človeške družbe.

Koristi otroka naj bodo vodilo tistim, ki so odgovorni za njegovo vzgojo in izobraževanje; na prvem mestu pa morajo biti za to odgovorni starši.

Otroku moramo priskrbeti igro in razvedrilo, katerih namen je prav tako vzgojen. Družba in javne oblasti naj si prizadevajo, da bodo otroci lahko kar najbolj uživali te pravice.«

Na navedenih pravnih zavezah je leta 1971 po večjem delu Evrope predšolska vzgoja kot pomembna priprava na nadaljnje osnovnošolsko izobraževanje postala del vzgojno-izobraževalnega sistema za otroke, stare od 3 do 5 let, z raznolikimi praksami sistemov izvajanja v državnih, javnih, nevladnih, verskih ali povsem zasebnih vrtcih (Kammerman, 2007).¹

Zagotavljanje predšolske vzgoje in izobraževanja je z zornega kota OZN in podpisnic njenih deklaracij videno kot sredstvo za spodbujanje enakosti in socialne pravičnosti. Cilj učnih načrtov je povezan s podpiranjem otrokovega telesnega in kognitivnega razvoja, pa tudi z učenjem te-

meljnih vrednot spoštovanja, pravičnosti in skrbi za druge preko igrivosti, opazovanja, radovednosti, povezanosti z naravo, pripovedovanja legend, pravljic, zgodb, pesmi (Wood in Hedges, 2016).

Kot odziv na sodobne razvojne potrebe otrok in družbe sta se v zadnjih letih začela razvijati še družbena vzgoja (*social upbringing*) in družbeno emocionalno učenje (*social emotional learning*), ki poudarjata empatijo in individualne vrednote družbe ter se ju strokovno dodelano preko učnih načrtov vnaša tudi v kasnejše izobraževanje o vrednotah v šolskem sistemu (Palmer, 2015).

Šolsko izobraževanje o vrednotah postopoma sledi razvojnim potrebam učencev. Teme vzgoje za vrednote v različnem obsegu in stopnjah (ne)obveznosti na različ-

nih izobraževalnih vertikalah obravnavajo predmeti, povezani z vsebinami: a) osebnega, družbenega razvoja (npr. zgodovina, športna vzgoja, spoznavanje družbe, gospodinjstvo, zdravstvena vzgoja ter na višjih stopnjah filozofija, sociologija in psihologija, vzgoja

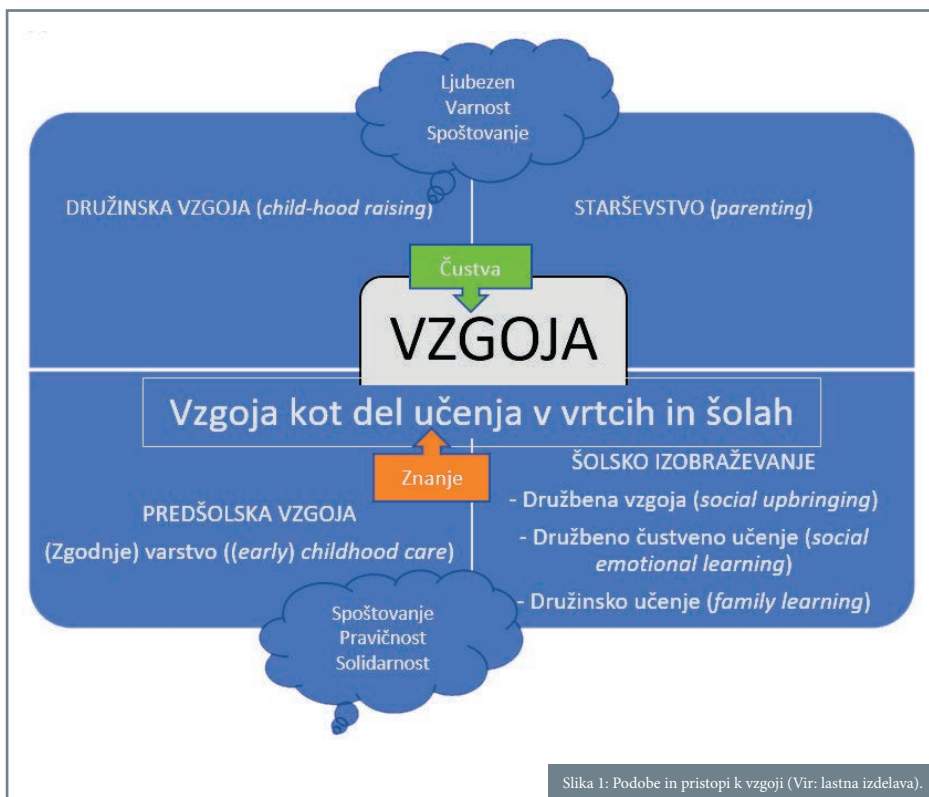
značaja, podjetništvo), b) duhovnega, verskega in kulturnega razvoja (npr. verouk, religije in verstva, etika, filozofija) ter c) državljske vzgoje (npr. državljanstvo, državljska kultura in etika) (Cheng idr., 2006).²

V eni od najnovejših študij vzgoja v prostoru šol in tudi vrtcev namensko izvaja programe vzgajanja naslednjih vrednot: spoštovanja, solidarnosti, odgovornosti, domoljubja, pravičnosti (Fernández Espinosa in López González, 2024).

Različni svetovi vzgoje in vrednot kot vir bogatenja ali razlog konflikta?

Vrednote so videne kot hrbtnica vzgoje v družinskem ter javnem vzgojno-izobraževalnem sistemu. Po svoji hierarhiji pomembnosti se vrednote v različnih sveto-

Deležen naj bo vzgoje, ki bo razvijala njegovo splošno kulturno raven in ga usposobila, da na osnovi enakih možnosti razvija svoje sposobnosti in zmožnosti za lastno presojo, čut moralne in socialne odgovornosti, da bo lahko postal koristen član človeške družbe.

vih pojavljajo v različnem zaporedju, kar pa samo po sebi ni razlog za preplah, prej obratno. Kadar so na vseh straneh zasledovane dosledno in s polno odgovornostjo, se namreč dopolnjujejo, bogatijo in v namenih sporočilnosti ne izključujejo, čeprav se v vsakem od opisanih svetov pojavljajo neodvisno (prim. Slika 1). V

takšnih primerih mnogo težje pride do konfliktov, saj se na vsebine in sporočilnost vrednot, čeprav z različno težo in v različnih svetovih, gleda podobno. V primerih, ko se različne vodilne vrednote znotraj različnih svetov vzgoje med seboj

prelijejo, prepletejo, opolnomočijo v smeri sorodnega, dopolnjujočega se pojasnjevanja, utemeljenega na znanju in čustvih, se vrednote in z njimi poslanstvo vzgoje v različnih svetovih bogatijo, osmišljajo in vodijo v smer moralne trdnosti pravilnega v odnosu do napačnega, dobrega v odnosu do slabega.

Koristi otroka naj bodo vodilo tistim, ki so odgovorni za njegovo vzgojo in izobraževanje; na prvem mestu pa morajo biti za to odgovorni starši. Otroku moramo priskrbeti igro in razvedrilo, katerih namen je prav tako vzgojen.

Kadar pa zgoraj opisano ne drži in se različnost vrednot v različnih svetovih medsebojno izključuje, si celo nasprotuje ali ponižuje, je verjetnost nastanka zmede in nadaljnega konflikta v razumevanju sporočila posamezne vrednote in s tem tudi vzgojnega pristopa mnogo večja. S takšnim scenarijem se zanesljivo povečuje možnost

nadaljnega pojava širših družbenih nesoglasij in paradoksov. Prav tako tudi moralni kompas dobrega in slabega, pravilnega in napačnega ni več usmerjen v isto smer. Če se opisani 'scenarij' dogaja pri razumevanju in načinu vodenja

vzgoje na relaciji družina – sistem vrtcev in šol, to po ugotovitvah številnih raziskav lahko vodi bodisi do a) vrednotnega šoka in zmede, ki se odraža v izstopu iz enega od svetov vzgoje in vrednot ali pa v odprtem konfliktu, ali b) do skrajnega oportunističnega umika, ko se odgovornost za vzgojo vrednot iz enega sveta prenese v drugi svet.

V zadnjih nekaj desetletjih smo priča umiku vse večjega števila staršev, ki menijo, da »imajo za početi boljše stvari« kot vzgajati svoje otroke, ali pa menijo, da za to naloge niso sposobni, zato naj jo namesto njih 'opravlja' nekdo drug. Obe obliki umika staršev sta spodbudili iskanje drugih, ki trdijo, da bolje kot starši vedo, kako vzgajati otroke, kar seveda ni res in samo po sebi vodi v iskanje krivcev in v konflikte (Ritchie, 2020). Ko starši pričakujejo, da bo šola prevzela odgovornost za vzgojo njihovih otrok, krivijo šolo, ko spoznajo, da se to pričakovanje ne uresniči – ker se preprosto ne more (op. avt.). Nemogoče je namreč, da bi šole ali vrtci lahko izpolnili takšna pričakovanja, saj je njihova vzgoja za vrednote drugačna kot vzgoja vrednot v družinskem okolju in je ne more nadomestiti še tako vrhunski učni program in načrt, ki so ga vzgojitelji in učitelji intelektualno zmožni zagotoviti, ne pa tudi čustveno stimulirati na način, ki ga lahko dajo zgolj starši (Stroetinga idr., 2019).

Del naše družbe nas prepričuje, da je šola ključna sestavina otrokovega življenja, iz česar logično izhaja, da bi morale biti šole odgovorne za otroke, starši pa naj bi torej 'zgolj' sodelovali pri pomoči šolam pri opravljanju tega dela. V resnici je ravno obratno. Starši se ne morejo odpovedati svoji odgovornosti, da so starši. Odgovornosti za lastne otroke ni mogoče deliti z drugimi, ne z državo ne z vzgojitelji in ne z učitelji – vsi ti lahko pomagajo pri otrokovem izobraževanju, starši pa morajo prevzeti svojo odgovornost vzgoje za vrednote.

Nastavek za nadaljnjo razpravo

Razumevanje vloge vzgoje v človekovem razvoju je bistveno za reševanje družbenih vprašanj, spodbuja spoštovanje in odgovornost, razumevanje dobrega, pravilnega, poštenega. Vzgoja je vedno povezana in je odsev družine, družbe ter okolja, v katerem živimo. Družina, skupnost, vrtci in šole preko dela vzgojiteljev in učiteljev vsaj posredno oblikujejo razvoj stališč, prepričan, vedenja in pogledov na svet skozi prizmo temeljnih vrednot. Vendar nikakor ne morejo nadomestiti, še manj pa ne bi smeli nadvladati vzgoje in z njo povezanih

temeljnih vrednot družine. Če in ko se to vseeno zgodi, vrednote postanejo zamegljene, kasneje celo odsotne, vzgoja pa pade na izpitu – v obih svetovih, tako družine kot širše družbe in sistema. Tragični in neželeni zmagovalci takšnega stanja pa so napetosti, nemiri, konflikti, paradoksi, ki vodijo v različne oblike nasilja, vse do vojn in odvzemanja pravic do varnosti, svobodne izbire in končno do življenja.

Zrel sistem, zavezan spoštovanju in zasledovanju različnosti vrlin in vrednot, bo to različnost spoštoval ter jo skrbno negoval. Na morebitne konflikte bo pozoren in se nanje tudi zrelo odzival. Pred konflikti se ne bo umikal, temveč jih bo z namenom reševanja razkrival, o njih pustil govoriti ter jih na koncu poskušal postaviti na skupni imenovalec seštevka tistih (pri)vzgojenih temeljnih vrednot, ki gradijo, povezujejo in s tem bogatijo podobo dobre skupnosti in njenih posameznih delov, na čelu s posameznikom kot članom družine.³ V takšnih primerih si ne bo treba postavljati vprašanj o mejah med različnimi svetovi, ker bodo te nadomestile vrednote spoštovanja in sodelovanja za rast v svet harmonije – najvišje vrednote in poslanstva vzgoje že iz časov prvih pogledov na poslanstvo človeka, družbe, vere in končno tudi odgovorne države. V takšnih primerih vzgoja in z njo povezano razumevanje vrednot ne bodo razlog, ampak vedno rešitev za nastajajoče konflikte in morebitne družbene paradokse.

Literatura

- Cheng, Roger H. M.; Lee, John Chi-kin; Lo, Leslie Nai-Kwai (ur.) (2006): *Values education for citizens in the new century*. The Chinese University of Hong Kong Press.
- Cline, Erin M. (2013): *Confucius, Rawls, and the Sense of Justice*. Fordham University Press.
- *Deklaracija o otrokovih pravicah* (1959). OZN. Pridobljeno 10. 3. 2024 s spletne strani: <https://digitallibrary.un.org/record/195831?v=pdf>.
- Fernández Espinosa, Veronica; López González, Jorge (2024): Virtues and values education in schools: a study in an international sample. *Journal of Beliefs & Values*, 45(1), str. 69–85, DOI: 10.1080/13617672.2022.2158018.
- Kamerman, Sheila B. (2007): A Global history of early childhood education and care. *Unesco Digital Library*. Pridobljeno 1. 3. 2024 s spletne strani: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000147470>.
- Kouzakova, Marina; Ellemers, Naomi; Harinck, Fieke idr. (2012): The Implications of Value Conflict: How Disagreement on Values Affects Self-Involvement and Perceived Common Ground. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(6), str. 798–807. Pridobljeno 9. 3. 2024 s spletne strani: <https://doi.org/10.1177/0146167211436320>.
- Lewis, Marianne W. (2000): Exploring Paradox: Toward a More Comprehensive Guide. *The Academy of Management Review*, 25(4), str. 760–776. Pridobljeno 9. 3. 2024 s spletne strani: <https://doi.org/10.2307/259204>.

- Lobanov, N. A.; Skvortsov, V. N. (ur.) (2014): *Continuous education through the lens of time*. Pushkin Leningrad state university, Research institute for social, economic and pedagogical problems of continuous education in Harkiv university of the humanities people's Ukrainian academy.
- Mar'enko, I. S., Bogdanova, O. S., Barinova, N. A. idr. (1983): A Model Curriculum for the Social Upbringing of School Pupils: Section II. Curriculum for the Social Upbringing of Pupils in Grades 1 through 10 of General Education School, continued. *Soviet Education*, 25(7), 5–68. DOI: 10.2753/RES1060-939325075.
- Ozvald, Karel (1912): *Srednješolska vzgoja*. Faksimile. Jutro.
- Palmer, Glen (2015): Curricula in early childhood care and education. V P. T. M. Marope in Yoshie Kaga (ur.): *Investing against evidence: the global state of early childhood care and education* (str. 249–267). Pridobljeno 10. 3. 2024 s spletne strani: <https://doi.org/10.54675/IBQA9325>.
- Rice, A. idr. (2024): *Parents, not government, are responsible for the education and upbringing of their children*. The Mississippi Center for Public Policy. Pridobljeno 10. 3. 2024 s spletne strani: <https://mspolicy.org/parents-not-government-are-responsible-for-the-education-and-upbringing-of-their-children/>.
- Ritchie, Jenny (2020): A Brief Historical Overview of Curriculum in Early Childhood Care and Education. V Tanya Fitzgerald (ur.): *Handbook of Historical Studies in Education* (str. 517–534). Pridobljeno 9. 3. 2024 s spletne strani: https://doi.org/10.1007/978-981-10-2362-0_30.
- Stone, Deborah (2001): *Policy paradox: The art of political decision making*. W. W. Norton.
- Stroetinga, Mirjam; Leeman, Yvonne; Veugelaers, Wiel (2019): Primary school teachers' collaboration with

parents on upbringing: a review of the empirical literature. *Educational Review*, 71(5), str. 650–667, DOI: 10.1080/00131911.2018.1459478.

- Wood, Elizabeth; Hedges, Helen (2016): Curriculum in early childhood education: critical questions about content, coherence, and control. *Curriculum Journal*, 27(3), str. 387–405. Pridobljeno 10. 3. 2024 s spletne strani: <https://doi.org/10.1080/09585176.2015.1129981>.

Opombe

- 1 Kljub navedenemu je leta 2021 le 46 držav članic OZN uvedlo obvezno ter brezplačno predšolsko izobraževanje, 35 milijonov od 137 milijonov petletnih otrok po svetu pa nima nikakršnih možnosti za obiskovanje predšolske vzgoje (UNESCO 2019, 2024).
- 2 Zaradi lastne izkušnje je na tem mestu treba opomniti na visoko pomembnost, ki je bila dana vzgoji in celotnemu vzgojno-izobraževalnemu sistemu v nekdanjih socialističnih državah, saj so jih prepoznali kot temeljne gradnike in hkrati simbolne vrhunske dosežke celotnega ideološkega aparata države. V omenjenih sistemih je bila vzgoja razumljena kot vrednota in hkrati prva odgovornost državne pomoči družinam in otrokom pri zasledovanju enakih možnosti, ki se je začela zagotavljati najprej z '(zgodnjo) jaslično nego in nadalje varstvom' ((early) childhood-care) ter nadaljevala na vseh ravneh izobraževalnega sistema. Vloga vzgojnih učnih načrtov skozi vse izobraževalne vertikale je bila skrbno domišljena in usmerjena, s poudarjanjem državne skrbi in zaščite zanjo (gl. npr. Mar'enko idr., 1983, ali bolj aktualno Lobanov in Skvortsov, 2014).
- 3 Idejni okvir za zaključno misel je povzet po strokovni literaturi o konfliktu vrednot in družbenih paradoksih (gl. npr. Stone, 2001; Lewis, 2000; Kouzakova idr., 2012).

Foto: Alenka Veber

Vzgojni načrt in nacionalni program

Pogled na vzgojne načrte skozi prizmo osnutka Nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–33

■ **Dejan Hozjan**, dr. edukacijskih ved, je izredni profesor za področje pedagogike in koordinator magistrskega študijskega programa Andragogika na *Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem*. V okviru svojega znanstvenega in pedagoškega dela se ukvarja z vprašanji vzgoje, vseživljenjskega učenja in izobraževanja odraslih.

Prispevek predstavlja strokovni pogled na nadaljnji razvoj vzgojnih načrtov, ki je zarisan v osnutku Nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–33. Ker gre za nacionalni dokument, ki bo pomembno vplival na nadaljnji razvoj slovenskega šolstva, so še toliko bolj pomembne ideje, ki so v njem zastavljene. Med njimi zasledimo tudi namero po krepitvi vloge vzgojnih načrtov v slovenskem izobraževalnem sistemu.

Vzgojni načrt v nacionalnem programu

Predstavil bom mnenje o umestitvi vzgojnega načrta v osnutek *Nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–33* (v nadaljevanju: nacionalni program) (2024). Pri tem se bom osredotočil na tisti del programa, ki se neposredno navezuje na vzgojni načrt.

Že bežen vpogled v nacionalni program pove, da se njegovi snovalci očitno zelo zavedajo pomena in vloge vzgojnega načrta pri pedagoškem delu, saj je umeščen v prednostno področje 1 z naslovom *Družbeni razvoj ter vloga vzgoje in izobraževanja*, oziroma če smo nekoliko bolj natančni, gre za Strateški cilj 1.2. Krepitev vzgojnega delovanja vrtcev in šol. Omenjeni strateški cilj je razdeljen na dva podcilja:

1. podcilj: Podpreti vzgojno delovanje vrtcev in šol s prenovo koncepta vzgojnega načrta osnovne šole ter pripravo koncepta vzgojnega načrta vrtca in vzgojnih načrtov srednjih šol;
2. podcilj: Uvesti konceptualne in zakonske spremembe v delovanje vrtcev in šol ter organizirati strokovno podporo na vzgojnem področju (Nacionalni program ..., 2024: 13–14).

Iz ukrepov, ki sledijo prvemu podcilju, to je »podpreti vzgojno delovanje vrtcev in šol s prenovo koncepta vzgojnega načrta osnovnih šol ter pripravo koncepta vzgojnega načrta vrtca in vzgojnih načrtov srednjih šol«, lahko vidimo, da se širi uveljavljanje vzgojnega načrta izven osnovnošolskega prostora tudi na vrtce in srednje šole. Hkrati pa naj bi se posodabljal tudi vzgojni načrt v osnovnih šolah. Pri tem naj bi izhajali iz aktualnih vzgojnih, poučevalnih in inkluzivnih izzivov. Snovalci nacionalnega programa kot izzive navajajo dvig avtoritete učiteljev, razvijanje vrednot, upoštevanje dolžnosti in pravic, etično delovanje, preventivno delo šole, vzgojne ukrepe, prilagoditve pouka učencem, sodelovanje s starši, strokovno avtonomijo pedagoških delavcev in tako dalje. Med ukrepi 2. podcilja, to je »vesti konceptualne in zakonske spremembe v delovanju vrtcev in šol ter organizirati strokovno podporo na vzgojnem področju«, pa lahko zasledimo: uvajanje zakonskih sprememb na vzgojnem področju in nudenje zunanje strokovne podpore, kontinuirano raziskovanje in evalvacijo vzgojnega področja vrtcev in šol ter organiziranje izobraževanj in posvetov na temo vzgojnega delovanja vrtcev in šol (Nacionalni program ..., 2024: 13–14).

Prednosti osnutka programa vzgoje in izobraževanja

Če najprej pogledamo prednosti nacionalnega programa z vidika vzgojnih načrtov, lahko izpostavimo, da je pohvalno, da se snovalci zavedajo pomena vzgoje in vzgojnih načrtov za pedagoško delo celo do te mere, da je vzgojna tematika ena uvodnih tem nacionalnega programa.

Na podlagi 15-letnih izkušenj z vzgojnimi načrti v osnovnih šolah, ki so do določene mere obrodili sadove, se je očitno pokazala potreba po uvedbi vzgojnih načrtov tudi v vrtce in srednje šole. To je bilo že večkrat predmet diskusij v različnih strokovnih krogih. Ta nacionalni program pa bo očitno priložnost, da se slednje tudi udejanji.

Kot tretjo prednost bi izpostavil sinergično delovanje vrtcev in šol z zunanjim strokovnim okoljem. Izkušnje, ki jih imamo z vzgojnimi načrti v osnovnih šolah, so pokazale, da si šole želijo strokovne pomoči na vzgojnem področju. Ravno izobraževanja in posveti pa so odlična priložnost za širitev primerov dobrih praks in nadgradnjo dosežene stopnje razvoja vzgojnih načrtov v slovenskem šolskem prostoru (Nacionalni program ..., 2024: 13–14).

Pomisleki ob osnutku programa vzgoje in izobraževanja

Kje imam pomisleke o vsebini nacionalnega programa z vidika vzgojnih načrtov? Eden mojih prvih pomislekov

je presplošen zapis ukrepov, in sicer je to vidno pri ukrepu Priprava koncepta vzgojnega načrta za vrtce in različne tipe srednjih šol. Iz zapisa v nacionalnem programu namreč ni razvidno, v katero smer naj bi šlo uvajanje vzgojnega načrta za vrtce in različne tipe srednjih šol. Sploh ob predpostavki, da je predvidena tudi sprememba osnovnošolskih vzgojnih načrtov. Tovrsten zapis namreč pušča preveč maneverskega prostora in umanjkanje resnih strokovnih podlag.

Drugi pomislek pa je, da bi povezovali vzgojo, poučevanje in inkluzijo v vzgojnih načrtih. Nevarnost je namreč ta, da bi bilo vzgojno delovanje šol spet podrejeno izobraževalnim oziroma storilnostnim elementom pedagoškega dela. Dejanski vzgojni izzivi pa bi bili potisnjeni v ozadje.

Nacionalni program predvideva raziskovanje in evalviranje vzgojnega delovanja vrtca in šol, vendar je pri tem pomembno, na kakšen način bo to izvedeno. Če je to razumljeno kot nadzor dela vrtcev in šol, potem bistvo ni doseženo. Osebo menim, da je šolski prostor že preveč obremenjen z različnimi oblikami nadzora, zato bi v tem primeru evalvacije morale služiti kot pomoč in motivacija za delo vrtcev in šol na vzgojnem področju. Moj zadnji pomislek je povezan s samo implementacijo. Zanimivo je, da se okrepi nacionalnega programa prvenstveno navezujejo na konceptualne spremembe, nobeden od njih se ne dotakne implementacije vzgojnih načrtov. Nemalokrat namreč zasledimo misel vodstev šol, da je vzgojni načrt še eden izmed nujnih dokumentov, ki jih morajo šole imeti, a se jim ne posvečajo dovolj. Prav tako pa analiziranje obstoječih vzgojnih načrtov jasno pokaže, da v slovenskem osnovnošolskem prostoru manjkajo jasni vzgojni koncepti (Nacionalni program ..., 2024: 13–14).

Prehojena pot na področju vzgojnih načrtov in izhodišča za nadaljnji razvoj

Ker imajo vzgojni načrti dolgoletno tradicijo na področju osnovnošolskega izobraževanja, so bile v okviru *Inštituta*

Franca Pedička razvite številne aktivnosti, ki so lahko pomembno izhodišče za nadaljnje delo vrtcev in srednjih šol na tem področju:

1. Pomemben korak k sistemskemu razvijanju vzgojnih načrtov predstavlja doktorska disertacija dr. Silve Šinkovca *Vzgojni načrt v vlogi spodbujanja celostnega razvoja osebnosti učencev* (2016), ki je bila preoblikovana v knjigo z naslovom *Vzgojni načrt v šoli* (2017). V monografiji je moč zaslediti rezultate poglobljene raziskave vzgojnih načrtov in dejavnosti na 60 osnovnih šolah v Sloveniji. Sočasno pa ponuja sistematični prikaz različnih vzgojnih konceptov, ki so lahko izhodišče za nadaljnji razvoj omenjenega področja na konkretnih vrtcih in šolah.
2. Od leta 2021 v okviru *Inštituta Franca Pedička* potekajo strokovni posveti, ki so namenjeni pedagoškemu delavcem (ravnateljem, pomočnikom ravnateljev, šolskim svetovalnim delavcem, učiteljem in vzgojiteljem), ki se pri svojem delu srečujejo z vzgojo in vzgojnimi načrti. Prvi strokovni posvet (leta 2021) je bil namenjen prikazu analize obstoječega stanja vzgojnih načrtov v slovenskem osnovnošolskem prostoru in predstavitvi odnosa med pedagoškim konceptom in vzgojnimi načrti. Naslednje leto je bil strokovni posvet namenjen razpravam o vlogi ravnateljev, svetovalne službe in učiteljev pri oblikovanju vzgojnih načrtov. Leta 2023 je bila predstavljena vloga vzgojnih načrtov pri oblikovanju identitete šole, v letošnjem letu pa predstavitvi primerov dobrih praks na področju vzgojnih načrtov (Vzgojni načrt, b. d.).
3. V letu 2023 je bil v sodelovanju med *Inštitutom Franca Pedička* in *Pedagoško fakulteto UL* izveden projekt *Celostni pristop k implementaciji vzgojnih načrtov v osnovnih šolah*. V okviru projekta je bil oblikovan model vzgojnega načrta, ki je temeljil na vzgojnem konceptu celostno razvitega posameznika na izbrani osnovni šoli. V tem kontekstu so bili obliko-

vani anketni vprašalniki in vprašanja za intervjuvanje zaposlenih na šoli, učence in starše, predlog vzgojnega koncepta in načrta ter akcijski načrt za njegovo izvedbo na izbrani osnovni šoli. V želji, da bi omenjeni projekt o razvijanju vzgojnega koncepta imel strokovno podlago, so bili objavljeni prispevki v reviji *Vzgoja* in na spletni strani *Inštituta Franca Pedička*. Tako je nastalo pet prispevkov: 1. Vzgojni načrt potrebuje okvir, ki ga da vzgojni koncept; 2. Izhodišča za razvijanje vzgojnega koncepta v osnovnih šolah; 3. Model razvijanja vzgojnega koncepta v osnovnih šolah; 4. Primer oblikovanja vzgojnega koncepta na osnovni šoli; 5. Vzgojni načrt kot orodje za razvijanje narodne identitete v osnovnih šolah. Vsi omenjeni dokumenti in prispevki so javno dostopni na spletni strani *Inštituta Franca Pedička* (Vzgojni načrt: celostni pristop k implementaciji vzgojnih načrtov v osnovni šoli, b. d.).

Kot je razvidno iz predstavljenih aktivnosti, se je v okviru *Inštituta Franca Pedička* izoblikovala skupina strokovnjakov, ki ne raziskuje vzgojnih načrtov le za potrebe občasnih evalvacij, ampak se zavestno trudi razvijati vzgojne načrte, ki bodo temeljili na vzgojnih konceptih. Na ta način vzgojni načrti ne bodo temeljili na naboru različnih vrednot deležnikov šolskega prostora, ampak bodo predstavljali skupen pogled na vzgojo vseh deležnikov v šolskem prostoru in njihovo poenoteno (vzgojno) delovanje.

Viri in literatura

- Nacionalni program vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–2033 – osnutek predloga (2024). Ljubljana: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. Pridobljeno 25. 3. 2024 s spletne strani: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Razvoj-solstva/DS-NPVI/Nacionalni-program/Osnutek-predloga-Nacionalnega-programa-vzgoje-in-izobrazevanja-2023-2033.pdf>.
- Šinkovec, Silvo (2016): *Vzgojni načrt v vlogi spodbujanja celostnega razvoja osebnosti učencev*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta. Pridobljeno 27. 3. 2024 s spletne strani: https://share.upr.si/PEF/EDIPLOME/DOKTORSKE_DISERTACIJE/Sinkovec_Silvo_2016.pdf.
- Šinkovec, Silvo (2017): *Vzgojni načrt v šoli*. Ljubljana: Založba Jutro.
- *Vzgojni načrt* (b. d.). Ljubljana: Inštitut Franca Pedička. Pridobljeno 27. 3. 2024 s spletne strani: <https://pedagogika.si/vzgojni-naclrt/>.
- *Vzgojni načrt: celostni pristop k implementaciji vzgojnih načrtov v osnovni šoli* (b. d.). Ljubljana: Inštitut Franca Pedička. Pridobljeno 27. 3. 2024 s spletne strani: <https://pedagogika.si/2023/06/projekt-celostni-pristopk-implemetaciji-vzgojnih-naclrtov-v-osnovnih-solah/>.

Živeti svoje poslanstvo in ne zgolj opravljati poklica

Specialistični študij logopedagogike

■ **Sebastjan Kristovič**, prof. dr., predstojnik specialističnega študijskega programa Logopedagogika, *Alma Mater Europaea – ECM*.

Na okrogli mizi ob 100. številki revije Vzgoja smo odmevali tudi na pobudo vlade o šolski prenovi. Nizali smo vrsto vprašanj, na katera bi bilo treba odgovoriti. V Sloveniji se že leta srečujemo z necelostnim in necelovitim pristopom v vzgoji in izobraževanju, ki se s sprejemanjem številnih novih formalističnih ukrepov v zadnjih treh desetletjih še dodatno pogloblja. Ti ukrepi ponavadi predstavljajo velike obljube, praksa pa praviloma pokaže, da gre za parcialne, trenutne rešitve, ki nimajo trajne in učinkovite veljave.

Foto: Petra Duhanny

Izguba strokovne avtonomije, integritete in pedagoškega dostojanstva

Neslišanost in leta opozarjanja pedagoških delavcev so v veliki meri poklicanost spremenili v zgolj 'opravljanje dela'. Pri 'opravljanju dela' pa ni pomembno, kdo si kot oseba, kako deluješ, razmišljaš, vidiš, usmerjaš in vzgajaš. Vrtec in šola nikoli ne bi smela zgolj opravljati dela, ampak bi morala vrata v hram učenosti in vzgoje odpirati Osebe, ki z osebnim delovanjem osmišljajo življenje in znanje.

Prenovitveni ukrepi niso zasnovani v kontekstu holističnega pristopa in strokovne življenjskosti konkretnega vsakodnevnega dela z otroki in mladostniki. Ukrepi so med drugim prinesli ogromno odvečne birokratizacije, kar pedagoškega delavca sili v držo formalističnega izpolnjevalca številnih uredb, navodil in predpisov. Na to so že mnogokrat opozorili ravnatelji, tudi v 100. številki Vzgoje. Izgubljajo pa se odnos, srčnost in oseba. Posledično so vzgojitelji in učitelji v veliki meri izgubili strokovno avtonomijo, integriteto in pedagoško dostojanstvo. Logična posledica tovrstne 'strokovne' politike je, da je pedagoški poklic postal neprivlačen in ne-

zaželen. Zato ne čudi dejstvo, da nam v tem trenutku v Sloveniji primanjkuje več kot 5000 pedagoških delavcev. Povsem nerazumljivo je, da stroka in politika tega upada nista zaznali že pred leti – tako alarmantno stanje se namreč ne zgodi čez noč. Kriza v vzgoji in izobraževanju se vsako leto pogloblja, in ker ni videti, da bi odgovorni za spremembe v šolskih politikah načrtovali celostne, celovite in trajne spremembe, smo na podlagi poglobljenih raziskav in študij zasnovali pristop, ki v celoti upošteva Unescove smernice in smernice evropskih komisij, s poudarkom na holističnem pristopu. Ta inovativni pristop smo poimenovali logopedagogika. Nov pristop učitelj lahko uporablja v praksi. Še več, pri NAKVIS (Nacionalna agencija RS za kakovost v visokem šolstvu) smo akreditirali dvoletni specialistični študijski program Logopedagogika, ki je namenjen predvsem vzgojiteljem in učiteljem ter ostalim strokovnim delavcem v vzgoji in izobraževanju, da izpopolnijo svoje pedagoško znanje.

Kaj je logopedagogika?

Logopedagogika je inovativni holistični vzgojno-izobraževalni pristop, ki je zasnovan na antropološki zasnovi Franklove logoterapije/eksistencialne analize in na temeljnih usmeritvah izobraževanja, ki jih podajata *Unesco* ter *Evropska komisija*. Gre za zavedanje in upoštevanje, da otrok ni samo kognitivno/racionalno bitje, ampak je nedeljiva celota telesne, duševne in noetične razsežnosti. Gre za prvi, edinstveni in inovativni tovrstni študijski program, ne samo na nacionalni, ampak tudi na mednarodni ravni. Inovativnost in dodana vrednost je tudi v tem, da v celoti

Foto: Rebeka Hozjan

upoštevata ter implementirata smernice Unesca in Evropske komisije, ki glavni poudarek dajejo holističnemu pristopu. Logopedagogika zajema vzgojo, razvoj osebnosti, izobraževanje in duševno zdravje.

Interdisciplinarni študijski program Logopedagogika med drugim predstavlja odgovor na problematiko in krizo slovenskega vzgojno-izobraževalnega sistema, ki je v sistemski vzpostavitvi celostnega oz. holističnega vzgojno-izobraževalnega pristopa.

Če otrokom ne znamo približati pomena in lepote novega znanja, je učenje v veliki meri nesmiselno. Življenje je smiselno, vredno in lepo. Zato je otroku med odraščanjem treba pomagati ter ga podpirati, da pride sam do tega uvida in spoznanja. Vse raziskave v zadnjih dveh desetletjih kažejo na skokovito povečanje težav na področju duševnega zdravja, ki smo ga v slovenskem prostoru pri otrocih in mladostnikih popolnoma zanemarili. Mnogi mladostniki življenje doživljajo kot nesmiselno, bežijo v digitalni ali v kemični svet omame, so apatični, z dolgočasni, nezainteresirani, notranje prazni in še in še bi lahko naštevali. Zaradi vsega naštetega je velik del študija namenjen tudi področju preventive in kurative duševnega zdravja (prepoznavanje travm, zlorab ...), ustreznega ukrepanja ipd. Med študijem kandidati usvojijo vse potrebne učne izide in kompetence, da bodo kot pedagoški de-

lavci in strokovnjaki s tega področja lahko samostojno in opolnomočeno opravljali svoj poklic ter na ta način delovali po načelu holističnega pristopa.

Komu je študij logopedagogike namenjen?

Študij logopedagogike je namenjen predvsem pedagoškim delavcem in drugim strokovnim delavcem v vzgoji in izobraževanju, prav tako pa tudi vsem tistim, ki jih zanimajo področja vzgoje, izobraževanja, duševnega zdravja in pedagogike v širšem smislu. Cilj študijskega programa Logopedagogika je nadgraditi, poglobiti in posodobiti strokovno znanje v skladu z mednarodnimi in nacionalnimi smernicami ter primeri dobre prakse na področju vzgoje in izobraževanja. V okviru dvoletnega študijskega programa izpopolnjevanja bodo študenti razvijali in usvojili znanja iz holističnega in logopedagoškega pristopa v vzgoji in izobraževanju, eksistencialne analize in logoterapije, bivanjske problematike, etike, eksistencialne pedagogike, dimenzionalne ontologije, razvoja osebnosti, družinske psihologije in preventive duševnega zdravja.

Program s 60 ECTS omogoča evalvirano izobraževanje za vrsto poklicev, ki so vključeni v vzgojo in izobraževanje predšolskih in šolskih otrok. Za vzpostavitev, izvajanje in tudi razvijanje holističnega

vzgojno-izobraževalnega procesa je treba pozornost nameniti osebnostnemu razvoju in edukaciji pedagoških delavcev, kar pa je glavno poslanstvo izpopolnjevalnega študijskega programa Logopedagogika. Specialistični študij logopedagogike je rezultat triletnega projekta Holistični vzgojno-izobraževalni proces in krepitev duševnega zdravja, ki ga je med drugim podprla Javna agencija za znanstveno-raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS) in Alma Mater Europaea – ECM, kjer se študij tudi izvaja.

Kakšno osebo želimo ob koncu vzgojno-izobraževalnega procesa?

Naj zaključim z mislijo, ki sem jo zapisal ob zaključku projekta. Ob snovanju študijskega programa izpopolnjevanja smo zasledovali odgovore na tri temeljna vprašanja: Kakšno osebo želimo na koncu vzgojno-izobraževalnega procesa? Kam želimo, da otrok 'pride' ob zaključku šolanja, kaj je pravzaprav cilj? Odgovora na prvi dve vprašanji pa vsebujeta odgovor na tretje vprašanje: Kakšno družbo in prihodnost si želimo?

Ne gre namreč samo za to, kaj in koliko bomo vedeli, in tudi ne samo za to, kaj in koliko bomo delali ali kaj in koliko bomo imeli, ampak predvsem za to, na kakšen način bomo bivali in sobivali.

Predlogi za nacionalni program

Odziv Komisije za šolstvo pri Slovenski škofovski konferenci na osnutek Nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–2033

■ Komisija za šolstvo pri Slovenski škofovski konferenci.

Na 20. nujni seji Odbora za izobraževanje, znanost in mladino je 15. marca 2024 potekala javna predstavitev mnenj o programu vzgoje in izobraževanja za prihodnje desetletje. Namen javne predstavitve mnenj je opraviti širšo razpravo in pridobiti mnenja ter stališča strokovne in širše javnosti o predvidenih ciljih in ukrepih, zapisanih v Nacionalnem programu vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–2033. Mag. Anton Česen je v imenu Komisije za šolstvo pri Slovenski škofovski konferenci (SŠK) predstavil stališče, ki ga objavljamo v nadaljevanju.

V imenu Komisije za šolstvo pri SŠK izražamo iskreno veselje ob vzpostavitvi javne razprave o osnutku Nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–2033. Na tem mestu želimo najprej pohvaliti delo Ministrstva za vzgojo in izobraževanje ter vseh delovnih skupin, ki so pripravljale omenjeni osnutek. Prepričani smo, da predstavlja odlično izhodišče za javno razpravo, ki je vsekakor nujen del procesa izpopolnjevanja osnutka nacionalnega programa in prvi korak, da bodo

ideje in misli programa kasneje učinkovito prehajale v prakso. Odpiranje prostora za širšo družbeno razpravo je tudi ključnega pomena za oblikovanje celovite in učinkovite strategije vzgoje in izobraževanja, ki bo odražala različne poglede in potrebe naše skupnosti.

Zavedamo se, da je razvoj tovrstne strategije odgovornost in priložnost za celotno javnost. Izpostavljamo pomen skupnega družbenega konsenza in odprtosti za dialog, ki sta temelja za uspešno oblikova-

nje in izvajanje vzgojno-izobraževalnih politik. Verjamemo, da je s sodelovanjem mogoče doseči širše razumevanje in podporo strategiji, kar bo pripomoglo k njeni uspešni implementaciji in dolgoročnemu vplivu na razvoj naše družbe. Ob tem želimo poudariti, da tematiko vzgoje in izobraževanja razumemo kot pomembno ne samo na ravni odločevalcev in strokovnjakov, ampak tudi med širšo javnostjo. Želimo si, da bi državljanke in državljani prepoznali vpliv, ki ga ima kakovostno vzgojno-izobraževalno okolje na življenja posameznikov in na razvoj naše družbe. V ta namen si prizadevamo za spodbujanje širokega dialoga in dejavnega sodelovanja vseh slojev družbe. In v tem dialogu želi tudi Komisija za šolstvo pri SŠK sodelovati kot dejaven in konstruktiven partner. V nadaljevanju želimo poudariti nekaj misli, ki jih prispevamo k razmislekom o nadaljnjem razvoju predstavljenega osnutka nacionalnega programa.

Mesto vzgoje

Pozdravljamo poudarek, ki ga osnutek nacionalnega programa namenja vprašanju vzgoje. V Komisiji za šolstvo pri SŠK trdno verjamemo, da sta vzgoja in izobraževanje nerazdružljiva stebra razvoja posameznika in družbe kot celote. Poudarjanje vzgoje v programu odraža široko razumevanje, da je izobraževalni proces več kot zgolj prenos znanja – je proces oblikovanja celostne osebnosti.

Ob tem izražamo jasno razumevanje zavezanosti temu, da otroci in mladostniki po šolanju posedujejo tudi konkretna znanja in veščine, ki jim bodo omogočili uspešno vključevanje v družbo. Dodajamo pa tudi, da nam izkušnje dela na področju šolstva jasno kažejo, da je realno vzgojno delovanje v praksi pogosto oteženo zara-

Foto: Peter Prebil

di birokratizacije procesov, kar je morda v samem osnutku programa nekoliko zapostavljeno.

V še večji meri pa se nam zdi, da je zapostavljeno vprašanje konkretizacije samih vzgojnih načel ali nekega skupnega vrednotnega jedra. Vrednotno jedro izobraževalnega sistema bi moralo biti izraženo tako, da odraža pluralnost naše družbe, zagotavlja svobodo izobraževanja, obenem pa zagotavlja trdne temelje za razvoj posameznikov, ki so sposobni prispevati k skupnemu dobremu. Zdi se nam potrebno, da bi kot družba opravili razpravo, ki bi bila na tem mestu bolj konkretna. Po našem prepričanju lahko opredelimo načela, ki so nam v družbi skupna in najverjetneje vključujejo vsaj vrednote, kot so dostojanstvo človeške osebe, skrb za skupno dobro, solidarnost in subsidiarnost.

Pluralnost izobraževanja

V *Komisiji za šolstvo pri SŠK* bi želeli nadalje poudariti, da je pluralnost v izobraževalnem prostoru temeljna sestavina svobodne in demokratične družbe. Mednarodne zaveze, kot so *Univerzalna deklaracija človekovih pravic*, *Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah*, *Konvencija o pravicah otroka* in *Evropska konvencija o človekovih pravicah*, jasno izražajo potrebo po spoštovanju svobode izobraževanja in pravice staršev, da izbirajo vrsto izobraževanja, ki najbolj ustreza njihovim vrednotam in prepričanjem.

Razumemo, da je vprašanje urejanja odnosa med javnim in zasebnim izobraževalnim sektorjem kompleksno in ga lahko razumemo, kot da ne sodi v okvir nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja, ker nanj gledamo v pretirano tehnični ali zgolj izvedbeni luči. Menimo pa, da je razprava o vprašanju, kako bomo zagotavljali potrebno pluralnost izobraževanja, aktualna tudi vsebinsko. Konkretni izzivi, povezani denimo s šolanjem na domu (ki ga poskušamo urejati v področni zakonodaji), izzivi, ki jih lahko pričakujemo ob povečanem številu otrok iz različnih družbenih in kulturnih okolij, katerih starši bodo – upravičeno – želeli zanje zagotoviti izobraževanje v skladu s svojimi prepričanji, priložnosti, ki bodo v prihodnosti morda odprte na podlagi različnih med-

narodnih iniciativ ... vse to nakazuje, da bi se veljalo tudi v nacionalnem programu vsebinsko ukvarjati z vprašanji zagotavljanja pluralnosti in svobode izbire izobraževanja. Ob omenjenem upoštevanju skupnega vrednotnega jedra smo prepričani, da je sodobna družba, v kateri živimo, v marsičem odvisna od zagotovljene pluralnosti izobraževalnega prostora, ki omogoča integracijo in spoštovanje raznolikosti. Zagovarjamo stališče, da mora biti pluralnost in svoboda izobraževanja vključena v javno razpravo kot osrednja tema pri oblikovanju nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja. Le tako lahko skupaj gradimo izobraževalni sistem, ki bo odziven na potrebe vseh družbenih skupin, hkrati pa ohranja skupne vrednote, ki nas združujejo. V tem duhu se zavzemamo za nadaljnji dialog in sodelovanje z vsemi deležniki, da bi skupaj dosegli konsenz o najboljših poteh za naš izobraževalni sistem.

Vprašanje razumevanja religije in duhovnosti

Z zadovoljstvom opažamo poudarek nacionalnega programa na celostnosti izobraževanja, ki upošteva dobrobit otrok in spodbuja različne oblike izobraževanja, tako v smislu znanja in razumevanja kot veččin uporabe in izražanja tega znanja. Pohvalno je prizadevanje za ustvarjanje spodbudnega okolja, ki otrokom omogoča razvoj na različnih področjih njihove osebnosti.

Ob tem bi radi izpostavili pomen duhovne komponente v razvoju otrok in mladostni-

kov, ki presega gole religiozne koncepte in se dotika globljih vprašanj smisla, vrednot in pripadnosti. Duhovnost, ki ni nujno vezana na specifične religijske prakse, je temeljni del človekovega iskanja identitete in smisla, zato menimo, da bi morala imeti svoje mesto tudi v izobraževalnem procesu, česar pa osnutek programa po našem mnenju ne naslavlja v zadostni meri.

Poleg tega se v navezavi na predhodno misel o potrebi po zagotavljanju pluralnosti v sodobni, kulturno pestri družbi povečuje potreba po razumevanju in spoštovanju različnih religijskih in kulturnih okvirov. Otroci v Sloveniji v primerjavi z evropskimi vrstniki posedujejo precej manj znanja o religijskih in duhovnih vsebinah. Vključitev tovrstnih vsebin v izobraževalni program bi lahko pripomogla k boljšemu medkulturnemu razumevanju in spoštovanju ter pripravila mlade na aktivno vlogo v pluralni družbi. Več znanja in razumevanja o vprašanih religije bi ob tem brez dvoma mladim omogočilo tudi globlje vpogled v lastno okolje, zgodovino in kulturo.

Zaradi omenjenega bi želeli, da končna oblika nacionalnega programa v večji meri naslovi tudi vprašanja človekove religioznosti in duhovnosti.

Kurikularna prenova

Nacionalni program razumemo kot strateški, morda bolje dokument vizije, ki bo nudil osnovo za vse nadaljnje korake praktične implementacije te strategije. Na dejanski učinek tega izrazito potrebnega

in smotrnega razmisleka bo tako gotovo treba počakati tudi na predvidene kurikularne prenovе. Medtem ko osnutek nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja postavlja temelje tudi za razpravo o spremembah kurikulov, menimo, da bi bil že na tej točki potreben dodaten korak naprej z jasno začrtanimi smernicami, ki bodo bolj neposredno usmerjale ta proces. Prenova kurikulov zahteva celostni pogled, ki ne zajema le vprašanj ocenjevanja in spremljanja, temveč tudi, kako kurikulumi odražajo potrebe sodobne družbe, spodbujajo razvoj spretnosti in pripravljajo učence na dejavno udeležbo v družbi. Trenutni kurikulumi se pogosto soočajo s kritiko, da so preobsežni, premalo prilagodljivi in ne zagotavljajo dovolj prostora za formativno spremljanje in inovativne pedagoške pristope, s čimer se v *Komisiji za šolstvo pri SŠK* na podlagi izkušenj vzgojnih ustanov, s katerimi smo v stiku, strinjamo.

Tega odziva na osnutek nacionalnega programa ne razumemo kot mesto, kjer bi konkretno navajali svojo vizijo potrebnih korakov, želimo pa podpreti predloge, ki gredo v smeri tega, da poudarjajo potrebe po prilagoditvah nacionalnih preverjanj, prenovi predmetnikov v smeri utrjevanja osnov in uporabe temeljnih znanj ter zmanjševanja obsežnosti vsebin, razvoja večšin in kompetenc ter sočasno pristopov za ustrezno vrednotenje tega.

Zavedamo se, da je prenova kurikulov obsežen projekt, ki zahteva čas, sodelovanje in predanost vseh vpletenih. V Komisiji za šolstvo pri SŠK smo pripravljene sodelovati in prispevati k temu procesu, saj smo prepričani, da je tudi na tej točki sodelovanje širše javnosti (ob jasni avtoriteti stroke) ključno za zagotavljanje relevantnega, dinamičnega in odzivnega izobraževalnega sistema.

Vprašanje digitalizacije

Digitalizacija in razvoj umetne inteligence neizogibno in temeljito vplivata na izobraževalni sektor, verjetno na načine, ki jih trenutno še ne moremo v celoti predvideti. Ob hitrem razvoju tehnologije, zlasti na področju umetne inteligence, menimo, da trenutne smernice morda ne odražajo v celoti potenciala in izzivov, ki jih ta ra-

zvoj prinaša. Če je vprašanje digitalizacije v nacionalnem programu odprto kot svoj lastni izziv, se nam zdi, da je morda podcenjena vloga, ki jo bo imela na šolstvo v celoti.

Na načelni ravni se zavzemamo za izobraževalni pristop, ki ne bo le spodbujal kritičnosti in previdnosti v odnosu do tehnologije, temveč bo mlade tudi aktivno pripravljajal na razumevanje, uporabo in predvsem soustvarjanje tehnoloških inovacij. To vključuje razvoj kompetenc, kot so programiranje, digitalna pismenost, razumevanje delovanja umetne inteligence, etičnih vprašanj, povezanih z uporabo tehnologije, in sposobnost kritičnega razmisleka o vplivu tehnologije na družbo.

Morda bi veljalo konkretnije razmisliti o strategijah za vključevanje učnih vsebin, ki spodbujajo inovativnost in kreativno reševanje problemov z uporabo najnovejših tehnoloških orodij, za spodbujanje projektov in dejavnosti, ki omogočajo učencem razvoj lastnih tehnoloških rešitev in aplikacij, za podpiranje učiteljev in šol z viri in usposabljanji za integracijo tehnoloških inovacij v pedagoški proces, za ustvarjanje partnerstev med šolami, univerzami, tehnološkimi podjetji in drugimi deležniki za izmenjavo znanja in izkušenj.

Inkluzija

Vprašanje inkluzije v izobraževalnem sistemu je izjemno pomembno in zahteva stalno prizadevanje vseh deležnikov, vključno s Katoliško cerkvijo, ki ima bogato zgodovino na področju izobraževanja in je zavezana izboljšanju razmer za vse segmente prebivalstva. Papež Frančišek s Svetovnim vzgojnim zavezništvom jasno izraža potrebo po odhajanju na obrobja in vključevanju vseh, ne glede na njihove posebne potrebe ali okoliščine.

V Komisiji za šolstvo pri SŠK cenimo obsežno naslavljanje vprašanja inkluzije v osnutku nacionalnega programa. Inkluzija je temelj za gradnjo pravične, solidarne in sočutne družbe, v kateri ima vsak posameznik možnost doseči svoj polni potencial. Ob tem pa se jasno zavedamo, da so izzivi za zagotavljanje inkluzije na način, kot jo trenutno razumemo, vse bolj zahtevni za vzgojne ustanove in sistem v celoti. Neustrezno izvajana inkluzija ima

kljub izrazito pozitivnim namenom lahko vseeno negativne posledice.

Zavedamo se vse večjih potreb po dodatnem strokovnem kadru, usposabljanjih za pedagoške delavce, pozivov in opozoril strokovnjakov s področja specialne pedagogike o trendih na tem področju. Kot pozitivno prepoznavamo, da nacionalni program že v tem osnutku vsebuje številne odlične ideje za spodbujanje inkluzije. Kljub temu pa smo prepričani, da lahko skupaj razmislimo tudi o dodatnih korakih in pristopih za učinkovito obravnavo izzivov inkluzije.

Sklep

Komisija za šolstvo pri SŠK pozdravlja objavo osnutka Nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–2033 ter njegovo javno obravnavo. V omenjenem dokumentu prepoznavna trud dela številnih deležnikov in strokovnjakov na področju ter dokument razume kot zelo ustrezno izhodišče za razpravo in nadgrajevanje.

Katoliška cerkev želi aktivno sodelovati v javni razpravi in poudarjati pomen vzgoje in izobraževanja za celotno družbo ter izreden pomen vseh, ki se na tem področju udeležujejo.

Kot odziv na objavljeno besedilo osnutka nacionalnega programa Komisija za šolstvo pri SŠK poudarja, da bi bilo treba po njenem mnenju v nadaljnji razpravi in dopolnjevanju programa pozornost posvetiti področjem:

- opredelitev skupnega vrednotnega jedra vzgoje in izobraževanja,
- zagotavljanje pluralnosti šolskega prostora in svobode izbire izobraževanja,
- poznavanje in razumevanje religioznosti in duhovnosti,
- konkretnjša opredelitev smernic za prihodnje kurikularne prenovе,
- vprašanje digitalizacije ter uporabe umetne inteligence v izobraževanju,
- natančnejša opredelitev glede vprašanj inkluzije. ◀

Vir

- *Odziv Komisije za šolstvo pri Slovenski škofovski konferenci na osnutek Nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja za obdobje 2023–2033 (2024)*. Ljubljana: Katoliška cerkev. Pridobljeno 27. 3. 2024 s spletne strani: <https://katoliška-cerkev.si/odziv-komisije-za-solstvo-pri-slovenski-skofovski-konferenci-na-osnutek-nacionalnega-programa-vzgoje-in-izobrazevanja-za-obdobje-20232033>.

»Ker sem tako čudovito ustvarjen«

O sodobnih izzivih etike

■ **Ksenija Fänrich Vuga**, mag. znanosti, učiteljica slovenščine na OŠ *Nazarje* in šolska koordinatorica za pridružitve mreži ASPnet, kot učiteljica podpira vseživljenjsko učenje in v tem duhu tudi deluje.

Letošnje 14. Hipokratovo srečanje v Celju, ki ga je pripravilo Združenje slovenskih katoliških zdravnikov, se je osredotočilo na teorijo spola. O sodobnih izzivih zlasti medicinske etike so v duhu dialoga spregovorili ugledni predstavniki medicine ter vzgoje in izobraževanja. Izhodiščno vprašanje sogovornikom je bilo, zakaj so se odločili govoriti o tej temi, nadaljevali pa so z razmišljanjem o trditvi, da se nekdo rodi v nepravem telesu.

Pomen razvojnih faz za oblikovanje spolne identitete

Prof. dr. Urh Grošelj, dr. med., pediater endokrinolog, je v izhodišču dejal, da je o težkih temah treba govoriti in da mora tak pogovor temeljiti na argumentih. »Spol je biološko dejstvo, saj so že videz in funkcije različni. Ni le spolna identiteta, ki daje nekemu občutek, da je rojen v nepravem telesu, nekateri npr. menijo, da so predebili ali presuhi. Gre za čas razvojnih faz, ki jim je treba dati čas,« je dodal. Povedal je še, da so otroci, ki doživljajo to razklanost spolne identitete v sebi, izredno ranljivi in imajo pogosto pridružene zdravstvene motnje. Poudaril je, da mora biti izhodišče za terapijo etična zapoved: Ne škoduj. Zaradi kompleksnosti tematike pa je treba tovrstne odločitve sprejeti na podlagi individualne obravnave posameznika in interdisciplinarno. Predstavil je še razširjenost transspolnih stanj na Nizozemskem, zaradi česar je prišlo do novih smernic v zdravljenju, razvija se tudi nova terminologija in prihaja do preimenovanj. Pri tem je opozoril, da je pomembno, da za določenim izrazom stoji ustrezna vsebina. Svoje misli je povzel s tem, da je treba mladim priti naproti s tistim, kar jih dviga, ne pa tlači. Da je adolescenca čas, ko se mladostnik na novo 'resetira', zato mora imeti trdne temelje, ki mu pomagajo, da se ob-

drži na poti v odraslost. »Stroka mora biti avtonomna in politika je ne sme utišati.«

Sprejeti, ne delati reklame

Specialni pedagog Marko Juhant je odločen govoriti o zahtevni temi, ker pravi, »da ima strokovno barvo, ne politične, stvari pa je treba poimenovati naravnost«. Nadaljeval je, da z besedo nekaj skrijemo ali pa izpostavimo. »Ali sprejmeš otroka, ki je istospolno usmerjen, ali pa ga izgubiš. Treba je moliti zanj, a to ni nujno dovolj. Vsak naj živi svoje življenje, ne pa iz

tega delati reklame,« je dodal. Izpostavil je model, kako se preko družabnih omrežij širijo neustrezne vsebine, na katere se sčasoma navadimo, stroka jih začne obravnavati kot potencialno zakonitost in mediji jih začnejo promovirati v skladu s svojo politiko. »Pri tem je človek, ki pove, kaj je narobe, označen kot sovražen. Merilo mora biti zdrava pamet.«

Mlad človek potrebuje podporo, ne kirurgije

Gabriel Kavčič, moralni teolog in tiskovni predstavnik *Slovenske škofovske konferen-*ce, je za pogovor o naslovni temi dejal, da »karkoli rečeš, bo vedno narobe« in da je »o objektivnem pri teoriji spola nemogoče govoriti brez subjektivnih zgodb, mladi pa so naveličani teh tem«. Nadaljeval je, da je njegovo vodilo pri delu z mladimi strpnost in sprejemanje ter da mlad človek potrebuje podporo, ne pa kirurgije.

Foto: Petra Duhannoy

Foto: Nataša Pezdir

Na vprašanje moderatorke srečanja mag. Alenke Höfferle Felc, dr. med., prof. ang. in fran. jez., kje so se izgubile hvaležne psalmistove besede »Zares, ti si ustvaril moje ledvice, me stkal v materinem telesu. Zahvaljujem se ti, ker sem tako čudovito ustvarjen, čudovita so tvoja dela, moja duša to dobro pozna.« (Ps 139,13–14), je odgovoril, da se je to izgubilo s samopodobo in antropološko etiko, saj se »pod vplivom medijev in socialnih omrežij raztaplja podoba človeka, zato je potrebna nova refleksija spolnih vlog, da se osmisli spolnost«. Poudaril je, da pogosto prihaja do akademskega sprenevedanja, ker se je treba v govoru prilagajati določeni kliki, da je treba biti previden zaradi vdora aktivizma v stroko in da so zaradi premalo znanja ljudje zmedeni, kar je ponazoril na primeru razumevanja kratice LGBTQIA. »Stvari je treba poimenovati z ustreznim izrazom,« je dodal. Nadaljeval je z razmišljanjem, kako gleda na teorijo spola medicina, ali gre pri posegih na tem področju za zdravljenje ali ne, in spomnil na pozabljene mitološke zgodbe o nastanku človeka, ki govorijo, da sta bila ustvarjena

Tema naslednjega žarišča:
O kulturi demokracije

različna spola, ki sta imela enako dostojanstvo. Pomisleku dr. Silva Šinkovca, da na razumevanje obravnavane tematike močno vpliva ideologija, je pritrdil z besedami, da če je človek razumljen zgolj kot sredstvo, potem se moramo bati ideologije. Ob tem je spomnil še na misel akad. prof. dr. Jožeta Trontlja o človekovem dostojanstvu, »ki je vrojena vrednost vsakega človeškemu bitju«.

Ne sme iti za faustovsko kupčijo

Prof. dr. Uroš Ahčan, dr. med., specialist plastične in rekonstrukcijske kirurgije, je zaradi odsotnosti svoje odgovore na vnaprej zastavljena vprašanja posredoval v videu. Na vprašanja, kdaj je čas za kirurški poseg, kaj pomeni sprememba za osebo in ali je kdo obžaloval ta korak, je odgovoril, da je postopek sam dolga, kompleksna pot z možnimi zapleti in vse nepredvidljive posledice niti niso znane. Oseb, ki se odločijo za tovrstne spremembe telesa, ne sme nihče soditi. Priporočil je ogled dokumentarnega filma režiserja Justina Folka *Kaj je ženska?*, da bi lažje razumeli življenje oseb, ki se odločijo za spremembo spola, pa je priporočil branje romana Davida Ebershoffa *Dansko dekle*, po katerem je posnet istoimenski film. Dodal je, da pri teh odločitvah ne sme iti za faustovsko kupčijo. »Pri takšni odločitvi se ne sme slediti modnim trendom, vplivnežem ali nasedati svetu, ki je poln laži in prevar.«

Teorija spola ni znanstveni izraz

Prof. dr. Roman Kuhar, sociolog, dekan *Filozofske fakultete*, je povedal, da se je o tej temi treba pogovarjati ter da se ob tem pogosto mešata politika in sociologija. »Teorija spola ni znanstveni izraz. Je prazen označevalec. Mediji pod tem izrazom predstavljajo različne tematike. Je populistični govor, ki deli množice.« Povzel je, da je izraz nastal v poznih 80. letih, ko se je govorilo o komplementarnosti spolov, iz česar so izhajale družbene norme spola. Koncept enakosti spola je bil v EU sprejet kot vrednota in je postal prevladujoč v politični dimenziji. Razmišljal je še o razmerju med biološkim in sociološkim

spolom, o spreminjanju družbenih vlog spola skozi kulturo ter o besedni zvezi teorija spola kot o političnem konstruktju z določenim namenom. »S poimenovanjem stvarnosti ji pripisujemo pomen v realnosti.« Ob tem je pojasnil še, kako je nastal dogovor o zapisu ženske oblike v obrazcih na ljubljanski filozofski fakulteti. Zaključil je z mislijo, da naslovna tema zahteva interdisciplinarni pristop, saj imamo isti cilj, čeprav govorimo z različnih vidikov. »Vsem v osnovi pripadajo iste človekove pravice in dostojanstvo.«

Preplavljeni z digitalnim svetom

Benjamin Tomažič, profesor matematike in informatike v *Zavodu sv. Frančiška Saleskega* v Želimljah, se pogovarja o zastavljeni temi »iz želje po dialoščnosti, ker nekdo ve, česar jaz ne vem«, in dodaja, da definicija teorije spola ne razlikuje, ampak enači. Meni, da je treba mladim dajati ustrezne izzive, v katerih se prepoznajo, ne pa v njih širiti občutka nelagodja, ki ga je že preveč. Mladostniki se veliko učijo o spolnosti s spleta. Digitalni svet pa je zanje tako zelo pomemben, da v videoigrinah celo plačujejo za t. i. 'skine', da bi bili videi boljši, čeprav to ne vpliva na uspešnost igranja. Ob tem je izpostavil FOMO-učinek (iz ang. strah pred zamujenim) in predlagal ogled Spielbergovega filma *Ready* (Igralec št. 1). Poudaril je še, da ob določenih temah nastanejo situacije, ko se učitelj pri izvajanju naloge sklicuje na pravila, da se znebi odgovornosti. Povzel je, da nihče ne pozna obravnavane teme celostno, zato je prav, da se stroke dopolnjujejo. »Vsak naj si upa povedati resnico s svojega vidika v dobrobit drugega.«

Slišati negotovost mladih

O tem, kaj resnično doživljajo osebe, ki iščejo svojo identiteto s telesom, je iz osebne izkušnje povedal še slušatelj iz publike, ki je anesteziolog v ljubljanskem UKC. Dejal je, da je kljub dolgotrajnemu postopku in številnim pogovorom z različnimi strokovnjaki na pogovoru z njim pred operacijo mlada oseba, ki je čakala na poseg, vprašala tudi njega: »Ali sem se odločila prav?«

Pot naroda in prizadevanja za ohranitev živosti jezika

Naš pogovor: dr. Sanda Ham

■ **Dragica Motik**, prof. zgodovine in geografije, je upokojena. Bila je učiteljica dopolnilnega pouka slovenščine v Nemčiji, vrsto let višja svetovalka za dopolnilni pouk slovenščine v tujini na *Zavodu RS za šolstvo*, od leta 2010 do 2017 pa je ponovno poučevala dopolnilni pouk slovenščine v Čabru, Tršču, Prezidu, Buzetu, Pulju in na Reki.

Jezikoslovka dr. Sanda Ham je sodelovala na 5. mednarodni konferenci Vzgoja za ljubezen do domovine in države, ki jo je novembra 2023 na Osnovni šoli Cerknica organiziralo Društvo katoliških pedagogov Slovenije. Njen referat je objavljen v e-zborniku konference v slovenskem in hrvaškem jeziku.¹ Gospa Ham je strokovnjakinja za hrvaški jezik, avtorica učbenikov, slovnice, pravopisa in mnogih drugih pomembnih del s področja hrvaškega jezika. Na pogovor smo jo povabili, ker se posveča vprašanju jezika in narodne identitete. Na Hrvaškem jo poznajo kot borko za samostojnost hrvaškega jezika.

Prosim, da se najprej predstavite.

Rodila sem se leta 1959 v Osijeku, tu sem študirala in tukaj 41 let delam na *Fakulteti za humanistične in družbene vede*. Sem poročena in imam sina. Smo Hrvati. Družina mojega moža Ham je iz Like, moji so iz Osijeka. Na *Fakulteti za humanistične in družbene vede* v Zagrebu sem magistrirala in doktorirala. Moj mentor je bil dobro znan borec za pravice in samobitnost hrvaškega jezika, akademik Stjepan Babić. Življenje v Osijeku in na fakulteti, na katero so me leta 1989 klicali na odgovornost, ker sem učenki popravila, da se ne reče *vazduh*, ampak zrak; pa preživeta velikosrbska agresija v domovinski vojni v Osijeku, z možem na bojišču in šestletnim otrokom v roki; poslovni in kasneje prijateljski odnos z akademikom Babićem – vse to je bilo odločilno za moje znanstveno oblikovanje. V poklic sem vstopila kot sintaktik, ker pa si je Hrvaška prizadevala raziskovati sodoben hrvaški jezik, sem se posvetila normativnim vprašanjem jezika. Sem avtorica knjig *Šolska slovnica hrvaškega jezika* (pet izdaj), *Zgodovina hrvaške slovnice*, soavtorica *Hrvaškega pravopisa* (štiri izdaje) in dela *Jezikovni svetovalci*. Poleg tega sem napisala še dve knjigi: *Jezik zagrebske filološke šole* in *Po jeziku Hrvati*. Moja bibliografija bo kmalu dosegla 300 enot. Pišem o vprašanih hrvaškega jezika, posebej o hrvaškem jeziku v 19. stoletju. Na Hrvaškem me poznajo kot borko za samostojnost hrvaškega jezika in nasprotnico jezikovne unitarnosti. Že 20 let urejam kultno hrvaško jezikovno revijo *Jezik*, ki izhaja že 71 let in je najstarejša tovrstna revija na Hrvaškem.

**Kaj pomeni imeti svoj jezik?
Kateri so pomembni mejniki pri
razvoju hrvaškega jezika?**

Kot pravi dobro znan filozofski rek, jezik oblikuje svet okrog nas. Če imamo svoj jezik, imamo svoj svet. Jezik nas ne določa le v filozofskem pomenu, temveč predvsem narodnostno in čustveno. Za Hrvate je še posebej pomembna narodnostna vrednost hrvaškega jezika, saj so nam celo stoletje poskušali zanikati, da smo poseben in neodvisen narod; trdijo namreč, da nimamo posebnega jezika in da je naš jezik le 'podjezik' srbščine. In če nimamo lastnega jezika, potem nismo narod, nimamo pravice do nacionalne države. Jezik je bil in ostaja hrvaški narodni določitelj.

To je pomembno poudariti zaradi vseh dolgih stoletij, v katerih nismo imeli svoje države. Združevala pa sta nas ista vera in jezik, v katerem je bila vera oznanjevana. Pred štirimi stoletji je to opazil papež Urban VIII., zato je bil 1623 sprejet odlok Kongregacije za širjenje vere, ki zahteva, da se hrvaščina skupaj z drugimi evropskimi jeziki poučuje v vseh evropskih univerzitetnih središčih. Za učenje hrvaškega jezika je že takrat obstajala normativna literatura, predvsem slovnica jezuita Bartula Kašića iz leta 1604. Stjepan Krasić o teh prepomembnih in prelomnih dogodkih za hrvaški jezik piše v svoji do-

kumentirani knjigi *Začelo se je v Rimu* (Dubrovnik, 2009).

**Kje so korenine poskusa izbrisati
razliko med hrvaščino in
srbščino?**

Avstrijska politika je želela zblížati Hrvate in Srbe zaradi srbskega življa, ki je bilo naseljeno v hrvaškem delu cesarstva. Zaradi upravnih prihrankov in predvsem zaradi politične varnosti cesarstva so podprli 'vukovsko zamisel' – unitaristično velikosrbsko jezikovno idejo Vuka Stefanovića Karadžića. Karadžić je iz dveh jezikov ustvaril enega in na koncu ustvaril en narod. Karadžić je bil prepričan, da je štokavščina srbska in da so vsi štokavci Srbi. Avstrije ni zanimalo, ali se bodo Hrvati jezikovno in narodno zadušili v vukovščini. Politično podporo so Avstrijci dali vukovščini s sklicevanjem na t. i. Dunajski knjižni dogovor leta 1850, ki je nastal zaradi praktičnega vprašanja, kako ustvariti skupno pravno terminologijo. Pod nadzorom avstrijskega notranjega ministra Alexandra Bacha je bilo treba razviti skupno pravno in politično izrazoslovje za slovenska in hrvaško-srbska narečja. Ker sta bila hrvaščina in srbščina že takrat tako različna jezika, da ni bilo mogoče oblikovati enotne skupne terminologije, je bilo treba to doseči z dogovorom,

ki se imenuje Dunajski knjižni dogovor. Ta sporazum v svojem času ni veliko pomenil, sredi 20. stoletja, v komunistični Jugoslaviji, pa je dosegel mitske razsežnosti in postal temelj velikosrbske politike. V prvem stavku dunajskega sporazuma je razviden razlog za to: »Spodaj podpisani vedo, da en narod potrebuje eno književnost, z žalostjo pa gledamo, kako je književnost razkosana [...] smo se srečali v teh dneh, da se pogovorimo, kako bi se lahko, kolikor se sedaj najbolj da, združili in zedinili v književnosti.« Začelo se je torej s popolnoma napačne predpostavke, da so Hrvati in Srbi en narod, zato je tudi zaključek napačen: da bi morali imeti isti jezik.

**Kaj se je zgodilo v prvi
Jugoslaviji? Katere metode so
bile uporabljene za 'tiho' hrvaško
besedo?**

Do leta 1918 Hrvati niso bili v skupni državi s Srbi, kar jim je omogočalo, da so vsaj do neke mere ohranili svoj izvorni, predvukovski hrvaški knjižni jezik. Poskusi srbske strani, da bi imela močnejši politični vpliv na hrvaški jezik, so obstajali še pred ustanovitvijo skupne države, saj velikosrbska lakota po Hrvaki ni pojenjala. V jezikovnem pomenu so v Srbiji živele Karadžičeve ideje o enem narodu, ki mora imeti eno književnost in en jezik. Pri gradnji enega jezika je bilo treba preiti dejstvo, da je hrvaški jezik ijekavski in napisan v hrvaški latinici, srbščina pa je ekavščina, zapisana v srbski cirilici. Jovan Skerlić, srbski kulturni delavec, politik in pisatelj, predvsem pa izrazit srbski nacionalist, ponuja rešitev, da premaga različnost ijekavsko – ekavsko in latinica – cirilica. Predlaga, da Hrvati sprejmejo srbski jezik, Srbi pa latinico. Resnici na ljubo moramo reči, da Skerlić govori le o ekavskem vzhodnem narečju, vendar se je izkazalo, da ekavščina vsebuje srbske jezikovne posebnosti, ki jih hrvaščina ne pozna. Tako bi se Hrvati morali odpovedati svojemu jeziku in ne le jekavščini, Srbi pa samo svojemu zapisu (cirilici). En narod bo imel en jezik: srbščino, zapisano v latinici. Povedano s Skerličevimi besedami: »Ob vzhodnem narečju bo latinica postala skupen črko-

pis.« Skerlić je poskušal znanstveno utemeljiti svoj predlog, zato je razpisal anketo med uglednimi kulturnimi delavci, pisatelji in učenjaki, Hrvati in Srbi. Odgovor hrvaškemu jeziku in s tem hrvaški narodnosti naj bi se zgodila v bratskem srbskem objemu. Nekateri hrvaški pisci so zaradi vznesenosti nad idejo bratskega, idejo enega naroda z dvema imenoma naivno sprejeli ekavščino in celo srbski jezik, na primer Branko Šimić, August Cesarec, Tin Ujević. Toda kmalu so vse to opustili, ker se je bratstvo izkazalo za lažno.

Leta 1918 je Hrvaška z razpadom Avstro-Ogrske vstopila v politično skupnost s Srbi. Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS) je bila prva skupna država. Do leta 1941 je dvakrat spremenila svoje ime: Kraljevina SHS, Kraljevina Jugoslavija. Ne glede na ime države je bil položaj Hrvatov in hrvaškega jezika vedno enak – na škodo hrvaške biti in jezika. Hrvati in njihov jezik so bili nezaščiteni izpostavljeni unitaristični velikosrbski politiki. Beograd, glavno mesto Srbije, je tudi upravno središče in glavno mesto nove države. Za jezik to pomeni, da so bili zakoni in priročniki natisnjeni v Beogradu, v srbskem jeziku. Jezik diplomacije, državnih služb, policije, vojske je bil srbski. Državne ustanove v srbskih rokah so omogočale nasilje nad Hrvati in njihovim jezikom: državna uprava, vojska, policija, sodstvo in šolstvo. Na celotnem ozemlju skupne države so obstajala prizadevanja za ekavizacijo in cirilizacijo, ustvarjanje skupnega jezika in s tem vsiljevanje srbsčine. Za ta skupni jezik se pojavljajo različna nova imena: hrvaško-srbsko-slovenski jezik, srbsko-hrvaško-slovenski jezik, srbohrvaščina, hrvaško-srbščina, jugoslovanščina.

Kako je to vplivalo na razvoj v 20. stoletju?

Od Novosadskega dogovora komunisti v Jugoslaviji, zlasti srbski, že od leta 1954 sistematično spodkopavajo hrvaščino. Novosadski sporazum je bil sestavljen po uveljavljenih načelih dunajskega sporazuma in Skerličeve ankete. V *Letopisu Matice Srbske* iz leta 1953 je bila objavljena anketa o vprašanih srbohrvaščine: poenotenje pravopisa, pisave, narečij, le-

ksike, zlasti strokovne in znanstvene terminologije (vse to za krepitev bratstva in enotnosti). Vprašanja je postavila srbska stran, ker na Hrvaškem jezikovne razlike nikogar niso motile. Naslednje leto so bili na srečanje v Novi Sad povabljeni izbrani pisatelji in jezikoslovci iz Zagreba, Beograda, Novega Sada in Sarajeva, da bi razpravljali o rezultatih raziskave. Na Hrvaškem niso slutili, kam bo šel ta pogovor, zato se je odzvalo le sedem od dvanajstih povabljenih. Kam je odneslo ta pogovor, je najbolje povzel univerzitetni profesor in ugledni hrvaški jezikoslovec Ljudevit Jonke. Ko se je vrnil iz Novega Sada, je na zagrebški železniški postaji rekel: »Rešili smo jekavščino!« Zares, šlo je za reševanje hrvaškega jezika. Sklepi Novosadskega sporazuma so bili pripravljani vnaprej. Dovoljeno je bilo govoriti o vsem, toda v zapisnik je šlo le tisto, kar je bilo prej predvideno. Tako hrvaški predlog o stilizaciji imena jezika ni bil vnesen v zapisnik, ampak je bilo zapisano ime jezika 'hrvatskosrpski' namesto 'srbohrvatski'. Predlog za enakopravno rabo obeh jezikov v javni upravi ni bil vključen, ampak je bila ta vloga dodeljena srbsčini. Vnaprej zasnovana usoda hrvaškega jezika je oblikovana z navidezno demokratičnim in strpnim zaključkom o enakopravnosti jezika, pisave, jekavske in ekavske

izgovarjave. Navidezna enakopravnost je omogočila srbskemu jeziku na Hrvaškem, da se je v skladu z načelom enakopravnosti pojavil v časopisih, radijskih in televizijskih oddajah, mu odprla vrata šol, rabi pri pouku, da je postal edini v vojski in edini uradni jezik države. Postopoma je izrinjal hrvaščino, ki naj bi se skrčila na raven pokrajinskega jezika, zahodne različice. Vsak upor je bil razglašen za upor proti bratstvu in enotnosti, oživitvev ustavštva, dejavnost proti državi.

Novosadskemu dogovoru, pravopisu in politiki zatiranja hrvaškega jezika je odgovorila dobro znana Deklaracija o imenu in položaju hrvaškega knjižnega jezika. Hrvaška matica je v Zagrebu sprožila vprašanje enakopravnosti in samostojnosti hrvaškega jezika, saj je bilo treba ustaviti plaz »posrbljenja«. Sedem strokovnjakov je 13. 3. 1967 napisalo besedilo, znano kot Deklaracija o imenu in položaju hrvaškega knjižnega jezika, in ga objavilo v zagrebškem časopisu *Telegram*. Podpisnice deklaracije so bile najbolj spoštovane hrvaške kulturne in znanstvene ustanove; vsa hrvaška inteligenca. Deklaracija temelji na zahtevi po enakopravnosti hrvaškega in srbskega jezika, resnični in popolni enakopravnosti, kar pomeni uporabo hrvaškega knjižnega jezika kot uradnega jezika na Hrvaškem.

Tako enakopravnost so zahtevali za svoj jezik tudi drugi jugoslovanski narodi. Toda Komunistična partija Jugoslavije je deklaracijo takoj razlagala kot rušenje temeljev jugoslovanske ideje, zato so proti njej nastopili z vso močjo. Pregarjanja so se začela že istega dne, 17. 3. 1967, ko je bilo besedilo objavljeno v *Telegramu*. Vsa komunistična javnost in tajnost se je dvignila proti podpisnikom in podpornikom deklaracije. Pregarjanja so se umirila šele po 20. 4. 1967.

Mnogim jezikoslovcem tistega časa, ki so uporabljali besedo hrvaščina, so sledili, prisluškovala jim je UDBA, končali so v ječah.

Na žalost je našega slavnega profesorja Ljudevita Jonkeja, ki je bil nesporni borec za hrvaški jezik in hrvaškost, zlomila Udba. Umrli je leta 1979 zaradi pregarjanja. Udbin dosje o njem je dostopen. Še ko je bil na smrtni postelji v bolnišnici, so mu poslali prisluškovalca in na pogreb tajne agente. Hrvati so ves svoj odpor do jugoslovanskega in velikosrbskega izlili v jezik, zato je bil strah pred hrvaškim jezikom za jugoslovanske tajne službe velik. Procesi proti Hrvatom so pomenili kršenje človekovih pravic tudi po takratnih merilih. Toda vse to se je dogajalo pod pretvezo boja proti fašizmu, kajti hrvaški odpor do veliko-

srbke politike se je v svetu predstavljal kot hrvaški fašizem, ki bi ga bilo treba uničiti. Popolnoma nedolžni ljudje, ki so podprli deklaracijo, so zapustili Hrvaško v strahu pred pregarjanjem. Hrvaški intelektualci so se morali skrivati, zapustiti Hrvaško ali molčati. Če je kdo deloval ali samo govoril, so se zapori že polnili.

Kako je bilo z zdravnikom Šreterjem?

Dr. Ivan Šreter je žrtev velikosrbske roke. Ker je uporabil izraz 'umirovljeni časniki' (upokojeni oficir), je bil najprej odstranjen s položaja vodje bolnišnične enote v lipiški bolnišnici (Lipik), nato pa so ga obtožili žalitve in poniževanja »socialističnih domoljubnih in državnih čustev državljanov«. Res je bolniku, ki ga je zdravil v Lipiku, 'pensionisiran' (upokojeni oficir), vpisal v bolniški karton, da je 'umirovljeni časniki'. V jugoslovanskih časopisih je bila raba hrvaških besed prepovedana (hrvaški pridevnik 'umirovljeni' namesto srbskega 'pensionisan'), še posebej raba hrvaškega vojaškega poimenovanja: hrvaški vojaški 'časniki' namesto jugoslovanskega 'oficir'. Prav zato, ker je uporabil dve hrvaški besedi, je bil Šreter 20. 1. 1987 obsojen na petdeset dni zapore. S tem je postal eden od mučencev hrvaškega jezika – pridružil se je Hrvatom, ki so jim sodili zaradi hrvaškega jezika. Šreterjeva zaporna kazen očitno ni zadovoljila velikosrbskih apetitov. Goran Babić, ki se je takrat imel za hrvaškega pisatelja, je v zelo branem hrvaškem časopisu *Nedjeljna Dalmacija* zapisal: »Ker temu zdravniku očitno ne pomaga nič, ne svarilo ne besede, je edino zdravilo črna zemlja in zelena gomila.« To se je v resnici tudi zgodilo. Srbi so 18. 8. 1991 dr. Šreterja ugrabili, ga pridržali, mučili in ubili. Njegovega trupla še niso našli.

Kaj pa enačenje znanstvenikov štokavščine s srbsščino?

V Srbiji še vedno kraljuje – kot znanstvena zamisel, ne ljudsko mišljenje – da so vsi štokavci Srbi, ker nekateri srbski jezikoslovci enačijo štokavščino s srbskim jezikom. Ne smemo spregledati, da je

memorandumska črta velike Srbije, ki so jo Srbi leta 1991 postavili v vojni proti nam, tudi meja štokavščine; to pomeni, da opredeljujejo Hrvate in naše ozemlje z jezikom. V tem kontekstu si želijo prisvojiti tudi dubrovniško literaturo, ker je štokavska.

Hrvaška je članica EU, uradno je priznana hrvaščina. Kaj je danes s hrvaškim jezikom?

Težko se uveljavlja dejstvo, da je hrvaščina samostojen jezik. Evropska slavistika celo stoletje trdi, da sta hrvaščina in srbsščina en jezik, zato bi priznanje, da je hrvaščina poseben jezik, pomenilo priznanje lastne stoletne napake. Vendar se vzpostavlja študij hrvaščine. Nazadnje je Avstrija začela poseben študij hrvaščine in ne bosansko/hrvaško/srbskega jezika, kot je to bilo mnogo let. Zakon o hrvaškem jeziku smo dobili 25. 1. 2024 – končno, po 33 letih hrvaške države! Vsi upamo, da bo vse teklo naprej, na primer, da se bodo okrepile lektorske službe, da bo na Hrvaškem hrvaščina končno zaščitena z zakonom, ne le s pametjo in srcem posameznikov. Zdaj smo dobili podlago za oblikovanje državne jezikovne politike. Mi, ki študente – bodoče profesorje – izobražujemo v duhu hrvaškega jezika, imamo sedaj tudi pravo pravno podlago za to. Kajti pred dvajsetimi leti me je moj nekdanji študent in zdaj moj kolega javno obtožil 'politične indoktrinacije študentov', ker sem jih učila o pogubnosti velikosrbske unitaristične politike za hrvaški jezik v 19. stoletju in o posledicah, ki jih je pustila. Upam, da bo zakon onemogočil nasprotnike hrvaškega jezika in da bodo kriki o »nasilnem ločevanju hrvaščine od srbsščine« prenehali. Hrvaščina ni bila nikoli del srbsščine ali kate-regakoli drugega jezika, zdaj pa imamo tudi pravno ureditev za to trditev. Znanstveno utemeljitev smo vedno imeli.

Hvala, dr. Sanda Ham. Naj vaše prizadevanje za hrvaški jezik obrodi obilo sadov. 🍷

Opomba

1 https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/Zbornik_MK_2023.pdf

Jezuitski kolegij v Ljubljani – izvir znanja

■ **Dragica Motik**, prof. zgodovine in geografije, je upokojena. Bila je učiteljica dopolnilnega pouka slovenščine v Nemčiji, vrsto let višja svetovalka za dopolnilni pouk slovenščine v tujini na *Zavodu RS za šolstvo*, od leta 2010 do 2017 pa je ponovno poučevala dopolnilni pouk slovenščine v Čabru, Tršču, Prezidu, Buzetu, Pulju in na Reki.

■ **Ivo Branimir Piry**, mag. znanosti, prof. geografije in zgodovine, je upokojeni državni podsekretar za regionalno politiko. Bil je raziskovalec na *Inštitutu za geografijo Univerze v Ljubljani*, svetovalec vlade na *Zavodu RS za družbeno planiranje*, nato je delal na različnih mestih v državni upravi, in sicer na področju regionalnega razvoja. Bil je prvi direktor *Agencije RS za regionalni razvoj*. Med letoma 2008 in 2012 je bil svetovalec v *Odboru regij na Stalnem predstavništvu RS pri Evropski uniji* v Bruslju. Je avtor več razprav in člankov s področja prostorskega načrtovanja, regionalne politike in lokalne samouprave.

*S tem besedilom zaključujemo serijo člankov o jezuitskem kolegiju v Ljubljani, ki smo jih lahko brali v prejšnjih številkah Vzgoje: *Academia operosorum Labacensium* (97), *Jezuitski kolegij in začetki visokošolskega študija v Ljubljani* (98), *Jezuitsko gledališče* (100). Tokrat želimo poudariti pomen jezuitskega kolegija kot izobraževalne ustanove. Jezuitski kolegij je deloval kot izobraževalno središče od leta 1597/98 do ukinitve (1773).*

V Ljubljani so jezuiti začeli izvajati gimnazijski pouk (prva dva razreda) že v letu svojega prihoda. V okviru kolegija, ki so ga gradili v letih 1598–1616, pa so poleg gimnazije delovali tudi višješolski predmeti (*studia superiora*). Za njihov začetek velja leto 1619, ko so šestim gimnazijskim razredom dodali še pouk moralne teologije. Jezuiti so poučevali latinščino, grščino, nemščino, verouk, zgodovino, geografijo, v zadnjih dveh humanističnih letnikih so večji pomen dali matematično-naravoslovnim predmetom.

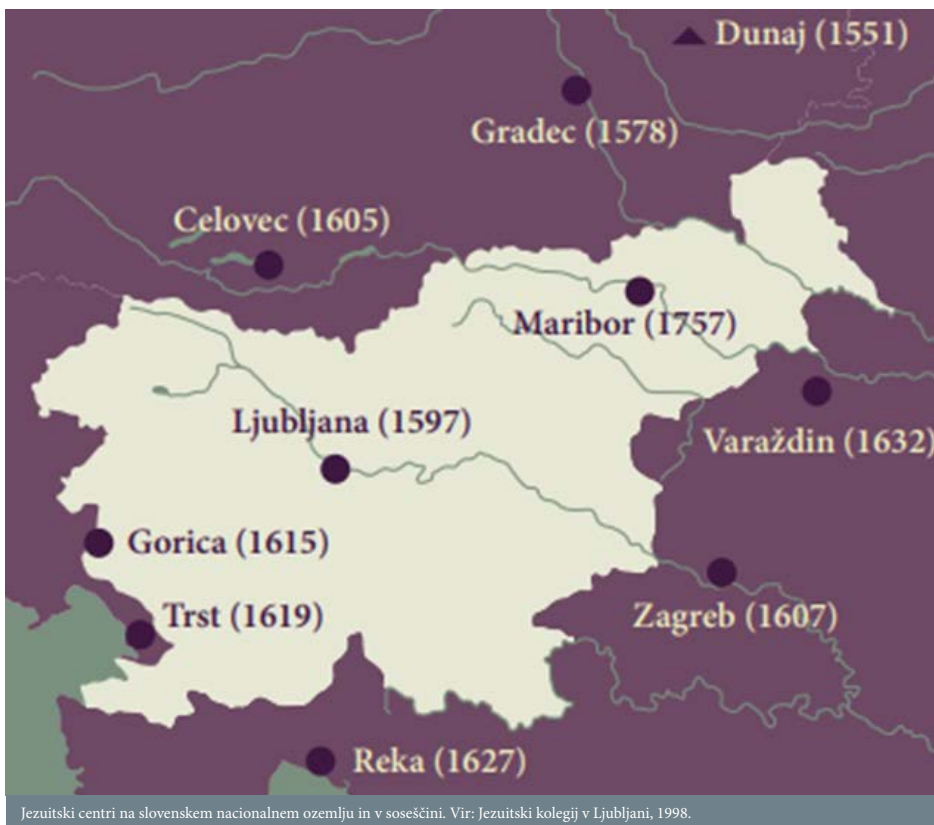
S приходom jezuitov je Ljubljana hitro napredovala na izobraževalnem področju in je bila ob koncu 16. st. povezana z drugimi mesti.

Jezuitski kolegiji so bili duhovna, kulturna in verska središča takratne Evrope. Ustvarjali so pogoje za razvoj znanosti in postajali univerzitetna središča posameznih dežel. Mnoga evropska mesta se morajo za začetek univerzitetnega študija zahvaliti prav jezuitom; tako je nastala tudi *Univerza v Ljubljani*.

V ljubljanskem jezuitskem kolegiju so možnost za izobraževanje našli mnogi slovenski otroci in dijaki iz Ljubljane in širšega okolja. V tem središču so šolajoči se dobili odlične osnove za nadaljnje izobraževanje in so postali prepoznavni tako

Cerkev sv. Jakoba, v ozadju del jezuitskega kolegija, pred 1689. Vir: https://sl.wikipedia.org/wiki/Jezuitski_kolegij_v_Ljubljani.

Jezujski centri na slovenskem nacionalnem ozemlju in v sosesčini. Vir: Jezujski kolegij v Ljubljani, 1998.

na Slovenskem kakor tudi v evropskem prostoru. Pouk je bil kakovosten, saj so imeli odlične profesorje.

Iz jezuitskega kolegija so izšli mnogi pomembni možje, ki so zaznamovali znanstveno in kulturno življenje Slovenije in sosednjih dežel. Mnogi so postali zelo pomembni slovenski znanstveniki, raziskovalci, kulturniki, najprej v Svetem rimskem cesarstvu nemške narodnosti, kot se je država imenovala v času ustanovitve jezuitskega kolegija, ter pozneje v Habsburški monarhiji. S svojim strokovnim delom, raziskavami, izumi in osebno zavzetostjo so mnogi prispevali k prepoznavnosti slovenskega naroda v Evropi ter svetu.

Organizacija izobraževanja oz. poučevanja

Vzgojno-izobraževalne usmeritve so bile postavljene s programom *Ratio atque institutio studiorum* (Načrt in ureditev študija), ki je nastal leta 1596. Lahko bi mu rekli tudi 'jezujska pedagogika'. Služil je štiri stoletja in je mnogim še danes navdih pri pedagoškem delu. V njem so zapisani cilj šole, metode in usmeritve za

pridobivanje znanja ter vzgojo v krepstih, poudarjen je pomen dnevnega reda in urnika poučevanja, določen je predmetnik (kurikul), ki poudarja gramatiko, postopnost poučevanja: od lažjega k težjemu, vključene so vaje za učence (aktivni pristop poučevanja).

Ratio je določal vlogo tutorja, ki spremlja učenca in ocenjuje njegov napredek. V njem je zapis o kaznovanju: najprej naj se vzgojitelj z učencem pogovori, šele če ni druge poti, lahko uporabi telesno kazen. V njem je še mnogo drugih navodil, ki so bila v pomoč učiteljem oz. mentorjem.

Značilnosti jezuitskega šolstva

Po prihodu v Ljubljano so jezuiti začeli izvajati gimnazijski pouk (1597/1598), ko so odprli dva najnižja razreda. V okviru kolegija so uvedli posamezne višješolske predmete, predavanja o moralni teologiji (kazuistiki) ter spornih teoloških vprašanjih (kontroverzah). Tako so omogočili srednješolsko izobrazbo širšim množicam, bodočim duhovnikom pa potrebno teoretično in praktično znanje za njihovo dušnopastirsko delovanje.

Jezuiti so leta 1704 v Ljubljani uvedli filozofske študije in odprli katedro za cerkveno pravo, leto pozneje pa še za matematiko in fiziko. Razredi filozofskega študija so se imenovali po glavnih predmetih posameznega letnika: logika, fizika in metafizika. Ljubljanske višje študije niso imele statusa univerzitetnega študija, niso mogle podeljevati akademskih nazivov, so pa pomembno obogatile takratno študijsko 'ponudbo' in olajšale dostopnost do znanja v domačem okolju. Zanimive pričevalke jezuitskega višješolskega izobraževanja so ohranjene tiskane teze nekaterih jezuitskih učencev.

Ljubljana je leta 1766 po zaslugi p. Gabriela Gruberja (1740–1805) dobila višjo šolo za mehaniko in hidravliko. Gabriel Gruber, eden izmed pomembnih profesorjev v omenjenem izobraževalnem centru, je med delovanjem v Ljubljani načrtoval tudi poznobaročno palačo, ki jo poznamo kot Gruberjevo palačo, danes je v njej Arhiv Republike Slovenije. V palači je vodil prej omenjeno šolo, imel knjižnico za mehaniko in poljedelsko stroko, zbirko ladijskih modelov ter rudninske in naravoslovne zbirke. Šola je imela tudi astronomsko opazovalnico.

Dejavnosti jezuitskega izobraževalnega kolegija

Letopis jezuitskega kolegija v Ljubljani in ohranjeni jezujski dnevnik priča, da so bila področja dejavnosti jezuitov zelo široka: razvijali so šolstvo in znanost, pisali knjige, gojili glasbo, spodbujali gledališke igre ter umetnost. Gledališče je bilo pomemben del jezuitske vzgojno-izobraževalne in pastoralne dejavnosti. V Ljubljani so pripravljali šolske ter verske predstave in procesije. Dramska besedila so nastajala sproti, pisali so jih jezuiti. S predstavami so urili učence v javnem nastopanju in spodbujali razvoj njihovih govorniških spretnosti. (Več o tem v Monika Deželak Trojar v Vzgoji št. 100.) Prav iz jezuitskega kolegija v Ljubljani so izšli pomembni kulturniki, znanstveniki in drugi.

Nekateri dijaki ljubljanskega jezuitskega kolegija

- **Janez Vajkard Valvasor** (* 1641, Ljubljana; † 1693, Krško). Polihistor,

avtor dela Slava vojvodine Kranjske, član Kraljeve družbe v Londonu.

- **Janez Gregor Dolničar** (* 1655, Ljubljana; † 1719, Ljubljana). Pravniki, kronist, zgodovinar, pobudnik ljubljanske Akademije operozov.
- **Janez Krstnik Prešeren** (* 1656, Ljubljana; † 1704, Ljubljana). Prvi predsednik ljubljanske Akademije operozov in soustanovitelj prve javne znanstvene knjižnice na Slovenskem (danes Semeniška knjižnica).
- **Marko Gerbec** (* 1658, Šentvid pri Stični; † 1718, Ljubljana). Zdravnik, znanstveni pisec, humanist in eden od ustanoviteljev Akademije operozov.
- **Ferdinand Avguštin Haller pl. Halberstein** (* 1703, Mengeš; † 1774, Peking). Matematik, astronom, kartograf in diplomat, član matematičnega in astronomskega tribunala v Pekingu.
- **Marko Pohlin** (* 1735, Ljubljana; † 1801, Dunaj). Avtor slovnice slovenskega jezika.
- **Blaž Kumerdej** (* 1738, Bled; † 1805, Ljubljana). Šolnik in jezikoslovec, z Jurijem Japljem sta v slovenščino prevedla Sveto pismo.
- **Jurij Japelj** (* 1744, Kamnik; † 1807, Celovec). Z Blažem Kumerdejem je v slovenščino prevedel Sveto pismo.
- **Jurij Vega** (* 1754, Zagorica pri Dolskem; † 1802, Nussdorf pri Dunaju). Sošolec Antona Tomaža Linharta, odličen matematik in topniški strokovnjak.
- **Anton Tomaž Linhart** (* 1756, Radovljica; † 1795, Ljubljana). Sošolec Jurija Vege, dramatik – pionir slovenskega gledališča, razsvetljenec, zgodovinar, glasbenik, prevajalec, arhivar, knjižnični uradnik in poliglot.
- **Valentin Vodnik** (* 1758, Ljubljana; † 1819, Ljubljana). Duhovnik (franciškan), razsvetljenec, pesnik, prevajalec, šolnik in pisec šolskih knjig, novinar in urednik.

Nekateri profesorji ljubljanskega jezuitskega kolegija

- **Janez Čandik** (* ok. 1581, Višnja Gora; † 1624, Gradec). Jezuit, prof.

matematike in sintakse, nabožni pisatelj.

- **Janez Ludvik Schönleben** (* 1618, Ljubljana; † 1681, Ljubljana). Jezuit, pokopan v cerkvi sv. Jakoba; polihistor, zgodovinar, pridigar, teolog, filozof in dramatik.
- **Janez Krstnik Dolar** (* 1621, Kamnik; † 1673, Dunaj). Jezuit, glasbenik in skladatelj.
- **Jernej Basar** (* 1683, Škofja Loka; † 1738, Ljubljana). Jezuit, pisal je pridiže v slovenskem jeziku in slovensko pridigal v ljubljanskem jezuitskem kolegiju.
- **Bernard Ferdinand Erberg** (* 1718, Ljubljana; † 1773, Krems). Jezuit, učitelj filozofije in matematike, knjižničar.
- **Baron Franz Xaver von Wulfen** (* 1728, Beograd; † 1805, Celovec). Jezuit, botanik in mineralog.
- **Gabrijel Gruber** (* 1740, Dunaj; † 1804, Sankt Peterburg). Jezuit, inženir, teolog, matematik, arhitekt, filozof.

Možnosti za didaktizacijo vsebine z učenci

Možnosti za motivacijske učne ure in različne dejavnosti ob pouku je veliko: od skrbno pripravljenih in didaktično zanimivih učnih ur, krajše raziskave učencev, priprave pisnih izdelkov, skic, likovnih izdelkov, ki naj ne ostanejo le znotraj učilnic, temveč naj jih predstavijo v širšem šolskem prostoru oz. okolju, priprave virtualnih pogovorov s pomembnimi profesorji in dijaki jezuitskega kolegija, posebnih scenarijev za kulturne prireditve, zanimive strokovne ekskurzije učencev in dijakov, pri kateri naj bi bili aktivno vključeni v samo vodenje, do obiska cerkve sv. Jakoba v Ljubljani, ki je bila povezana s kolegijem in je tudi sicer zanimiv arhitekturni baročni biser v središču Ljubljane, obiska Semeniške knjižnice, Gruberjeve palače in krajev, ki so na različne načine sledi velikih mož itn. Vsebinska je uporabna pri slovenščini, zgodovini in geografiji.

Možnosti za motivacijo lahko najdejo tudi učitelji drugih predmetov na vseh stopnjah izobraževanja. Na srednješolski ravni bo vsebinska verjetno zanimiva tudi

pri katerem od strokovnih učnih predmetov.

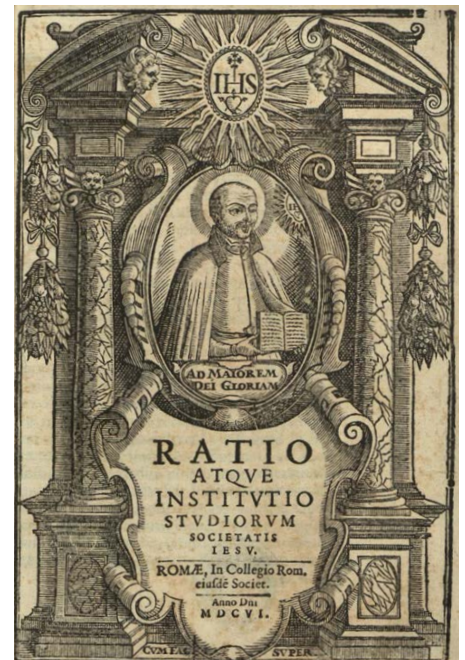
Na koncu navajamo vire, kjer učitelji lahko najdemo veliko iztočnic, ki pomagajo mlade spodbujati k zanimanju in raziskovanju narodove preteklosti in s tem tudi k ozaveščanju pomena poznavanja lastne preteklosti. Ob tem jih spodbujamo k ljubezni do naroda, države in lastnega rodu. Ne moremo spoštovati drugega, če ne spoštujemo sebe, svojega rodu in naroda. Tudi vi ste vabljeni k predstavitvi svojih uspešno izvedenih primerov iz lastne prakse.

Literatura

- Šinkovec, Silvo (1998): Jezuitska pedagogika danes. V Vincenc Rajšp (ur.): *Jezuitski kolegij v Ljubljani*. Zbornik razprav (str. 157–166). Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Provincialat slovenske province Družbe Jezusove, Inštitut za zgodovino Cerkve Teološke fakultete.

Spletni viri

- <https://www.delo.si/mnenja/pisma-bralcev/jezuit-v-ljubljani-od-srednjih-sol-do-kolegija/>.
- https://www.uni-lj.si/univerzitetni_arhiv/zgodovina_ul/jezuitsko_visje_visoko_solstvo/.
- <http://www.tuma.si/klasiki/Strani/ZgodovinaJ.html>.
- <https://www.kamra.si/mm-elementi/jezuiti-pri-sv-jakobu-v-ljubljani/>.
- https://www.sistory.si/cdn/publikacije/2001-3000/2560/Ljubljanski_jezuiti_in_njihov_odnos_z_laiki.pdf.
- <https://jezuiti.si/dogodki/jezuitske-drame/>.
- https://sl.wikipedia.org/wiki/Gruberjeva_pala%C4%8Da.
- <https://www.gov.si/novice/2022-12-12-ko-so-nam-zvezde-naklonjene-zgodovina-jezuitskega-kolegija-v-ljubljani/>.

Ratio Vir: https://www.uni-lj.si/univerzitetni_arhiv/zgodovina_ul/jezuitsko_visje_visoko_solstvo/.

Vpliv renesanse na razvoj evropskega šolstva

■ **Matija Nared**, dr. znanosti, teolog, vzgojitelj v dijaškem domu.

Obdobje novega veka je bilo za šolstvo izjemno pomembno. Tedaj so se namreč pojavile težnje po učinkovitejšem in predvsem dostopnejšem šolstvu za širši krog ljudi. Te ideje so prihajale k nam predvsem s protestantskim vplivom: na slovenskem kulturnem področju, ki je spadalo pod habsburško monarhijo, se je za uvedbo splošnih šol najbolj zavzemal neutrudni Primož Trubar.

Vedeti moramo, da je bil Trubar, čeprav ga imamo lahko tudi za 'očeta naroda', po izobrazbi bolj sin Evrope kot slovenskega kulturnega področja. Zato za spoznanje ozadja tega zgodovinskega obdobja ni toliko pomembno poznati razmere na takratnem ozemlju današnje Slovenije, temveč je treba poznati razmere v mnogo širšem srednjeevropskem prostoru. Zato je prav, da ta miselna gibanja bolje spoznamo.

Bistveni namen pedagoškega dela je vzgoja človeka, to pa pomeni, da vključuje v svoje prizadevanje določene cilje, ki se oblikujejo na podlagi razumevanja, kaj človek je, še bolj pa, kakšen naj bi bil. V te težnje po sledenju viziji, kaj človek je, se vrinja šolski

sistem. Poglejmo, kakšna vizija in kakšno družbeno dogajanje sta k nam prinesla zahteve po dostopnejšem šolstvu in izobraževanju.

Zgodovinski in kulturni oris novoveške Evrope

Če hočemo dojeti živo novoveško gibanje, ki je v naše kraje prineslo jasnejše zahteve po organiziranem šolstvu, se moramo ozreti tja, od koder je to gibanje izviralo: v prelomno obdobje med starim in novim vekom. Iz osnovne družbene ureditve fevdalizma se je v tem obdobju z uvedbo bolj razširjene denarne menjave (začetek kapitalizma)

počasi začinjalo rojevati meščanstvo, ki je kasneje postalo glavni nosilec zahtev po spremembah. Evropejci so imeli v tem času sicer težave s Turki, po drugi strani pa so bili Arabci velikokrat tudi zavezniki evropskih sil, pa naj je šlo za Benečane, Genovčane ali druge (Cardini, 2003: 156, 163, 180). Bližnji stiki z Arabci so bili pomembni tudi za znanost. Arabci so s seboj prinesli veliko znanja na astronomskem, medicinskem in matematičnem področju, kar je vplivalo na razvoj evropske znanosti.

Kako se je to obdobje odrazilo v duhovni zgodovini? Renesansa je v miselno paradigmo svojega časa uvajala ideje humanizma ter poudarjala individualizem in naturalizem. Bila je predvsem kulturno in duhovno gibanje, ki je odkrilo pomen posameznikove individualnosti in njegov moralni pomen. To gibanje se je razmahnilo predvsem po letu 1453, ko so po padcu Konstantinopla prišli v Italijo grški učenjaki in prinesli s seboj svoje znanje o antiki, pri kateri se je renesansa navdihovala. Za renesančno misel je bilo ključno to, da je na prvo mesto zanimanja v nasprotju s srednjeveško miselno paradigmo – v osrčju katere je bil Bog – postavila človeka. To je bil tako imenovani antropocentrizem ali individualizem. Vzporedno s poudarjanjem posameznika se poudarjajo tudi čutila in čutno dožemanje ter estetsko vrednotenje.

To prvenstveno duhovno gibanje je bilo tudi podlaga za tehnično revolucijo. Počasi se je namreč izoblikovala posebna znanstvena metoda, ki je zahtevala preverljivost. To je bila pravzaprav miselna podlaga za razsvetljsko znanost, posledično pa tudi umetnost.

Čut za razumnost – in po drugi strani za doslednost – je izostril tudi nasprotje med naukom in delovanjem predstavi-

Foto: Rebeka Hozjan

kov Katoliške cerkve, ki je bila v srednjem veku najmočnejša evropska sila. Kritiki so očitali Cerkvi številne napake: razvrat, posvetnost, konkubinat, neizobraženost, pijančevanje, stremljenje za gospodarskimi koristmi, prodajanje duhovnih služb in še kaj.¹ Te napake Cerkve je izkoristila reformacija. Humanistični misleci so izpostavljali predvsem njeno dvoličnost. Zgodovinsko obdobje, povezano s Cerkvijo, je temeljno zaznamoval Martin Luter, ki je bil nekakšen jeziček na tehtnici upora proti samovoljnosti in hinavščini rimskega katolicizma.

Šolstvo v času humanizma

V nasprotju z 'mračnim' srednjim vekom, ki pa, kakor vemo, le ni bil tako mračen, je renesančni duh razvil dokaj netradicionalno podobo človeka. Srednji vek je imel za svoj vzgojni cilj predvsem izobraziti učenca v dobrega, vernega in državi pokornega človeka, to je takega, ki bo pokoren vodilnim stanovom. V tem duhu so se razvile šole, ki jih je ustanovljala Cerkev za svoje potrebe (samostanske, župnijske, stolne). Pouk je potekal v latinščini. Druge šole so bile predvsem stanovske (mestne šole); te so usposabljele učence za različne poklice, namenjene pa so bile tudi premožnejšim meščanskim otrokom. Krona srednjeveškega šolstva so bile univerze (prva v Bologni, ustanovljena 1088), kjer so poučevali teologijo, pravo in medicino. Učenci so se učili snov na pamet, vzgojni prijemi pa so vključevali tudi fizične in sramotilne kazni. Posebna smer vzgoje je bilo učenje viteških panog. Kmetje niso imeli svojih šol, vzgajali so se doma – z zgledom.

Humanizem je s posebnim razumevanjem individualnosti vnesel v razumevanje šolstva mnogo novosti. V ospredju izobraževanja ni bila več težnja po vzgoji podložnosti, temveč krepostnosti (neoporečnosti), tj. pokončne etične držbe. Do posameznih kreposti pa se je prišlo le z izobraževanjem. Na podlagi humanističnih idealov ter kasnejših protestantskih zahtev o osebni odgovornosti za zveličanje se je tako v zgodovini Evrope pojavila ideja o pomembnosti šole. Glavni nosilci humanističnih idej so postali meščani. Število meščanskih šol se je povečalo, vendar so bili teh deležni predvsem bogatejši sloji. Šolstvo se je počasi razvilo v več smeri, čeprav je klasična izo-

brazba še vedno temeljila na proučevanju antike, grščine, govornišva, začelo pa se je poudarjati tudi proučevanje matematike, geografije, naravoslovja, astronomije in drugih ved, pa tudi umetnost ni bila zanemarjena.

Humanistična teorija vzgoje²

Glavne humanistične ideje glede šolstva so bile: zahtevala se je celostna izobrazba, tako duhovna kot telesna, predvsem pa je moral študij služiti moralni vzgoji človeka. Vzgoja za razvoj prave človečnosti naj bi se začela že v zgodnji otroški dobi. Za izobraževanje otrok so bili prvenstveno odgovorni starši (Vidmar, 2005: 21). Humanisti so za osnovo nadaljnje izobrazbe pričakovali znanje latinščine in grščine, poučevali pa so tudi matematiko, književnost, logiko, metafiziko, zgodovino, poezijo in etiko. Učitelji so si prizadevali doseči pri učencih široko, enciklopedično znanje. Humanistični učitelji so zagovarjali predvsem šolo za življenjsko modrost in ne toliko gole učenosti. V metodoloških načinih so poudarjali pomembnost nagrad in pohval, uporabljali pa so tudi razne sramotilne in fizične kazni. Vittorino da Feltre je pri učenju uporabil še dva svojevrstna prijema, ki so ju kasneje uporabljali tako reformisti kakor jezuiti: častihlepnost in tekmovalnost (Vidmar, 2005: 21). Nekateri humanisti so zagovarjali popolnoma individualno vzgojo, to je tako, ki je bila prilagojena otrokovim sposobnostim (Vidmar, 2005: 21), drugi spet neposreden stik učencev s snovjo, torej realistično učenje iz prakse. J. L. Vives je leta 1531 jasno zahteval javne šole, to je šole, ki bi jih morala upravljati država in ne Cerkev (Vidmar, 2005: 34). Znanje ni bilo več namenjeno samo za 'višje' cilje, temveč tudi in predvsem za posvetne zadeve. Vives je zahteval tudi, da je poučevanje potekalo v obliki igre (žoga, tek, obroči). Od učiteljev je zahteval, da se sestajajo na konferencah, na katerih so se pogovarjali o težavah posameznih otrok. Poudarjal je znanje materinščine; šele kasneje naj bi se učenec učil latinščine, grščine in drugih jezikov. Humanisti so uvedli tudi zahtevo po vzgoji deklic. Naloga ženske je bila predvsem vzgoja otrok, zato je bila tudi vzgoja ženske naravnana v to smer.

Poseben vpliv na vzgojo v Evropi v tem obdobju je imel Erazem Rotterdamski, zelo

izobražen zgodovinar, jezikoslovec in teolog.³ Poudarjal je, da je razumevanje stvari pomembnejše kakor pomnjenje in da je človek bistveno bolj odvisen od vzgoje kakor od česa drugega. Človeka, ki po naravi ni ne dober ne slab, je treba vzgojiti! Erazem je ohranjal tudi pojmovanje, da je religija (krščanstvo) pomembna za vzgojo in da vpliva na podobo človeka. Cilja vzgoje sta tako bila pobožnost in nrvstvenost. Začetna oblika vzgoje je morala potekati kot igra. Pri celotnem izobraževanju je bilo treba upoštevati razvojni cikel človeka, in to hkrati na duhovni in intelektualni ravni. Vidmar (2005: 28) zanimivo piše: »Erazmovo zanimanje za vzgojo se začne z otrokovim spočetjem – z značajem in temperamentom staršev ter s skrbjo matere za otroka med njeno nosečnostjo. Zagovarja angažiranost staršev od otrokovega zgodnjega otroštva naprej, pomemben je že nadzor izbire dojlj in vzgojiteljic.« Očetje so morali biti strogi, a ne kruti. Učitelj otrok, ki naj ga ne bi zamenjevali prepogosto, naj bi kot učni pripomoček uporabljal tudi klasične pravljice. Pozoren naj bi bil tudi na otrokovo nadarjenost za določene predmete in naj bi ga pri tem spodbujal. Paziti je bilo treba, da je bila snov prijetna, da so se učenci raje učili. Zahteval je, naj učitelji otrok ne kaznujejo preveč; naj se do njih obnašajo humano. Pri učenju naj uporabljajo slike, nagrade in druge oblike spodbud. Erazem se je sicer zavzemal za javno dostopne šole, čeprav se je sam bolj ukvarjal z višjim slojem. Glede deklic je poudarjal, da jih je treba izobraževati, predvsem njihovo srce: bile naj bi manj nadarjene od dečkov, a živahnjše.

Literatura

- Cardini, Franco (2003): *Evropa in Islam*. Ljubljana: *cf.
- Oražem, France (1964): *Dogmatični nazori Primoža Trubarja in njegova odvisnost od početnikov reformacije*. Ljubljana: Vinko Furlan.
- Prijatelj, Ivan (1997): *O kulturnem pomenu slovenske reformacije*. Celovec: Weiser.
- Rotterdamski, Erazem (1991): *Hvalnica norosti*. Ljubljana: Založništvo slovenske knjige.
- Vidmar, Tadej (2005): *Nastajanje novoveške stopenjske šolske strukture*. Razprave Filozofske fakultete. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Opombe

- 1 O tem glej več pri Prijatelj (1997: 8 sl.) in Oražem (1964: 14 sl.).
- 2 Opiram se na Vidmarja (Vidmar, 2005: 25 sl.).
- 3 O Erazmu glej: Vidmar 2005: 37 sl. Erazem je imel poseben vpliv tudi na protestantizem, čeprav ga je Luter označeval kakor sovražnika vsake religije in Kristusovega nasprotnika (Rotterdamski, 1991: 14).

Kompetence podjetnosti v osnovni šoli

Se zibam in gibam

■ **Mateja Škufca Langus**, mag., prof. raz. pouka, učiteljica razrednega pouka na *Osnovni šoli Trebnje* in vodja podružnične šole.

Podjetnost je večina vseživljenjskega učenja. V šoli je treba pouk voditi tako, da učence učimo podjetnostnih znanj in odnosov, kar vodi do podjetnostega načina razmišljanja.

Podjetnost

Evropska komisija je zapisala, da je podjetnost ena izmed osmih splošnih veščin vseživljenjskega učenja (Polšak, 2019).

Po programu za nova znanja in spretnosti za Evropo ugotovljamo, da je razvijanje podjetnostnih sposobnosti evropskih državljanov in organizacij že več let eden glavnih ciljev politike. Podjetnost je splošna veščina vseživljenjskega učenja. Zavedati se moramo, da se je podjetnostnih spretnosti, znanj in odnosov mogoče naučiti. To pa vodi k splošno razširjenemu razvoju podjetnostnega razmišljanja in kulture, kar koristi posameznikom in družbi (Polšak, 2019).

»Evropska komisija se je na pomen izobraževanja za podjetništvo najprej sklicevala leta 2003 v svoji *Zeleni knjigi o podjetništvu v Evropi*, nato je do leta 2006 opredelila 'kompetenco samoiniciativnosti in podjetnosti' kot eno od osmih ključnih kompetenc, ki so potrebne za vse člane družbe znanja« (Polšak, 2019: 3).

Samoiniciativnost in podjetnost je sposobnost posameznika za uresničevanje lastnih zamisli. Vključuje ustvarjalnost, inovativnost in sprejemanje tveganj ter sposobnost načrtovanja in vodenja projektov za doseganje ciljev. Ta sposobnost pomaga posameznikom v vsakdanjem življenju, v družbi, na delovnem mestu in pri izkoriščanju priložnosti (Polšak, 2019).

Projekt POGUM

Osnovna šola Trebnje je razvojna šola za projektu POGUM – PODjetnost Gradnik za Upanja Mladih.

Namen projekta je spodbuditi način razmišljanja in razumevanja podjetnosti pri osnovnošolcih, in sicer kot možnost razvijanja ustvarjalnosti, inovativnosti in proaktivnosti posameznika in skupin.

Ključni cilji projekta:

- Razviti, preizkušati, spremljati, ovrednotiti in izvajati celovit model podjetnosti v osnovni šoli ter tako omogočiti prožno prehajanje med izobraževanjem in okoljem.
- Omogočiti način razmišljanja mladim, da bodo delovali proaktivno in z namenom, da bodo prenašali znanje izven šolskega okolja, kar naj bi prispevalo k uspešnemu učenju karijerne orientacije.
- Opolnomočiti šolajoče in strokovne delavce s kompetenco podjetnosti.

Okvir EntreComp opisuje gradnike kompetence podjetnosti, ki jih lahko uporabimo za podporo učenju na poti do pod-

jetnosti. Učenje lahko vključuje civilno družbo, podjetja, izobraževanje, mladinsko delo, skupnosti, novoustanovljena podjetja in posameznike.

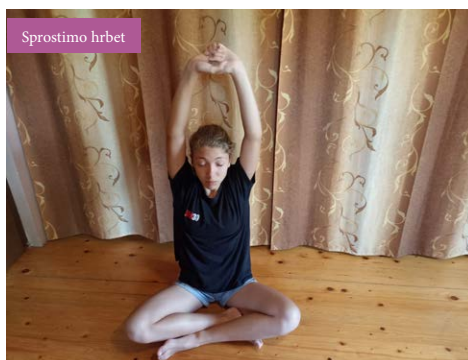
Cilje dosegamo s pomočjo oblikovanega konceptualnega modela kompetence podjetnosti, ki ga sestavljajo tri področja (zamisli in priložnosti, viri, k dejanjem). Vsako področje ima pet kompetenc.

Podjetnostno kompetenco lahko uvajamo na različnih ravneh, v rednem programu, razširjenem programu ali v obliki interesnih dejavnosti in v povezavi z lokalnim okoljem. Načrtujemo lahko širše in izbere mo področje. Projekt POGUM se osredotoča na naslednja področja:

- šola kot središče skupnosti,
  - prostori,
  - poklicna in karierna orientacija,
  - nove tehnologije in trajnostni razvoj,
  - kultura kot spodbujanje sobivanja v različnosti,
  - ekonomija samooskrbe (Lesničar, 2022).
- Naša šola je izbrala področje Šola kot središče skupnosti, v ospredje pa postavila tri smernice razvojnega delovanja:
- Sodelovanje šole v lokalni skupnosti pri prepoznavanju in reševanju potreb so/bivanja in skupnega delovanja.

Operacionalizirani cilji za razvoj podjetnostnih kompetenc	Kompetence in dejavnosti	Kazalnik/dokazi (Kako bomo vedeli, da so učenci razvili podjetnostno kompetenco?)
Učenci skrbijo za zdrav telesni razvoj.	K dejanjem: Prevezemanje pobude (raven samostojnosti) Učenci sledijo pobudi glede dejavnosti.	Učenje ob gibanju v naravi.
Učenci se zavedajo, da vsakodnevno gibanje pozitivno vpliva na dobro počutje in na doseganje boljših učnih rezultatov.	Učenci predlagajo gibanje za boljše počutje.	Aktivni odmori med delom. Načrtno izvajanje vaj za krepitev mišic.
	Učenci svetujejo sošolcem, kako spodbuditi večjo delovno motivacijo in miselno aktivnost.	Vključevanje elementov FIT pedagogike.

Sprostimo hrbet

Razteg

Vaja za ravnotežje

Vaja za boljšo držo

Foto: arhiv Mateje Skufca Langus

- Spodbujanje zavedanja, da se skupnost spreminja v multikulturno družbo. Ozaveščanje o tem, razvijanje strpnosti ter oblikovanje možnosti za izražanje lastnega mnenja, sprejemanje drugačnih mnenj in sposobnost presoje.
- Razvijanje elementov skrbi zase in za druge.

Delo v razredu

Pri delu z učenci petega razreda sem razvijala kompetence podjetnosti, ki sem jih našla v učnih načrtih nekaterih predmetov. Kompetence sem razvijala pri večini predmetov, pa tudi izven pouka. Pouk sem načrtovala tako, da so dejavnosti izhajale iz zamisli učencev, pri čemer so razvijali svojo ustvarjalnost in predstavljali svojo vizijo na izbrano temo.

Predstavljam načrtovanje in izvajanje tretje smernice (razvijanje skrbi zase in za druge). V načrtu, ki smo ga napisali v aktivu učiteljev petega razreda ob začetku šolskega leta in je tudi sestavni del načrta za realizacijo kompetence podjetnosti naše šole, smo zapisali cilje, dejavnosti in dokaze.

Dejavnost pri pouku v *Podružnični šoli Dobrnič* sem poimenovala *Se zibam in gibam*.

Za gibalno aktivnost sem se odločila tudi zato, ker sama resnično verjamem, da gibanje spodbudi pozitivna čustva, krepi našo psihofizično pripravljenost in pripomore k boljšim učnim rezultatom. Gibanje je torej sestavni del mojih učnih ur, odmorov in drugih dejavnosti v šoli.

Dodatno znanje in izkušnje pridobivam tudi z izobraževanjem o FIT pedagogiki™. Tukaj gre za strategijo učenja in poučevanja, ki narekuje dobro psihofizično kondicijo (biti 'fit'). Vključuje učne metode, s katerimi pri učencu v procesu učenja dosegamo psihofizično ravnovesje in s tem omogočamo kakovostnejše učenje.

V ospredju je učenje v gibanju in preplet z igro, ki je najučinkovitejša metoda učenja, saj učeče vabi v aktivno raziskovanje lastnih gibalnih zmoglosti. Ko se otroci in mladostniki skozi igro učijo gibati, se hkrati skozi gibanje učijo (Fit international pedagogika ..., 2022).

Gibanje v pouk vključim ob vsaki priložnosti, ki jo zaznam. Določene aktivnosti so že ustaljene in jih izvajamo vsak dan, tudi večkrat:

- jutranje raztezanje in vaje, ki pospešijo utrip srca (poskoki, počepi, plazenje),
- učenje izven učilnice (telovadnica, pred vhodom v šolo, zunanje šolsko igrišče),
- gibanje med odmori (načrtovane kratke vaje).

Tretji dejavnosti smo letos namenili še posebej veliko pozornosti. Učencem sem predstavila kratke, učinkovite vaje za stimulacijo mišic in posledično večjo miselno aktivnost. Učenci so jih sprejemali z odobravanjem, saj so prepoznali njihovo učinkovitost. V začetku leta so jih ponavljali za menoj, kasneje so jih dodajali sami.

Učenci so povedali:

- Vaje me 'zbudijo', zato lahko lažje razmišljam.
- Vaje za krepitev mišic odženejo stran zehanje, zato dosegam boljše rezultate.
- Včasih se mi ne da, ko pa pomislim na rezultat, takoj začnem z vajami.
- Najbolj všeč so mi vaje, kjer krepimo mišice nog in organa za ravnotežje.
- Nekatere so zelo težke, še posebej, če jih želim izvajati pravilno.

Delo je potekalo v luči razvijanja kompetenc. Cilj je bil, da sem učence vodila od začetne ravni do ravni samostojnosti in kasneje do ravni odgovornosti. Zadala sem si, da vsako gibalno vajo osmislim z razlago, zakaj jo delamo in kaj bomo z njo pridobili. Učenci so začeli spoznavati, da te dejavnosti pripomorejo k boljšemu razpoloženju in večji miselni aktivnosti. Neka deklica je večkrat rekla, da po vajah zmore več, je boljše razpoložena in računi kar stežejo.

Ko so učenci sami predlagali, da potrebujejo gibalni odmor, ali so se posamezniki odmaknili in začeli z gibanjem, sem dobila dokaz, da je trud poplačan, da verjamejo v aktivnosti in so prešli v fazo odgovornosti. S takšnim delom in načinom mišljenja bomo nadaljevali tudi prihodnje šolsko leto. Skrbno bom načrtovala, katere podjetnostne kompetence bom poudarila in jih intenzivno razvijala.

Literatura

- *Fit international pedagogika za prihodnost naših otrok* (2022). Novo mesto: Vrtec Pedenjped. Pridobljeno 27. 7. 2022 s spletne strani: <http://www.pedenjpednm.si/fit-pedagogika/>.
- Lesničar, Barbara (ur.) (2022): *Razvijanje kompetence podjetnosti v osnovni šoli*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 25. 7. 2022 s spletne strani: www.zrss.si/pdf/Razvijanje_kompetence_podjetnosti_v_OŠ.pdf.
- Polšak, Anton (ur.) (2019): *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 21. 7. 2022 s spletne strani: www.zrss.si/pdf/entrecmp.pdf.
- *POGUM* (2021). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 26. 7. 2022 s spletne strani: <https://www.zrss.si/projekti/projekt-pogum/>.

Starši, otroci, pesniki in učitelji v učilnicah krščanskega slovenstva

Krščansko slovenstvo in domoljubje v šolah (6. del)

■ **Branko Koderman**, mag. znanosti (sociologija kulture), dipl. psiholog, je zaposlen na *Gimnaziji Bežigrad*. Ima 30 let delovnih izkušenj na področju programa mednarodne mature (IB), kjer poučuje socialno in kulturno antropologijo ter psihologijo, in na področju slovenskega gimnazijskega šolstva, kjer je nekaj let poučeval psihologijo in sociologijo.

Članek nadaljuje vsebino iz cikla člankov o krščanskem slovenstvu in domoljubju v šolah. Prejšnje članke si lahko preberete v Vzgoji (90, 91, 92, 94, 95).

V začetnem obdobju druge triade osnovne šole je potrebno, predvsem zaradi kognitivne, čustvene in socialne zrelosti otrok, predstaviti organizacijsko in konceptualno strukturo predmeta Krščansko slovenstvo, in to tako učencem, njihovim staršem kot vsem učiteljem, ki učijo druge predmete.

Kultura

Kultura (v našem primeru slovenska kultura), ki je posredovana preko inkulturacije, je za odraščajoče otroke in mladostnike prvi in najbolj določujoč spoznavni in učni intelektualni proces (Kottak, 2021: 36–45). Prenos kulture in s tem določenih kulturnih pravil (stališč, prepričanj in védenj) preko procesov inkulturacije in družbene kognicije vključuje najbolj pomembne učne, spominske, mišljenjske, čustveno empatične, družbene in značajske identitetne procese v najbolj pomembnem razvojnem obdobju oblikovanja posameznikove osebnosti (Popov idr., 2017: 204).

Zato mora biti 'šolsko polje' (tudi v državnih vrtcih in na državnih univerzah) v povezavi s slovenskim krščanstvom osvobodeno ljudi, ki izničujejo ali aktivno uničujejo slovenstvo (klasični in kulturni marksisti) ali/in sovražno in ignorantsko nasprotujejo slovenstvu (identitetno Neslovinci in/ali Neevropejci). Govorica razlikovanja, razvrščanja in zanikanja vseh teh ljudi vnaša v pogovorna razmerja med učenci, med učenci in učitelji ter med samimi učitelji

občutja zamere, zavisti in ljubosumja. Ideologija kulturnega marksizma med učenci vnaša nemir, neti zamere, razvrednoti njihovo ustvarjalnost in ustvarja diskriminacijo po veri, naravnem spolu, krščanskem dekalogu in narodni identiteti.

Varuhi slovenskega domoljubja in klasičnega slovenstva

Med nami živijo tisti, ki si zaradi bogatih življenjskih izkušenj zaslužijo naziv »varuhi slovenske kulture« – znameniti gatekeepers of messaging Kurta Levina. To so ljudje, ki žive v obdobju srednje in pozne odraslosti, so skrbni in preudarni, ustvarjalni in moralno trdni, ki so si ustvarili družine, posvetili svoje življenje Bogu, delali in razrešili marsikatero življenjsko krizo, so modri, saj razumejo življenje in v njem usode ljudi ter znajo razločiti med dobrim in zlim (Erikson, 1950). Ti varuhi življenjskih modrosti bodo predvsem naši upokojenci, ki se bodo odločili, da nekajkrat vstopijo v učilnice predmeta Krščansko slovenstvo, da prihajajo za določen čas ali pa so stal-

ni obiskovalci osnovnih in srednjih šol. Starejši, upokojeni in tudi zelo stari ljudje bodo poleg drugih varuhov prvi in najbolj številni, ki »nadzirajo dostop do védenja in idej znotraj neke družbene skupine ... ki odločajo, kakšno védenje je posredovano skupinam in drugim posameznikom« (Popov idr., 2017: 204).

Krščansko slovenstvo ne posreduje 'postanega' znanja, védenjskega kanona iz preteklosti, temveč učenci v izpovedih in branih spominskih zapisih na novo odkrivajo in po delcih razkrivajo, izgovarjajo in zapisujejo, na novo osmišljajo in prenavljajo umirajoče klasično krščansko slovenstvo. Prvi varuhi, učitelji, ravnatelji in vsi, ki sodelujejo pri oživljanju slovenske kulturne zapuščine iz zakrite in zamolčane slavne preteklosti slovenskega naroda, morajo prispevati svoj delež k »resnici, izpovedani in zapisani v besedah«. Le osebnosti, ki so v svoji polni in vsestranski življenjski izkušnji »popolnoma avtentične« in »do konca kongruentne« (Rogers, 1961) do lastnih organskih vrednostnih temeljev in do tradicije vrednot svojih prednikov, so lahko pričevalci in posredniki resnice, ki je naše slovenstvo.

Drugi čuječi varuhi slovenstva v slovenskem šolstvu so domoljubni učitelji in ravnatelji, člani 'odborov za slovenstvo' na šolah, znotraj občinskih uprav, na pokrajinski in državni ravni. V krog varuhov in čuvajev so vključeni tudi vsi zunanji sodelavci (pisarji in bralci člankov revije Vzgoja, zapisovalci krajevne zgodovine in starih običajev, pevci starih pesmi, amaterski gledališčniki, zgodovinarji, univerzitetni učitelji, akademiki, ki proučujejo in poznajo zgodovino klasičnega slovenstva in njegovo usodo do sedanjosti.

Na vrhu in v ospredju vzgoje za slovenstvo je vsakokratni predsednik slovenske

vlade. Predsednik vlade ob nastopu svoje funkcije, v trenutku javne in uradne prisege, izgovori in podpiše izjavo prisege služenju, ohranjanju in krepitvi slovenskega domoljubja, krščanskega slovenstva in rasti slovenskega naroda. Podobne domoljubne prisege podpišejo vsi prvi varuhi, učitelji, ravnatelji, sodelavci, ki jih hrani in preverja posebna pravna nadzorna skupina v kabinetu aktualnega slovenskega predsednika vlade. 'Kongruentnost' oseb, ki so udeležene pri uvajanju in izvajanju predmeta Krščansko slovenstvo, bo tako zagotovljena v največji možni meri.

Izobraževanje za višje kognitivne sposobnosti in vzgoja za vrednote

Po Piagetu izobraževanje v predoperativnem obdobju pomeni, da otrok ponotranji osnovne spoznavne in intelektualne veščine (reverzibilnost, osrediščenost, konzervacijo) do približno šestega ali sedmega leta starosti in da v tem času postane popoln govorec maternega jezika, da torej pridobi vse ključne veščine jezikovnega označevanja (Piaget in Inhelder, 1956). V tem obdobju je vzgoja zaradi otrokove egocentričnosti, magijskega in intuitivnega mišljenja spontana in vpeta v otroško igro, poslušanje pripovedi in gledanje slikanic. V čustvenem in procesnem spominu otrok preko habituacijskega učenja (Crane in Hannibal, 2009: 99) dokončno ponotranji slovensko govornico in tradicionalne teme slovenskih pripovedi.

Z vstopom v šolo morata postati tako izobraževanje kot vzgoja otrok vodena, načrtovana in organizirana. Otrok vstopi v obdobje konkretnih mišljenjskih operacij,

torej induktivne logike reševanja problemov (Piaget in Inhelder, 1956), in v obdobje, ko je razvojno zmožen ponotranjiti izhodiščni etos motivacijskih ciljev in osnovni patos vrednostnih idealov. Vzgojno-izobraževalni razvoj otroka in mladostnika v osnovni in srednji šoli vključuje dva ločena in v idealnem razmerju medsebojno podpirajoča se procesa.

- Izobraževanje določata spoznavno-intelektualna učinkovitost in razvoj. Uspešen učitelj preko govora in sporazumevanja prenaša na učenca takšno védenje, ki ga lahko razume »v določenem območju pospešenega napredka«; ki ga lahko razume in ponotranji na raven notranjega govora, ki je že mišljenje. Na takšen način dober učitelj gradi in izboljšuje otrokovo mišljenje in s tem njegovo inteligentnost. Učitelj je tako prenosnik kulturno uspešnih intelektualnih veščin reševanja problemov in učinkovitih učnih navad na mlajšo generacijo. Učitelj uči učence uporabljati prav določena »kulturna orodja« (Vygotsky, 1978). V okviru predmeta Krščansko slovenstvo bo to poetika in poezija 'velike peterice': Vodnika, Slomška in Prešerna ter Gregorčiča in Zajca.
- Vzgoja otrok in mladostnikov pomeni čustveno in nezavedno ponotranjenje vsebin kulture, torej spoznanje in sprejetje smisla slovenstva. Preko vzgoje se oblikuje vrednotno-moralni del osebnosti, zato mora biti vzgojitelj 'kongruenten', mora biti skladen v izjavi in dejanju. Govor vzgojitelja posreduje, prenaša na mlajše in nove generacije kulturno zapuščino, dediščino preteklih rodov slovenskega naroda. Varuhi

naše tradicije z iskrenostjo in resnicoljubnostjo prenavljajo in preoblikujejo klasično slovenstvo, da ga kot posodobljeno sporočilo in zavezo preteklih rodov za vedno predajo v srca in duše otrok. Prenovljeno slovenstvo preživi v prilikah, zgodbah in legendah svetnikov in mučencev, v prilogah običajnih vernikov ali nevernikov, življenjskih zgodbah kmetov, mater, voditeljev – vseh, ki so v sebi nosili slovensko domoljubje.

Velikih pet 'evangelistov' slovenstva

Učinkovito izobraževanje in uspešna vzgoja vodita k trajni inkulturaciji otroka in mladostnika. Inkulturacija je zaključek vzgoje in izobraževanja. Odrasel človek 'postane' Slovenec. Je oseba z zaključeno in samosvojo osebnostno strukturo, ki med seboj hierarhično povezuje štiri sklope domovinskih motivacijskih ciljev (etos) z domoljubnimi vrednostnimi ideali (patos). Zapis in pričevanja teh slovenskih vrednot so najprej postavljeni v pesmih Valentina Vodnika, v otroški govor prevedeno Veliko slovenstvo Martina Antona Slomška, v epski poeziji Franceta Prešerna, nato v slavilni poetiki Simona Gregorčiča in v zaključku še v žalovalnem pesnjenju Daneta Zajca. Slovenci imamo zapisano ustavo in postavbo naše kulture v pesmih.

Otroci in mladostniki v šoli najprej ponotranjijo vrednote slovenskega doma in družine (prva triada), nato vrednote slovenskih dežel in deželanov (druga triada), vrednote slovenskega naroda in narodnih buditeljev (tretja triada) ter vrednote slovenskih in družbenih ustanov, ustvarjalcev in delavcev (srednja šola).

Literatura

- Crane, John; Hannibal, Jette (2009): *Psychology – Course Companion*. Oxford: University Press, str. 191–193.
- Erikson, Erik (1950): *Childhood and Society*. New York: W. W. Norton & Co.
- Kottak, Conrad Philip (2021): *Cultural Anthropology*. New York: McGraw Hill Education.
- Piaget, Jean; Inhelder, Bärbel (1956): *The Child's Conception of Space*. London: Routledge.
- Popov, Alexey; Parker, Lee; Seath, Darren (2017): *Psychology*, 2nd edition. Oxford: University Press, str. 204.
- Rogers, Carl Ransom (1961): *On Becoming a Person. A Therapist's View of Psychotherapy*. Boston, New York: Houghton Mifflin Company.
- Vygotsky, Lev Semjonovič (1978): *Mind in Society: Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.

Foto: BS

Zgodnje učenje tujega jezika

■ **Tanja Primožič**, prof. angleščine in italijanščine, je zaposlena na *Srednji šoli Pietro Coppo Izola* in ima izkušnje s poučevanjem doma in v tujini.

Vsi dobro poznamo rek: Več jezikov znaš, več veljaš. Vemo tudi, da je zgodnje učenje tujega jezika pomembno za dobro poznavanje in razumevanje tujih jezikov, tako kot tudi materinščine. Učenje tujega jezika ponuja zvedavemu, mlademu začetniku veliko novega in zanimivega; odpira mu pogled v drugačnost, ko razume tujo govorico in se v njej sproščeno igra, poje ali pogovarja.

Začetki poučevanja tujega jezika

Lepega dne je nekdo vprašal Picassa, koliko časa je potreboval, da je dokončal neko sliko. Picasso mu je odgovoril: »Sedemdeset let in dvajset minut.«

Citat nazorno pove, da se ničesar ne da dobro naučiti v kratkem času. Pa vendar se starši mnogokrat sprašujejo, kdaj začeti z učenjem tujih jezikov. Je morda kdaj še prezgodaj? Se morda spleča počakati, da otrok najprej dobro usvoji materni jezik? Mnenja in odgovori so različni. Z vidika stroke (razvojne psihologije, psiholingvistike) so številne psihološke raziskave pokazale, da pomeni zgodnje usvajanje oz. učenje tujega jezika prednost v razvoju in kasnejšem izobraževanju. Raziskave tudi potrjujejo, da zgodnje usvajanje/učenje tujega jezika pozitivno vpliva na otrokov govorni, spoznavni, osebostni razvoj in

uspešnost v šoli. Hkrati raziskave zanikajo prepričanje, da učenje tujega jezika moti učenje materinščine. Poznavanje enega jezika otroku ne povzroča težav pri učenju drugega, prav tako pa učenje drugega/tujega jezika ne moti tekočega govora v prvem jeziku. Otroci si lahko celo pri usvajanju drugega/tujega jezika pomagajo z besedami in jezikovnimi strukturami, ki jih je v enem jeziku že usvojil. Učenje tujega jezika prinaša večje zavedanje o jeziku in njegovih pravilih, posebnostih (Marjanovič Umek, 2005).

Prožnost otrokovih govornih organov (zmožnost posnemanja glasov, ritma in intonacije), njegova vedoželjnost in radovednost omogočajo spoznavanje več kot enega jezika v zgodnjem otroštvu. Potrjujejo ga tudi otrokova pripravljenost za doživljanje novih izkušenj, njegova ustvarjalnost in domišljija. Otroci si hitro zapomnijo, vendar se njihova znanja hranijo predvsem v kratkoročnem spominu, zato je tudi pozabljanje hitrejše. S pestrimi oblikami urjenja in uporabe jezikovnih struktur bodo učenci ohranili doseženo raven znanja jezika (Čok idr., 1999).

Cilji zgodnjega učenja tujega jezika

Dolgoročni cilji

O dolgoročnih ciljih govorimo takrat, ko želimo, da otrok razvije občutek za jezik. Jezik je konstanta človekovega aktivnega življenja, zato je tako pomembno, da vsak

posameznik, vključen v pouk tujega jezika na vseh stopnjah, pridobi pri tem pouku pozitiven odnos do učenja in predmeta, samozaupanje in spretnosti, ki mu bodo pomagali ne le ohranjati, temveč tudi pridobivati novo znanje po končanem formalnem šolanju (Seliškar, 1995).

Zgodnje učenje tujega jezika je lahko poimenovano tudi kot kritično ali oblikovalno obdobje učenja, saj je v tem obdobju otrok izredno sprejemljiv za usvajanje novega jezikovnega sistema, za utrjevanje učnih navad, za dvig motivacije in veselja do učenja tujega jezika. Otroci se v zgodnjem otroštvu na nek način pripravijo na kasnejše 'pravo' učenje tujega jezika. Zgodnje učenje tujega jezika je odlična in pomembna priprava ter naložba za pouk tujega jezika v višjih razredih. Zgodnji začetnik bo v višjih razredih veliko lažje in bolj sproščeno komuniciral. Svet tujih jezikov mu bo že domač, hitreje bo povezoval domačo in tujo kulturo. Predvsem pa bo prinesel v višje razrede ljubezen do predmeta. Tuji jezik v višjih razredih ne bo več le igra, spoprijeti se bo treba tudi s težkimi, abstraktnimi jezikovnimi pojmi. Veselje in prepričanje, da bodo uspeli, pa spreminja še tako neprijetne vsebine v prijetnejše, lažje (Seliškar, 1995).

Z učenjem tujega jezika bomo otroka popeljali tudi v svet drugačne kulture. Naučili ga bomo strpnosti do drugih ter sprejemati in spoštovati drugačnost.

Kot zadnji dolgoročni cilj naj omenim, da bo učenje tujega jezika v zgodnji otroški dobi prispevalo k razvoju otrokove splošne intelektualne, socialne in čustvene rasti.

Kratkoročni cilji

Otroka naučimo, da razume tujo besedo, pri tem vadi spretnost poslušanja. Vpeljujemo ga v glasovni sistem tujega jezika, v tujo govorico. Nadalje ga postopoma vpeljuje-

Foto: Peter Prebil

mo v spretnost govornje besede, tako da zna spraševati in odgovarjati na preprosta vprašanja, tvoriti preproste stavke, peti in recitirati, uporabljati preproste komunikacijske funkcije, na primer pozdrave. Kar se tiče spretnosti pisanja in branja, bosta med zgodnjim učenjem malo potisnjeni v ozadje, vendar ne v celoti. Otrok začne kmalu prepoznavati pisno podobo besed in besednih zvez, ki so bile pred tem že dobro ustno usvojene. S pomočjo vizualnih sredstev se jih nauči tudi prebrati. Prav tako so mali začetniki kar kmalu sposobni, ob vizualni podpori, vse predhodno ustno in bralno usvojeno tudi napisati (Seliškar, 1995).

Spodbujanje motivacije za učenje tujega jezika

Učenje tujega jezika je zaradi svoje socialne narave popolnoma drugačno od učenja drugih predmetov. Učenje tujega jezika namreč poleg usvajanja jezikovnih vsebin in spretnosti vključuje tudi spremembe samopodobe in privzemanje novih družbenih ter kulturnih vzorcev vedenja. Motivacija za učenje tujega jezika, ki nastaja pri šolskem delu, se pozneje prenese v učenčevo vsakdanje življenje, v pogovor s starši, gledanje televizije, poslušanje glasbe, igro z vrstniki in posnemanje vzornikov. Gre torej za spodbujanje pojava naravne motivacije (Čok idr., 1999).

Vloga učitelja in staršev

Najpomembnejše je, da so učenci motivirani, saj se bodo le tako učili in naučili. Če niso motivirani, se ne bodo učili. Poudariti moramo tudi, da je motivacija proces, ki spreminja poučevanje v učenje (Čok idr., 1999).

V psihologiji poučevanja razlikujemo med motivacijskim procesom, ki deluje v učencu, ki se uči, ter motivacijskimi spodbudami, ki jih pogosto sproži učitelj. Motivacijske spodbude lahko sicer izvirajo tudi iz učenca samega, v tem primeru govorimo o notranjih spodbudah. Učenec npr. želi razumeti ali govoriti tuji jezik, zanima ga, kakšna je zgodba knjige ali filma, kakšen je prevod besedila pesmi. Na drugi strani pa lahko imamo učitelja, ki sproži v učencu zanimanje, torej ga motivira. Na primer, ko učitelj reče: »Ali vas zanima ... Poskusite razumeti ... Kdo zna povedati ... Posku-

si, saj ti bo uspelo.« Pomembno vlogo pri motivaciji imajo tudi starši, ko pri otroku opazijo in mu povedo, da se je res potrudil. Starši lahko motivirajo z naslednjimi izrazi: »Vidim, da zmoreš, dobro ti gre, saj govoriš bolje kot jaz, če boš dobil boljšo oceno, bomo šli ...«

Iz zgoraj povedanega vidimo, da je učiteljeva vloga ključna pri motivaciji za učenje tujega jezika. Učitelj ima vlogo tudi pri oblikovanju pričakovanj. Učenci od učiteljev velikokrat pričakujejo pozitivne spodbude. Ko učitelj reče učencu, da ima smisel za tuji jezik, ga s tem motivira in spodbudi za nadaljnje učenje. Učitelj lahko učence spodbudi, tako da reče: »Pozna se, da si se učil, zelo si se izboljšal« (prav tam).

Odločilen vpliv na motivacijo imajo tudi dejavnosti oziroma načini poučevanja tujega jezika, saj imajo velik učinek na učence, ker organizirajo učenčevo izkušnjo. Že od nekdaj je znano, da različni tipi nalog različno vplivajo na učenčevo motivacijo, zato bo v naslednjem delu članka predstavljeno učenje tujega jezika preko iger.

Igralne dejavnosti pri pouku tujega jezika

Igra ima odločilno vlogo v otrokovem razvoju in vzgajanju. Kot razvojna in vzgojna dejavnost ima lastnosti, ki vsestransko oblikujejo otrokovo osebnost, zato ima tudi poseben pomen v zgodnjem otroštvu pri poučevanju tujega jezika. Značilnosti iger so naslednje:

- Otrok je v igri bolj samostojen kot v katerikoli drugi dejavnosti. Igra ga navaja na samoorganizacijo, v igri se otrok tudi potrjuje. V skupinski igri pri tujem jeziku se vsi udeleženci učijo drug od drugega.
- Motivi in cilji igre so v njej sami. Otrok odkriva smiselnost igralnih dejavnosti v njihovi dinamičnosti, čustveni obarvanosti, neponovljivosti. Učenje tujega jezika preko igre je usmerjeno v proces in ne v rezultat.
- V igri se otrok uresničuje, saj lahko izraža sebe in svoj odnos do drugih, z njo si za krajši čas ustvari čas po lastni meri.
- V igri je otrok ustvarjalen, raziskuje in išče nove možnosti in se pri tem uči tujega jezika, ne da bi se tega zavedal.

- V igri je otrok svobodnejši, saj se lahko svobodno giblje, išče in odkriva ter spoznava sebe in druge (Čok idr., 1999).

Vrste iger

Spoznavne igre uvajajo preprosta govorna dejanja: pozdravljanje, predstavljanje, opisovanje sebe ali stvari. Ta govorna dejanja lahko spremljamo z grafičnimi ali gibalnimi dejavnostmi, kot so na primer: plakati, kartončki, razglednice, namišljeni dokumenti, stisk rok, hoja, mimika itd. Z dogovorjenimi igralnimi pravili postane igra pri jezikovnem pouku preizkušanje življenjskih položajev.

Igre dopolnjevanja, zbiranja, urejanja širijo besedišče določenega področja. Z igro telefon npr. ponavljamo in širimo povedano, si izmišljamo ali dopolnjujemo, uvrščamo besede v neko zvezo. Nadaljnje igre so tudi žreb besed, razrezanke besedila, razrezanke podob in risb, povezovanje risbe in besede, kar spodbuja upovedovanje, domišljijo in ustvarjalnost. Pogosto učenec šele s podobnimi spodbudami premaga zavore pri govoru (Čok idr., 1999).

Vse igre lahko povezujemo s pisano besedo ter tako ob govoru in razumevanju sporočila spodbujamo tudi branje in razumevanje pisnega besedila.

Uspeh rodi uspeh

V članku sem želela predstaviti, kako pomembno je, da se poučevanja tujega jezika lotimo že v zgodnjem otroštvu. Do učenja namreč ni ravne poti. Začeti je treba dovolj zgodaj, saj smo lahko videli, da to dobro vpliva na širše gledani razvoj otroka. S pravilno načrtanimi cilji in spodbujanjem je dolgoročni uspeh zagotovljen. Kot nekajletna profesorica tujih jezikov, pa čepprav so moje izkušnje in znanje kaplja v morje, želim sporočiti, da več kot bomo dali učencem, več nam bodo vračali. Preprosto: uspeh rodi uspeh.

Viri

- Čok, Lucija; Skela, Janez; Kogoj, Berta idr. (1999): *Učenje in poučevanje tujega jezika: smernice za učitelje v drugem triletnju osnovne šole*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, Koper: Znanstvenoraziskovalno središče Republike Slovenije.
- Marjanovič Umek, Ljubica (2005): Usvajanje tujega jezika: primerjava otroci in odrasli. *Panika*, letnik 9, št. 3, str. 16–19.
- Seliškar, Nevenka (1995): *Igramo se in učimo: zgodnje učenje tujega jezika*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

Ampak danes hočem drugače

Priročnik o ADHD

■ **Lidija Šket Kamenshek**, mag. znanosti, soc. ped., prof. razrednega pouka. Ukvarja se s težavami pozornosti, impulzivnostjo in hiperaktivnostjo, o katerih predava in vodi delavnice. Je avtorica strokovnih prispevkov, pesmi in zgodb.

Priročnik Ampak danes hočem drugače je spisan za starše, vzgojitelje, učitelje in vse, ki se srečujejo s težavami pozornosti in/ali hiperaktivnostjo ter želijo o njih vedeti več. Sam priročnik se je kalil in nastajal leta, desetletja, začetek razmišljanja o obravnavanih posebnostih pa segajo v leta, ko še nisem vedela, da se tudi sama spopadam s težavami pozornosti in hiperaktivnostjo.

Zgodba o nastanku priročnika in njegova vsebina

Prav dodiplomsko raziskovanje omenjene teme me je pripeljalo do spoznanja, da sem polna nemira in pretirane aktivnosti ter da odgovore iščem tudi zase. Sledilo je olajšanje.

Raziskovanje težav s pozornostjo in/ali hiperaktivnostjo se je nadaljevalo na podiplomskem študiju socialne pedagogike, bolj usmerjeno k otrokom z ADHD (*attention deficit hyperactivity disorder* – motnja pomanjkanja pozornosti s hiperaktivnostjo) in pravljičam. Vzporedno s študijem pa sem se tudi kot učiteljica, kasneje socialna pedagoginja na gimnaziji, v dijaškem domu, na osnovni šoli in v vrtcu srečevala z otroki s težavami pozornosti in/ali hiperaktivnostjo, učenci, mladostniki z omenjeno posebnostjo, z odraslimi in tudi sama s sabo, s svojimi izzivi odrasle osebe z ADHD. Z materinstvom pa imam privilegij doživljati in rasti kot mama visoko senzitivnih otrok in otroka s hiperaktivnostjo.

Zaradi lastne izkušnje, izkušnje našega otroka in zgodbe mnogih otrok s posebnostmi želim, da starši in posamezniki skozi branje priročnika vidijo možnosti, pozitivne vidike ADHD in prepoznajo svoje strahove, negotovosti ter jih naslovijo. Vzgojiteljem in učiteljem pa

predstavim omenjeno posebnost kot priložnost za drugačne pristope, bolj pristne in srčne odnose ter s praktičnimi primeri nakažem smeri, kjer lahko delujejo. Vem, da je delo z otroki z ADHD zelo zahtevno, včasih tudi nemogoče. Obstaja pot, ki prinaša sodelovanje in napredek, kjer je otrok z omenjenimi posebnostmi prepoznat kot posameznik z močnimi področji in talenti ter šibkostmi.

Tako se v priročniku srečamo z malčkom in predšolskim otrokom, ki kaže posebnosti; te lahko nakazujejo kasnejše težave s pozornostjo in/ali hiperaktivnostjo. V delu je obsežno poglavje namenjeno šolarju, kjer so težave s pozornostjo in/ali hiperaktivnostjo zelo izrazite ter pogosto tudi moteče, zlasti če niso prepoznane in ustrezno obravnavane. Poleg izzivov je veliko zapisanega o podpori in pomoči omenjeni populaciji otrok, smiselnemu in učinkovitemu delovanju staršev, vzgojiteljev in učiteljev.

Ob koncu priročnika so predstavljeni mladostnik, mlajši odrasli in odrasli z omenjenimi posebnostmi ter priporočila, s pomočjo katerih se težave lahko omilijo oz. preobrazijo v sprejemljive odzive in ravnanja ob predpostavki, da je posameznik bil že prej deležen ustrezne podpore ter pomoči in sprejetosti socialnega okolja. V nasprotnem primeru se težave stopnjujejo, posebnosti napačno razume-

jo, kar prinaša še več izzivov v ožjem in širšem socialnem okolju, na drugi strani pa se močna področja, večšine, talenti zabrišejo in nimajo možnosti za razvoj.

V delu sta približe predstavljeni obliki pomoči: pomoč s pravljičico, ki ponavadi izhaja iz otrokovega močnega področja, domišljije, in pomoč s konji, ki izhaja iz otrokovega šibkega področja, motorike in socialnih veščin.

Kako otroku razložiti njegovo drugačnost?

Že v predšolskem obdobju otrok slutiti, da se z njim nekaj dogaja. Pogosto mu o tem posredno ali neposredno govorijo nekateri odrasli, ki niso poučeni o posebnostih in naravi težav. Tudi vrstniki so s svojimi mnenji in zbadljivkami lahko neusmiljeni. Otroku je zato treba prisluhniti, se z njim pogovarjati, mu povedati, da njegove drugačnosti ne predstavlja samo izzivi, s katerimi se sooča in ga vznemirjajo, temveč tudi njegova interesna področja, talenti, domišljija, izviren način razmišljanja in še kaj, kar se najde v naboru otrokovih pozitivnih lastnosti in sposobnosti. Tu nam lahko priskočijo na pomoč različna literarna dela. V zgodbah, kot so *Ostržek*, *Pika Nogavička*, *Bedak Jurček* in *Grdi raček*, imajo glavni junaki lastnosti otroka s posebnostmi. Lažje je, če omenjene zgodbe otroku pripovedujemo in ga potem spodbudimo k poustvarjanju: izdelavi lutk in uprizarjanju dogodkov, ilustriranju poslušane zgodbe ali pa ustvarjanju zapisane, ilustrirane ali pa lutkovne zgodbe iz domačih prigod. Pripovedovanje, branje in poustvarjanje naj bo prilagojeno glede na otrokovo starost in njegove zmožnosti.

Če smo predšolsko obdobje zamudili, je osnovna šola skrajni čas, da otrok ob vodenju odkriva svojo drugačnost. Podob-

no kot v predšolskem obdobju velja izpostaviti njegove dobre lastnosti, močna področja in vedeti za šibkosti, sposobnosti, ki jih mora še uriti in usvojiti, ter primanjkljaje, ki jih je treba sprejeti in z njimi živeti. Ob tem sta v pomoč slikanici, ki govorita o prigrudah fantov z ADHD: *Nino in Adi Hodko* (2010) izpod peresa Katarine Kesič Dimic ter *Nemirni Žiga in škrat* (2011) Lidije Šket Kamenšek, pa tudi delo *ADHD – ali deklice hitijo drugače?* Katarine Kesič Dimic (2008). Ob branju tovrstnih knjig bo otrok spoznaval, razumeval in sprejemal svojo drugačnost ter bo odprt za pomoč, ko jo bo potreboval, hkrati pa bo svojo posebnost uvidel skozi življenjske zgodbe izstopajočih in nadarjenih. Poleg zgoraj naštetih naj navedem še nekaj drugih: *Alma, svet pred domačim pragom* (2019), *Ivana in O dečku, ki je sanjal velike sanje* (2019) pisateljice Mojiceje Podgoršek; *Škratne vile napoved* (2016) izpod peresa Toneta Partljiča; *Eda in Pepi* (2011) Nede Rusjan Bric; *Jaz, Marco Polo* (2018) Huiqin Wang; *Malala in čarobni svinčnik* (2021) Malale Jousafzaj; *20 izjemnih punc, ki so spremenile svet* (2019) Rosalbe Troiano in *20 izjemnih fantov, ki so spremenili svet* (2019) iste avtorice v sodelovanju z Jacopom Oliverijem ter druga podobna literarna dela, primerna za otroke.

Zakaj otroku z ADHD brati pravljice, zgodbe in drugo kakovostno leposlovje?

Poleg obreda, ki ga z branjem ustvarjamo, otrok ob poslušanju dobi vpogled v socialne odnose, čustva, osebnostne lastnosti in odzive likov ter posledice le-teh. Dobre zgodbe otroku pomagajo, da se nauči sočustvovati. Izsledki raziskave newyorškega inštituta *New School for Social Research* so dokazali, da dobro leposlovje izboljša sposobnost prepoznavanja in razumevanja čustev drugih. Tovrstno leposlovje namreč ne vodi bralca za roko, temveč mu dovoli, da se v zgodbi znajde sam, da sam zapolni vrzeli in sam ugotovi, zakaj

se določen lik obnaša tako. S tem knjiga ne postane samo posnetek socialne izkušnje, temveč socialna izkušnja sama (Wiking, 2018).

Položaj otroka z ADHD in položaj pravljničnega junaka sta v izhodišču podobna – oba se soočata z nerazumevanjem ter mnogimi zapleti in preprekami, zato je identifikacija še intenzivnejša. Otrok se lahko poistoveti tudi z drugimi pravljničnimi liki v zgodbi in tako izživi/podoživi želje in čustva, najde zadovoljitev ali pa nadomesti svoje resnične ali namišljene pomanjkljivosti, zato se lažje sprijazni s svojo resničnostjo in se usmeri k lastnemu, osebnemu razvoju, h kateremu ga je s svojo vsebino spodbudila zgodba. Pravljica je namreč uglasena z otrokovimi notranjimi strahovi in prizadevanji.

Pozitivni pravljnični liki imajo mnogo

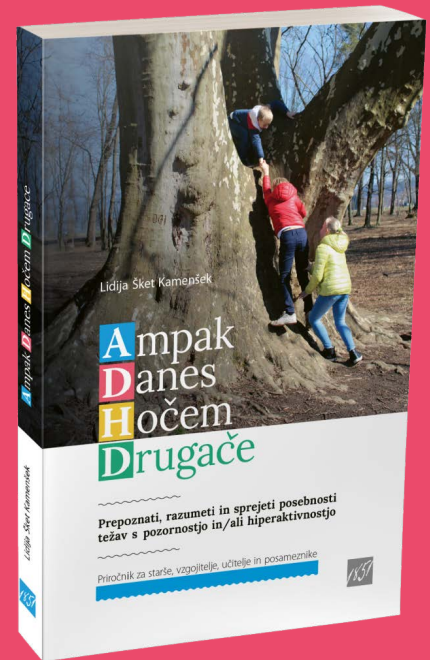
dobrih lastnosti, ki so po mnenju Anice Mikuš Kos (2002) in Neuhausove (2002) značilne tudi za otroke s težavami pozornosti in/ali hiperaktivnostjo. Te lastnosti so: prisrčnost, iskrenost, pogum itd. Zgodba, ki ji sledimo v pravljici, krepi prav te pozitivne lastnosti. Ko v pravljnični zgodbi junak reši zaplet, je srečen in zadovoljen. Čeprav se vse dogaja v domišljiji, so dobri občutki, ki jih otrok doživlja ob junaku, resnični. Ko se pravljica konča in se otrok vrne v resničnost, mu ostanejo prav ti prijetni občutki.

Pravljnično besedilo po mnenju Bettelheima (2002) sporoča, da se je s težavami v življenju treba spopasti in da tako kot glavni junak to zmore tudi otrok, hkrati pa otroka spodbuja k zaupanju vase in v prihodnost. Spodbude pa imajo to moč, da jih otrok sčasoma začne doživljati kot notranjo motivacijo.

Pravljica otroke nagovarja – iz nje izluščijo tisto, kar najbolj potrebujejo in kar jih najbolj zanima. V pravljničnem besedilu odkrivajo skrite pomene, ob njem lahko prevprašujejo svoje težave in doživijo katarzo.

Zato je vredno brati otroku tudi kasneje, ko bere že sam, saj se lahko ob poslušanju samo prepusti zgodbi in se mu ni treba

Spodbude pa imajo to moč, da jih otrok sčasoma začne doživljati kot notranjo motivacijo.

truditi še z branjem. Starši pa ob tem tudi sami spremljajo dogajanje, prepoznavajo osebna sporočila in duhovne spodbude, prisluhnejo otrokovim vprašanjem in opazujejo, kako otrok ob zgodbi razmišlja, kako jo doživlja, kaj ga skrbi, veseli in preseneča. Zgodba tako postane priložnost za bližino in skupno rast celotne družine.

Vračam se k težavam s pozornostjo in/ali hiperaktivnostjo in zaključujem z mislijo, ki mi je nadvse draga: *ADHD ni grožnja niti bolezen, ampak način življenja.* ◀

Literatura

- Bettelheim, Bruno (2002): *Rabe čudežnega: o pomenu pravljic*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Mikuš Kos, Anica (2002): Psihosocialne spremljave specifičnih učnih težav. V Marija Kavkler (ur.): *Razvijanje potencialov otrok in mladostnikov s specifičnimi učnimi težavami*. Zbornik prispevkov za konferenco (str. 7–16). Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše, Društvo Bravo.
- Neuhaus, C. (2002): Kakšen je tako imenovani nemirnež? Možnosti za usmerjeno poseganje v družino in šolo. Training staršev. V Michael Passolt (ur.): *Hiperaktiven otrok: psihomotorična terapija* (str. 104–126). Ljubljana: Zveza Sožitje – zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije.
- Šket Kamenšek, Lidija (2023): *Ampak danes hočem drugače. Priručnik za starše, vzgojitelje, učitelje in posameznike*. Celje: Mohorjeva založba.
- Wiking, Meik (2018): *Lykke, dansko iskanje najsrečnejših ljudi na svetu*. Tržič: Učila International.

Slikarjev anonimni človek in njegovo mesto v današnjem okolju

Staš Kleindienst: Pastoral, olje na platnu, 2016

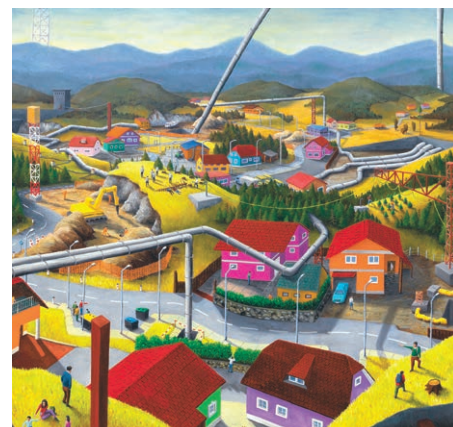
■ **Akad. Milček Komelj**, dr. znanosti, likovni kritik in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani. Je redni član umetniških razredov Slovenske akademije znanosti in umetnosti in redni član Evropske akademije znanosti in umetnosti v Salzburgu ter častni občan Novega mesta. Deset let je bil predsednik Slovenske matice. Njegova bibliografija obsega nad 2200 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov.

Slika Pastoral Staša Kleindiensta (rojenega 1979) je očitno podoba današnje pastore, ki je kot pastore sodobnega časa v bistvu že antipastore. Pastore so bile v zgodovini podobe idiličnega pastirskega življenja v nedotaknjeni harmonični pokrajini, Kleindienstova Pastore pa nam odpira panoramski pogled na sodobno civilizirano pokrajino, ki je prizorišče nekdanjih pastore nadomestila s pozidano in industrializirano naravo.

Prvotni idilični prostor je na sliki že malone ves pozidan. Preprečen je s cestami, električnimi vodi in cevovodi, delovišči s stroji in tovornjaki, vzpetine so presekane s kamnolomi in utrjene s škarpami; vsak delec prostora je izkoriščen in v službi tako imenovanega napredka. Nekdanje podeželsko okolje se je spremenilo v nekakšno industrijsko predmestje, človek v njem pa je vprežen v tokove takega sodobnega življenja. A vendar si spominov na idilo ne pusti vzeti.

K dnu natanko premišljene in linijsko zapletene kompozicije se z obeh vogalov slike kot dva loka spuščata obronka travniških vzpetin, na katerih se mati z otrokoma prepušča doživljanju narave, medtem ko mož zre v daljavo. Na desni vzpetini štor oznanja nostalgichen spomin na posekano drevo, anonimni ljudje pa kot nekdanji štafažni popotniki na starih slikah kažejo v prostor pred sabo. Na hiši v bližini se na levem robu slike naslanja ženska postava na ograjo verande, sicer pa se človeške figurice zbirajo na robu ceste; nekdo stoji ob avtu pred garažo, drugje se povezujejo v skupine zaradi nujnih opra-

vil, kakršno je na poseki s štori kleščenje pravkar posekanega drevesa, tako da je naslikano prizorišče, če si ga natančno ogledamo, napolnjeno tudi s prilagojenim mu vsakdanjim življenjem. Toda vse zasebne stanovanjske hiše so razmetane ali ukleščene med preostanki izginjajočih gozdov, novonastale ulice so 'velemestno' opremljene s stoječimi obcestnimi svetilkami, industrijske naprave s svojimi cevmi in žicami, ki v takem okolju dobivajo glavno besedo, pa uravnavajo kompozicijo in povezujejo naslikane elemente, kar jasno kaže na nezadržan proces spreminjanja oziroma uničevanja narave. Nespremenjeno je na sliki samo mehko hribovito obzorje, a tudi tega 'sekajo' dimniki in diagonale cevi, ki se pretakajo skozi celotno prizorišče in ga oklepajo v svoj objem. Ljudje pa vseeno še negujejo preostanke vrtičkov in se vsak po svoje prilagajajo takemu dogajanju. Pod levim zgornjim robom slike pa niti ni več jasno, ali se ob poti po gričku zares še lahko nizajo stare kapelice križevega pota ali gre že za kake moderne transformatorske postaje. Vse to je na Kleindienstovi podobi, ugle-

dani nekoliko zvrha, s ptiče perspektive, naslikano zelo precizno in kristalno jasno, morda hote nekoliko poenostavljeno, da so videti hiše in delovne naprave kot igračaste makete. Ob vsem 'urbanističnem' kaosu je likovno vse tako do kraja premišljeno, da deluje migetajoča celota v vsej zapleteni razdrobljenosti in perspektivni oddaljenosti docela usklajeno, kot da bi se umetnik odločil uprizoriti proces 'kultiviranja' okolja že z ustvarjalno močjo svoje urejajoče likovne konsistentnosti, četudi gre v resnici le za likovno kultiviranje nekultiviranega in razdiralnega dogajanja. Človek in njegovo mesto v današnjem okolju pa je nasploh osrednja tematika umetnikove ustvarjalnosti in osrednji življenjski vidik, ki se mu Staš Kleindienst v svojih značilnih umetninah z veliko pozornostjo in zavzetostjo očitno najraje posveča.

Umetnik je v osnovi pronicljiv opazovalec, a tudi mnogo več kot to, saj se pogledu na svet in človeka v njem predaja s svojo duhovno intuicijo, ne da bi kričeče opozarjal na neskladja v njem, ampak nam podobe in skrivnosti sveta prikazuje tudi kot ireal-

no in magično prizorišče, v katerem človek še vedno išče uresničitve svojih hrepenenj in sanj. Na svojih sugestivnih slikah nam prikazuje panoramske prikaze še ohranjene idilične narave, hoteno v minucioznem slikarskem načinu, v kakršnem so nam jo v preteklosti približevali avtorji panoramskih podob, ki so na drevesih izrisali sleherni listič, in zna tako zavestno pogledati na svet z izrazito starinskimi očmi. Spet drugod pa nam v arhitekturno skonstruiranih kompozicijah v pogledih zviška prikazuje moderna, že skorajda futuristična velemesta, v katerih je prostor za človeka le na ravnih strehah, na umetnih nadzemjskih ploščadih ali v bazenih. Ponekod pa se ljudje v nočeh odpravljajo v odmaknjeno naravo, se predajajo gozdnemu motokrosu in si pričarajo življenjsko ugodje tudi v sicer oskrunjenem okolju, celo na travnikih, ob zloveških kanalizacijskih ceveh, usmerjenih vanje, ali kot turisti v betonskih kopališčih ali na osvetljenih nočnih smučiščih, vidimo pa jih tudi kot brezosebne lutke v škatlastih interjerjih megalomanskih blokov. Na eni izmed slik dominirajo v ospredju narave zlovešči kanali, iz katerih bruhajo črni strupi (morda kot nekakšna aluzija na nevarnost, ki nam z zloglasnimi podzemnimi cevmi grozi v Ljubljani), vendar jih zna umetnik s svojo ustvarjalno domišljijo preobraziti v barvito krošnjo prelivajočih se barv, ki se prečistijo v znamenju modernega barvnega curljanja (t. i. drippinga). Včasih pa zna z močjo svoje domišljije pričarati tudi pravcate nadrealne vizije.

Tako dojemljivega umetnika vsepovsod priteguje gomazenje drobčenih ljudi v dehumaniziranih urbanističnih ambientih, zlasti v nočnih prizorih pa nam zna pričarati tudi magično moč kake čarodejne gore ali gozda. Očitno je dojemljiv tako za mistično samoto, v kateri iz noči magično zasije le kak 'elektriziran' kozolec, medtem ko lahko dajejo vrvežu kakega bolj epsko epizodnega prikaza nočnega življenja osrednji pečat dežurna policijska vozila; slikar pa nikakor ni imun niti za tipično slovensko 'folkloro', ki jo ob vsej drastičnosti že malone humorno ponazarja kak tepež pred vaško gostilno. V mnogo bolj depresivne globine pa vstopa s temačno sliko Dvojna tema, ki z motivom vhoda v

rov z oboroženima stražarjema najbrž oživilja spomin na strahote Barbarinega rova. Tudi ko Kleindienst v duhu starih slikarjev 19. stoletja naslika kako starinsko panoramo, nam natančen pogled nanjo odkriva znamenja njenega postopnega uničevanja. Vendar pa ostaja umetnik v svoji osnovi ob vseh spoznanjih naklonjen človeku in tudi ob pogledu na svet, ki je uničevalen in tesnoben, vztrajno trdoživ in celo radoživ. Na sliki Pastoral ga razpoznamo kot radoživo optimističnega že zaradi mojstrske kompozicijske obravnave, zaradi katere lahko ostaja tudi podoba civilizacijske degradiranega življenjskega okolja v bistvu še razmeroma konsistentna in zato vsaj v likovnem pogledu prav cvetoče živahna. Z njo nam pred očmi zaživi podoba resničnosti, kakršna se razkriva v slovenski krajini, ki jo je pomanjkanje urbanističnih vizij stihijsko degradiralo s pozidavo, ki ni ne mestna ne vaška, ampak prekriva naravo kot podoba poljubno raztresenih človeških domovanj. Že zaradi njih slika učinkuje pisano in je videti v osnovni statičnosti tudi razgibano razigrana, tako z barvno živahnostjo kot z ritmom in potekom linij, ki povezujejo in obdajajo nekdanjo pastoralo in jo predstavljajo v civilizacijo sodobnega primestnega življenja, zaradi katere se narava krči, človek pa se zateka na obronke ali nad škarpe. Vsa taka ali drugačna zapažanja pa mora gledalec z natančnim opazovanjem razbrati in doumeti sam.

Slikar se pred takimi podobami sveta obnaša kot kronist sodobnega življenja in človeka, na katerega, četudi izgubljenega v njegovih prizoriščih, zna pogledati z očmi različnih okolij in časov in uvideti vsa njegova nasprotja, čudaštva in hrepenjenja. Vendar pri njegovi usmerjenosti na civilizacijske novosti ne gre za pionirsko odkrivanje industrijske pokrajine, v kateri so nekdanji slovenski slikarji zlasti iz revirskih krajev dojemali izhodišče za moderno formo, ki jih je navzven zblížala z geometriziranim kubizmom, ampak prej za novo uresničevanje likovnih možnosti in vzdušij, ki mu jih ponuja sodobna življenjska realnost tako v mestih kot v bolj ali manj načeti naravni pokrajini. Umetnik vsak izbrani prizor, v katerem doume globlji ustvarjalni smisel, naslika zelo stvarno, premišljeno in z velikim znanjem, a se pri

tem prepušča svojemu videnju motiva in njegovega (ne)smisla, kot se mu razkriva sam od sebe, in nas na marsikaj opozarja, ne da bi bil kakorkoli didaktičen. S svojimi ustvarjalnimi sposobnostmi nam kaže in celo spreminja v estetsko skladnost tudi popolnoma raznotere elemente, tako da se mu uničene idile ali pastoralni prizori spreminjajo v nove neidilične 'idile' ali 'pastorale', polne signalnih znamenj, cestnih luči in snažnih hiš z belo obrobljenimi okni in živahnimi ljudmi, ki lahko živijo vpeti tudi v tak svet in strmijo vanj kot v nekaj samoumevnega in si v njem lahko še vedno vsakdo poišče tudi svojo pastoralo. Tako vsaj nam jo danes ustvarja tudi večji slikar, ki zmore slehernemu prizoru pričarati živahnost in skrivnostnost, iz preprostosti elementov in njihovih razmerij in povezav pa uresničiti usklajeno lepoto, ki lahko daje tudi najbolj nepoetičnemu pogledu na objektivno realnost že malone pravljichen nadih. Inventivni umetnik nam zapelje pogled v sliko Pastoral po kovinskih ceveh kot po toboganu, ga dvigne nad horizonte ter z njim sledi kretnjam in pogledom drobčenih ljudi, ki strme v ospredju slike kot opazovalci s starih panoramskih slik, ki so lahko nekdanj zrlji v še neoskrunjene in neukročene naravne lepote ali v romantične ruševine cerkva iz srednjeveških časov. Obronki take romantike pa za te ljudi najbrž niso ne beg pred resničnostjo niti ne ironija, ampak iskanje zavetja v ostankih prvotnih travnikov, ki jih oživilja po vsej podobi toplo razpredena rumenina, tej pa odzvanjajo temna zelenina smrek, modrina gričevnatega horizonta in rdečina streh kot varnih zavetij sredi nevarnega modernega sveta, brez katerih si marsikdo ne more več predstavljati srečnega življenja.

Umetniku pa je očitno zelo blizu umetniški svet preteklosti, ki se mu zmore približati skoraj dobesedno, a se nič manj ne zaveda sodobnih časov, ki se mu v svojih razsežnostih še jasneje razkrivajo kot njegov kontrast. Zato se je Staš Kleindienst uveljavil med našimi redkimi ustvarjalci, ki inventivno in izvirno prenavljajo slikarsko izročilo tako 19. kot 20. stoletja, kot prav izjemna in zelo specifična ustvarjalna osebnost, zato je leta 2023 zaslužen prejel Jakopičevo nagrado.

Selektivni mutizem

■ **Petra Žnidar Kozole**, mag. prof. inkluzivne pedagogike, dipl. del. ter., je učiteljica za dodatno strokovno pomoč na *Osnovni šoli Antona Janše*.

Selektivni mutizem močno vpliva na otrokovo življenje in resno otežuje njegovo socialno interakcijo. Verbalna komunikacija je tista sfera, ki mu povzroča težavo. Večina izmed njih ima močno željo po govorjenju. Ampak zaradi nezmožnosti prenašanja izjemno anksioznih občutkov, ki jih v teh otrocih povzročajo socialne situacije ali ljudje, iz sebe ne morejo spraviti niti glasu. Njihov običajni govor in verbalna komunikacija se tako pojavljata zgolj takrat, ko jim ljudje ali okoliščine ne vzbujajo strahu. Navadno so to družinski člani, dom in redko drugi posamezniki (Zabukovec, 2013).

Kaj je selektivni mutizem?

Selektivni mutizem je redka motnja, za katero je značilno, da otroci, ki sicer nimajo težav pri komunikaciji, v določenih okoliščinah prenehajo govoriti. Najpogosteje se to pojavi, ko je otrok vključen v vrtec ali v šolo (Kunstelj, 2020). Čeprav si večina med njimi želi komunicirati, zaradi različnih dejavnikov ne spregovori. Gre za njihovo nezmožnost soočanja oziroma prenašanja izredno anksiozne situacije, ki povzroči, da večina 'zmrzne' na mestu (Bork, 2010, v Zabukovec, 2013). Najpogosteje se motnja odkrije med tretjim in osmim letom oziroma ko otrok vstopi v šolo in molčečnost postane težava (Zabukovec, 2013).

Vzroki za selektivni mutizem

Dejavniki, ki vplivajo na pojav selektivnega mutizma, niso natančno znanstveno potrjeni. Teh je več in so med seboj povezani. Dejavniki so dednost, delovanje možganske žleze amigdale, socialna fobija ter travma in zloraba. Posameznik naj bi bil k njej dedno in razvojno nagnjen, rizični dejavniki, ki povečujejo možnost razvoja selektivnega mutizma, pa se nahajajo tako v posamezniku samem kot v njegovem okolju (Zabukovec, 2013). Hribar (2002, v Bergauer, 2005, v Zabukovec, 2013) navaja lastnosti posameznika, ki lahko sprožijo anksioznost in posledično prispevajo k razvoju selektivnega mutizma: gibalna oviranost, motnje v čustvovanju, nespre-

jetost med vrstnike zaradi slabo razvitih socialnih spretnosti, nagnjenost k perfekcionizmu, inhibiran oziroma zadržan temperament, nizko samospoštovanje in slaba samopodoba, nizke intelektualne sposobnosti, zaradi katerih težko sledijo zahtevam šole, in različni strahovi, povezani z razvojnim obdobjem.

Značilnosti otrok s selektivnim mutizmom

Kesič Dimic (2010) pravi, da obstajajo določene značilnosti, ki so skupne vsem otrokom s selektivnim mutizmom. Ko je otrok v stanju preplašenosti, v neprijetni situaciji, pri njem opazimo:

- molčečnost;
- prazen izraz na obrazu;
- strmenje v prazno;
- nepremičnost;
- težave pri navezovanju očesnega stika;
- zategnjenost v neverbalnem izražanju.

Druge značilnosti, ki jih lahko opazimo pri otroku s selektivnim mutizmom:

- težave pri osnovnem sporazumevanju (hvala, prosim, dober dan ...);
- počasnejše odzivanje (po vprašanju potrebuje več časa za verbalni ali neverbalni odziv kot vrstniki);
- počasnejši odziv pri neverbalni komunikaciji (kazanje s prstom, kimanje z glavo ...), zaradi česar lahko podvomimo o njegovih kognitivnih sposobnostih;
- ekstremna nagnjenost k zaskrbljenosti in strahovom;
- višja občutljivost na okolje, dotike in zvoke;

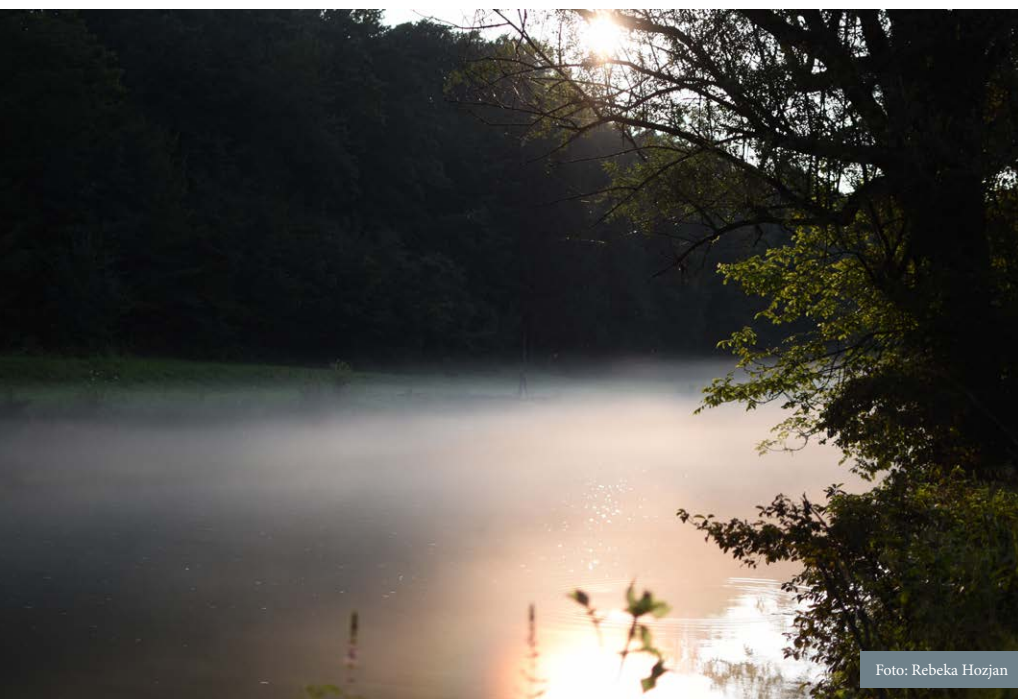

Foto: Rebeka Hozjan

- dobre intelektualne sposobnosti;
- interes za različna področja;
- kljub težavam pri lastnem izražanju čustev dobro razume čustva drugih;
- zanimanje za umetnost.

Delovanje otroka s selektivnim mutizmom v šoli

Šola je običajno najtežji prostor (so)bivanja za otroke s selektivnim mutizmom. Učitelji in sošolci pričakujejo, da se bodo prav vsi učenci interakcijsko in sodelovalno vključevali v razredne dejavnosti. Najpomembnejše pa je, da se strokovni delavci izobrazijo o motnji in pristopajo k otrokom s selektivnim mutizmom s sprejemajoče in razumevajoče perspektive (Shipon - Blum, 2007).

Lanz (2018) navaja pristope, ki so uspešni za delo z otrokom s selektivnim mutizmom v šoli:

- Ob prvem stiku z otrokom, ko se otrok in učitelj spoznavata, naj učitelj otroka ne gleda neposredno v oči, saj to v otroku vzbuja občutek izpostavljenosti in tesnobe, a naj mu da občutek, da ga je opazil. Očesni stik naj z otrokom vzpostavlja postopoma in po občutku, sledi naj otrokovemu tempu.
- Otroka naj posadi na rob razreda in ne v sredino učilnice, saj otroku to prebudi občutek, da je v središču pozornosti, kar mu povzroča tesnobo. Cilj učiteljev je, da otroku pomagajo tesnobo zmanjšati tudi tako, da mu omogočijo neverbalno komunikacijo, npr. preko kimanja, kazanja s prstom, skupaj z otrokom lahko ustvarijo kartice, na katerih piše DA, NE ali WC, kar bo olajšalo sporazumevanje. Otroka naj nikoli ne izpostavljajo pred celim razredom.
- Obisk učitelja na domu je priporočljiv, saj otrok učitelja lažje poveže z domom, kjer se počuti varnega in kjer lahko sproščeno govori, ter s šolskim prostorom, kjer čuti tesnobo. Učitelj tako deluje kot 'most' med domom in šolo ter tako pomaga širiti varnost tudi izven domačega okolja.
- Prehod v novo šolsko leto je lahko za otroka stresen. Zamenjata se prostor

Foto: Nataša Pezdir

(nova učilnica) ter oseba (nov učitelj), kar navadno poveča otrokovo tesnobo. Zato je pomembno, da otrok novo učiteljico spozna že prej (pred začetkom novega šolskega leta), in to na način, ki je naraven, 'naključen' in sproščujoč. Tako se spoznavanje z novim učiteljem in učilnico razbije v majhne, bolj obvladljive korake. Majhni, obvladljivi koraki pa so za otroka manj strašljivi, prilagajanje na spremembe pa hitrejše in spodbudnejše.

- Dobro sodelovanje med starši, učitelji, strokovnimi delavci in terapevti je za otroka najbolj koristno.

Če želimo otroku s selektivnim mutizmom pomagati, je prvi pogoj, da motnjo poznamo. Ker pa je vsak otrok s tovrstno težavo edinstven, je pri iskanju učinko-

vitih strategij pomoči in podpore nujno, da izhajamo iz otroka kot posameznika, iz njegovih značilnosti, interesov in želja (Zabukovec, 2013).

Viri

- Kesič Dimic, Katarina (2010): *Vsi učenci so lahko uspešni: napotki za delo z učenci s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Založba Rokus Klett.
- Kunstelj, Aleksandra (2020): *Zgodnja obravnava selektivnega mutizma – študija primera*. Magistrsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta. Pridobljeno 7. 7. 2022 s spletne strani: <https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=76125>.
- Lanz, Alenka (2018): *Selektivni mutizem: pot iz tišine*. Pridobljeno 8. 7. 2022 s spletne strani: <https://zastarse.si/otroci/selektivni-mutizem-pot-iz-tisine/>.
- Shipon - Blum, Elisa (2007): *When the words just won't come out: Understanding selective mutism*. Pridobljeno 7. 7. 2022 s spletne strani: <https://www.yumpu.com/en/document/view/12133154/when-the-words-just-wont-come-out-selective-mutism-group>.
- Zabukovec, Tina (2013): *Selektivni mutizem – pristopi in podpora*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. Pridobljeno 7. 7. 2022 s spletne strani: http://pefprints.pef.uni-lj.si/1697/1/Selektivni_mutizem.pdf.

Učenci na obisku cerkve sv. Frančiška Asiškega v Šiški

■ **Vida Škerjanc**, upokojena učiteljica.

Decembra 2022 se je končalo Plečnikovo leto, ki je bilo spomin na 150. obletnico njegovega rojstva. Vendar pa so trajen spomin na največjega slovenskega arhitekta njegova dela. V Šiški, nekdanjem delavskem predmestju Ljubljane, stoji cerkev sv. Frančiška Asiškega, ki je le eden od sedmih izbranih sestavnih delov mesta, leta 2021 vpisanih na seznam svetovne naravne in kulturne dediščine Unesco.

Velik arhitekt

Nominacija izbranih Plečnikovih del je temeljila na predpostavki, da gre pri načrtovanju mesta za urbano oblikovanje po meri človeka. Zato je sedem izbranih sestavnih delov mesta tistih, ki dajejo mestu ne le vizualno razpoznavnost, ampak kakovosten javni prostor. Ta prostor predstavljajo: vodna os Ljubljance z mostovi, kopenska os z Vegovo ulico, Narodna in univerzitetna knjižnica, Kongresni trg, arheološki park Rimski zid, Plečnikove Žale ter cerkvi sv. Mihaela (Črna vas) v ruralnem okolju in sv. Frančiška Asiškega v Šiški, v delavskem predmestju.

Ko se je Plečnik leta 1919 vrnil iz Prage v Ljubljano, se je začel intenzivno ukvarjati z načrti, s katerimi bi umetniško obogatil mesto. Znano je njegovo razmišljanje, da mu Ljubljana ni všeč, ker nikjer ne vidi stebrov. To navdušenje nad stebri je doživel na potovanju po Italiji in Franciji. Kot najboljši študent arhitekture na dunajski akademiji si je prislužil štipendijo, ki mu je v letih 1898/99 omogočila študijsko potovanje. Antična umetnost je nanj naredila močan vtis in steber v vseh mogočih oblikah in materialih je ostal osnovni element njegove arhitekture in umetnosti. Svet okoli sebe je opazoval zadržano in ni z lahkoto sprejemal vseh novosti.

Pri gradnji je zato uporabljal domače materiale, od kamna, marmorja do lesa. Pri svojih načrtih je bil prav izviren.

Spoznajmo Plečnika

Zaradi 150. obletnice Plečnikovega rojstva smo se na eni od sej župnijskega pastoralnega sveta naše, torej Plečnikove cerkve odločili, da povabimo na ogled cerkve učence in dijake bližnjih šol. Vodila nas je ena sama misel: da pri mladih vzbudimo, ustvarimo in utrdimo vrednote ter pripadnost kulturni dediščini. Cerkev namreč ni le prostor za vernike, je tudi objekt arhitekture, umetnosti, skratka prostor spoznanja lepote in ustvarjalnega duha našega naroda v preteklosti. Kulturna dediščina ni samo mrtev pomnik preteklosti, ampak so to tudi žive zgodbe, pomembne za vsako novo generacijo. To so zgodbe o ljudeh in njihovih talentih. Arhitekt Plečnik je prav zaradi tega zanimiv tudi danes in je lahko vzor mnogim mladim. Svoj talent za risanje je z vztrajnim delom izpilil do popolnosti in kljub prepoznavnosti ostal skromen. Učenci so nadvse začudeni, ko izvejo, da za risanje načrtov ni zahteval plačila. Živel je namreč od profesorske plače.

Danes je Plečnikova cerkev v Šiški v Ljubljani odprta za vzgojno-izobraževalne ustanove iz cele Slovenije. Za cerkev sv. Frančiška Asiškega v Šiški je Plečnik dejal, da je sodobna, a s klasičnimi oblikami, bolj stroge zunanosti in prave toskanske notranosti. Vpis Plečnikove Ljubljane na seznam svetovne naravne in kulturne dediščine Unesco je priložnost in izziv za vse učitelje in učence, da se temeljiteje seznanijo z njegovo arhitekturno dediščino. Kulturna dediščina je namenjena sedanjim in prihodnjim rodovom. Vsa kulturna dediščina na Slovenskem je naša dediščina, zato smo vsi poklicani k njemu spoznavanju in razumevanju.

Foto: Tatjana Splichal

Cerkev sv. Frančiška Asiškega v Šiški

S to cerkvijo se je Plečnik predstavil Ljubljani z osupljivo zgradbo. Pred tem je izdelal nekaj manjših del. Njegova vizija je bila narediti iz Ljubljane prestolnico, podstat le-te pa je tempelj, cerkev, prostor duhovnega življenja. Načrt za cerkev je arhitekt oddal oktobra 1924, skupaj s spremnim pismom, kjer piše, da bo projekt našel številne nasprotnike. In res, škofija je odklonila načrt in ni izdala dovoljenja za gradnjo, toda bratje frančiškani in tretjeredniki so stali neomajno za načrtom, tako da tudi samega Plečnika zavrnitev ni prizadela. Škof Jeglič je leta 1925 vendarle blagoslovil temeljni kamen.

Cerkev je res nekaj posebnega in se razlikuje od drugih klasičnih slovenskih, zidanih po podobnih načrtih, z zvonikom ob vhodu, osrednjo ladjo in oltarjem

v polkrožnem prostoru. Plečnik je bil kritičen do tovrstnih načrtov. Oltar kot središčni prostor je pomaknil med ljudi, vernike, kar je udejanjal šele II. vatikanski koncil (1962–1965). Steber je najznačilnejši Plečnikov element. Osrednji del cerkve, ki je čisti kvadrat, je razmejen od obhoda z dvajsetimi visokimi stebri. Vsi načrti, od zgradbe do notranje opreme, so njegovi: oltarji, lestenci različnih oblik, kljuka na vratih, klopi, spovednice, obredne posode, vsi najmanjši detajli, celo pipa v zakristiji. Vedno je iskal optimalne rešitve pri izvedbi in celo pomagal pri zbiranju sredstev. Tako je npr. načrte za lestence uredil v katalogu, tega ponudil različnim bogatim ljubljanskim družinam, ki so si izbrale 'svoj' lestenec in ga tudi financirale. Na lestencu lahko preberemo vgraviran priimek družine.

Obisk učencev

Obisk cerkve je zanimiv za mlajše učence, ki na preprost način spoznavajo osnove arhitekture in cerkvene umetnosti. Spoznajo cerkev kot odprt prostor, v katerega lahko vstopi vsak, ne glede na svoje prepričanje. Med božično-novoletnimi počitnicami se je na obisk najavilo nekaj dijakov Škofijske gimnazije Antona Martina Slomška iz Maribora. Niso skriivali navdušenja nad lepoto, čeprav jim cerkvena umetnost ni tuja. Eden od dijakov je zaigral na orgle in z lepoto zvokov obisk spremenil v enkratno slovesnost. Upravičeno smo lahko ponosni na vpis Plečnikove dediščine na Unescov seznam, zato z veseljem pričakujemo učitelje in šolarje; ponujamo jim voden ogled. Hkrati pa je to tudi priložnost za spoznavanje duhovne dimenzije življenja, ki jo Plečnikova umetnost izvirno predstavlja.

Gospod, te prosimo

Janko Jarc, spec. pedagog in univ. dipl. teol., upokojenec. Delal je v prehodnem mladinskem domu, 23 let je bil vzgojitelj v fantovskih in dekliških skupinah v *Dijaškem domu Tabor* in 13 let pomočnik ravnatelja. V *Ognjišču* in *Družini* so od leta 1969 pod psevdonimom Smiljan izhajale krajše zgodbe, katerih izbor je izšel pri *Ognjišču* v knjigah *Samo še pet minut* in *Marija na kolencah*, v samozaložbi pa *Otroka Male ulice*. Napisal je vrsto člankov in uredil tri zbornike.

Ob izidu 100. številke revije Vzgoja smo praznovali. Bogu smo se zahvalili za prehojeno pot 25 let, imeli smo zanimivo okroglo mizo in prijetno druženje. Med sveto mašo smo Jezusu izrekli nekaj prošenj. Prosilna molitev je en način molitve. Boga prosimo za različne stvari: osebne, za prijatelje, kolege na delovnem mestu, potrebe Cerkve in širše družbe. Ob tej priložnosti so se zapisale prošnje, ki jih radi predstavimo tudi v tej reviji, saj izražajo našo vero, naše upanje in našo ljubezen.

Družine: Jezus, rodil si se v družini, ki sta jo povezovala ljubezen in medsebojno spoštovanje. Gospod, spodbujaj nas, da bo zgled Svete družine usmerjal in oblikoval tudi naše medsebojne odnose.

Gospod, ti dobro poznaš naše družine. Tihe, ponosne, delavne, srečne, preizkušene, ogrožene, spregledane ... Naša družba jih ne podpira, skoraj nezaželene so in vse prevečkrat prepuščene same sebi. Mnoge, mnoge pa sprejmejo tebe v svojo sredino. Stoj jim ob strani, dajaj jim moči in upanja, da bo v njih vladala ljubezen, medsebojno spoštovanje, razumevanje in odpuščanje.

Mladi: Gospod, že kot dvanajstletnik si poslušal in spraševal starešine ter jim odgovarjal, da so se ti samo čudili. Gospod, daj takšno modrost tudi našim mladim, odraslim pa odprto srce, da jih bomo znali poslušati.

Jezus, nisi se vrnil domov skupaj s staršema, ampak si ostal v hiši svojega Očeta. Ostal si v templju, da se je božje in človeško v tebi srečalo z Očetovo bližino. Iz te prisotnosti izvira tvoja modrost. To modrost so opazili starešine, tvoji materi pa se je zapisala globoko v srce. Tudi naše človeške narave se dotika božja bližina. Zaradi nje smo postaja-

li ljudje. Postajajmo človeški med seboj in med narodi.

Pot: Gospod, hodil si iz kraja v kraj, učil, oznanjal in ozdravljaj. Tudi mi smo poslani vsak na svojo pot. Gospod, daj nam pravo besedo na pravem mestu ob pravem času. Celó življenje iščemo pravo smer. Mnogokrat tipajoče in v negotovosti. Prehodimo mnoga križpotja in se spotikamo ob križih, ki so postavljeni na naši poti in ob njej. Mnogokrat hodimo negotovi in osamljeni. Ko pa se v zrelih letih oziramo nazaj, spoznavamo, da nismo hodili sami. Vodila in

usmerjala nas je nevidna roka, ki je takrat nismo čutili. Naj te vedno spet prepoznavamo v svoji bližini.

Prava beseda: Gospod, s prstom si pisal po tleh. V prah in pesek. Nikoli ne bomo izvedeli, kaj si pisal. Tvoja zapisana in izrečena beseda pa je razorožila veljake, da so utihnil in odvrgli kamenje. Gospod, daj nam, da bomo tudi mi znali prav pisati in govoriti. Gospod, tudi naša slaba dejanja, naše pomanjkljivosti in opustitve si zapisuješ v prah in pesek. Da jih lažje izbrišeš, ko se jim odrečemo. Vse, kar je storjeno dobre-

ga, pa naj bo zapisano v knjigi večnosti.

Svetost obhajila: Gospod, v evharistiji si se dal v hrano vsem ljudem vseh časov. To je božja modrost, ki jo človeška pamet težko razume. Gospod, daj nam milost, da jo bomo znali prav prejemati.

Gospod, vedno znova, kadar te iz duhovnikovih rok sprejemem v svojo dlan, komaj dojemam veličino tega trenutka. Tako vsakdanji, samoumeveni se mi zdi. Jezus, kako modro si to uredil. Če bi se zavedal veličine tega trenutka, potem si morda sploh ne bi upal pristopiti.

Vzgoja: Gospod, blagoslovi vse sodelavce revije *Vzgoja*, da se bodo preko njih še naprej širile plemenite misli, spoznanja in želje po dobrem. Vsem pokojnim sodelavcem in bralcem pa nakloni neskončni mir v svoji bližini.

Od nekod je pred petindvajsetimi leti prišla misel, da bi ubesedili svoja hotenja, načrte, upanje in znanje v dobro otrok in v pomoč prosvetnim delavcem in staršem. Gospod, takrat nisi mogel biti daleč. Tudi vnaprej nam stoj ob strani, da bo posejano seme vzklilo, raslo in rojevalo sadove. ◀

Upanje za vse

■ **Marjan Škvarč**, duhovnik koprške škofije, je župnik v Pivki, Košani in Šmihelu pri Pivki ter dolgoletni skavtski voditelj. Deluje v posebni dobrodelni skupini Bejš če uejdeš, ki vsako leto nekje v misijonih postavi objekt, namenjen otrokom (šola, bolnišnico, sirotišnico ...). Aktivno je vključen v delo škofijske in dekanijske *Karitas*. Za delovanje na družbenem področju je leta 2018 prejel plaketo občine Pivka.

Nekoč je živela neka črna mačka, ki ji je šlo v življenju vse narobe: družina ji je umrla, prijatelj je ni imela, niti narava je ni marala. Črna mačka pač!

Nekega dne se je zaradi silnega dežja sprožila grozovita poplava ravno okoli mačje hiše.

Ta je obupano zbežala iz hiše na suhi breg in gledala, kako umazana, blatna deroča voda požira njeno edino dragočeno, njeno hišico.

Stekla je daleč stran, ko jo je nenadoma ustavila miška. Vprašala jo je, ali je kaj narobe, da se ji tako mudi. Črna

mačka je miški vse razložila, miška je poslušala in glasno modrovala: »Upanje umre zadnje!«

Čeprav se mačke ta misel ni dotaknila, se je vseeno obrnila in odpravila do svoje hišice, kjer je zagledala zbrane različne živali, ki so pomagale. Ribe so pod vodo iskale izgubljene predmete, sloni so prečrpavali vodo, medvedi so nosili premočeno pohištvo na suhi breg,

ptice so popravljale streho. Ko je črna mačka to zagledala, je začutila, da je nekaj upanja tudi v njej. Ker je opazila, kako nesebične so živali v takšni stiski, se je hitro odločila in priskočila na pomoč tudi drugim pomoči potrebnim.

Nauk zgodbe je, da s svojim znanjem in veščinami lahko pripomoremo k rešitvi marsikaterega problema oziroma da različnost ni nikoli ovira, prej rešitev v stiski.

Nika Sotlar, 8. razred, Pivka

Vsebinsko na tej strani lahko uporabimo kot nalogo za veroučence ali šolarje (pri razredni uri ali kakšnem nadomeščanju). S tem krepimo njihov čut za druge ter moč za upanje, ko se bodo morda znašli v težavah.

Ena največjih težav

današnjega časa je brezbriznost, ko ostane neprizadet ob bolečini drugega. Hvala Bogu, da se je ob vseh ujmah, ki smo jim bili v naši domovini priča v preteklem letu, pokazala velika solidarnost, kar govori o tem, da je v naši sredini še veliko ljudi, ki imajo srce za stisko bližnjega. Upanje je protistrup za cinizem, aroganco, nestrpnost, negativizem, indoktrinacijo ...

Vesel sem, da je bila *Karitas*, tako Slovenska karitas kot škofijske in župnijske, pa tudi Mlada *Karitas*, med prvimi, ki je ob teh nesrečah prihitela ljudem na pomoč ...

Upanje naredi, da človek v stiski spozna, da ni prepuščen samemu sebi, da ga Bog ne zapušča, saj mu po dobroti in solidarnosti ljudi prihaja naproti. (*Žarek upanja, škof Alojzij Cvikel*)

Naloga

Nesreča ni nekaj, kar se zgodi komu tam daleč. Nesreča zadeva tudi mene. Ohranjati moramo občutljivost za stisko tistih, ki trpijo. Po svojih močeh jim moramo pomagati. Tudi če v naših krajih ni bilo večjih katastrof, je prav, da po svojih močeh pomagamo ljudem v bližnji ali daljni okolici, ki so doživeli nesrečo.

- Prvo triletnje (1.–3. razred): Posvetuj se s starši in nariši prizor naravne nesreče in ljudi, ki pomagajo. Pomisli, kako bi lahko pomagal tudi ti.
- Drugo in tretje triletnje (4.–9. razred): Vprašaj ljudi v svoji okolici in na list (A4) napiši spis o tem, kako se lahko pomaga, če se zgodi kaka velika naravna nesreča. Vključi tudi svoje možnosti pomoči. ◀

Poučevanje angleščine v prvi triadi

■ **Katarina Jensterle Nečimer**, prof. športne vzgoje, waldorfska pedagoginja, spec. ped. dok., je zaposlena na Centru IRIS, Ljubljana.

Članek proučuje, na kakšni ravni poteka učenje tujega jezika pri različno starih otrocih. Na koncu članka so opisani praktični primeri, kako učiti mlajše otroke besedišče na določeno temo. Po vsej Evropi poteka projekt zgodnjega učenja angleščine. Obsega približno dve uri na teden. Nekateri delajo večkrat po dvajset minut, drugi integrirajo jezik v ostale predmete.

Učenje kot igra

Pri svojem delu sem se srečevala s profesorici angleškega pouka, ki pa so se vselej izogibale dela z najmlajšimi. Na fakulteti jih namreč ne učijo, kako se spopadati s to starostno skupino. Sama sem angleščino v prvi triadi poučevala deset let. Šlo je za preplet motoričnih aktivnosti z učenjem angleščine. V pouk smo vpletli prstne igre, izštevanka, igro in ples. Pri tako majhnih otrocih je potreben kreativen pristop. Če učitelj želi zgolj mir in izvaja svoje za vsako ceno, to otroke ohromi. Otrokom je treba dati čas. Nekateri potrebujejo kar kakšen mesec samo za poslušanje tujega jezika. Potem začnejo v zboru tiho ponavljati besedila. Ne izsiljujemo plodov, preden je čas za to. Od šest do sedem let star otrok je še popolnoma odprt za svet okoli sebe. Živi v svetu imitacije in spreten učitelj to lahko izkoristi.

Pomen zgodnjega učenja

Otroci so izredno dojemljivi za učenje tujega jezika. Zelo dobro oponašajo ritem, intonacijo in naglas. Če začnemo dovolj zgodaj, se lahko zelo približajo izgovarjavi ter pridobijo jezikovno sposobnost naravnega govorca. Otroški možgani so nagnjeni k jezikovnemu razvoju. Zanimivo je, da je moč učenja jezika pri otrocih tolikšna, da je vseeno, kateri jezik se učijo. Naučijo se lahko toliko jezikov, kot jih lahko sistematično in redno slišijo v svojem okolju. Obstaja razlika med tistimi otroki, ki se učijo tuji jezik oziroma so mu izpostavljene

ni, in tistimi, ki se ne. Prvi imajo boljše učne rezultate tudi pri bralnem razumevanju in maternem jeziku. Pri matematiki kažejo boljše sklepanje in kreativnost. Poleg jezikovnih razvijajo tudi medkulturne zmožnosti. Učenje jezika učinkuje na njihovo zaznavanje sveta, drugih in samih sebe, predvsem pa na njihov intelektualni, čustveni in družbeni razvoj. Ko znajo govoriti tuji jezik, imajo izboljšan odnos do sebe, več samospoštovanja in več ambicij za delo v šoli. Učenje tujega jezika vključuje tudi razvoj otrokove ustvarjalnosti, spomina in slušnih zmožnosti.

Najstniki

Otroci se tujega jezika učijo z druge perspektive kot mladostniki. Osredotočeni so predvsem na pomen pripovedovanja in

jih ni strah uporabljati jezik v sporazumelne namene. Ne obremenjujejo se zaradi napak in jezik vsrkajo tako, kot goba vpije vodo. Ker so bolj odprti in samozavestni, tudi učenje poteka hitreje. Pomembno je, da si otrok ustvari dobro, trdno podlago v jeziku, preden postane preveč samokritičen. Zaradi večje samokritičnosti v času pubertete in po njej so pogledi najstnikov lahko taki, da otežujejo učenje tujega jezika. Pubertetniki ne želijo, da bi njihovi vrstniki zaznali, da delajo napake ali da izgovarjajo nepravilno, saj jih je strah, da bi se jim sošolci posmehovali. Izražajo se samo še takrat, ko so prepričani, da bodo njihovi stavki v celoti slovnično pravilni. Poleg tega zmožnost tvorjenja in razlikovanja glasov, ki jih otroci ne slišijo pogosto oz. jih ne potrebujejo v svoji govorici, z leti pojenja oziroma izgine. Za to, kar se zdi, da otrok doseže spontano, se mora mladostnik zelo truditi. Zgodi se celo, da mladostnik, ki je na gimnaziji ocenjen s petico, nikoli glasno ne govori, ker ga je sram. Učenje je popolnoma drugačno, saj je zavestno in temelji na pravilih. Mlado-

Foto: Petra Duhannyo

stniki si želijo razumeti strukturo in pravila. V puberteti možgani začnejo brisati povezave, ki se ne uporabljajo. Nekateri znanstveniki trdijo, da je to posledica fizioloških sprememb, saj so pri 15-letnikih obrazne mišice in kosti že skoraj dozorele. Tudi mišice počasi izgubljajo občutljivost za določene foneme, ki jih ni v maternem jeziku najstnika. Dejstvo je, da je za starejšega učenca izgovarjava neznanih, novih glasov veliko težja.

Tudi raziskave o kognitivnem razvoju potrjujejo, da se otroci od rojstva do pubertete zaradi elastičnosti možganov lažje učijo jezikov. Vzpostavijo se nevronske povezave – mreže, ki delujejo bolj učinkovito kot kasneje. Če pride do vnosa še enega jezika, se mreže za razumevanje in rabo jezika razširijo. Spoznanja nevrodiktike, nevrolingvistike in psihologije, ki temeljijo na raziskovanju človekovih možganov, potrjujejo tezo o prednosti učenja jezika celo v predšolski dobi. Učni procesi imajo časovno obdobje, občutljive faze, v katerih lahko otroci hitreje in učinkoviteje absorbirajo in sprejemajo določene informacije kot odrasli. Možgani majhnih otrok so zelo fleksibilni, sinapse se povezujejo z nenavadno hitrostjo.

Zgradba ure

Če govorimo o zgradbi ure, je pomembno, da začnemo sproščeno. Najbolje s prstnimi igrami, da se otroci naučijo za delo uporabljati svoje telo. Prstne igre nazorno kažemo, tako da si predstavljajo, za kaj gre. Ko učitelj predstavi in zapoje določeno pesem, je zanimivo, da nikoli nihče ne bo vprašal, kaj besedilo pomeni. Otrokom je pomembno le, da se zabavajo in veliko smeji. Če izštevanko ponavljamo dovolj dolgo – gre za cikel štirih

tednov – jo bodo usvojili vsi otroci. To pa lahko spretno izkoristimo v tretjem ali četrtem razredu pri opismenjevanju. Lahko gre za prepis s table in ugibanje, kaj so napisali. Velika 'čarovnija' je, ko prav vsak otrok ugotovi, da zna prebrati, kaj je napisal, saj se je besedilo naučil na pamet že pred letom ali dvema. Sledi verz. Za vsak letni čas si izberemo verz, ki ga ponavljamo neko obdobje. Otroci ga bodo na koncu znali na pamet, zato izberemo takšnega, ki ima bogato besedišče. Sledi urejanje prostora; mize pomaknemo na rob razreda. Nato igramo preproste igre. Ogromno jih najdemo v spodaj navedeni literaturi. Na koncu je vedno zgodba. Otroci bodo pozorno poslušali, če bomo igro uprizorili z lutkami. Če je učitelj spreten, naj lutke zašije sam. Ne pozabimo, da se otroci hranijo z učiteljevim delom. Zgodbo ponavljamo daljše obdobje, stavki naj bodo vsak dan popolnoma enaki, da učenci usvojijo strukturo stavka. Otrokom naj bo zgodba poznana. Sama sem veliko pripovedovala in lutkovno uprizarjala zgodbo Volk in sedem kozličkov. Že pri prvi uri angleščine so vsi točno vedeli, kaj jim pripovedujem. Čeprav niso razumeli niti besede, so bili popolnoma pozorni, in ko je volk potrkal na vrata, so si nekateri pokrili oči in se tako skrili. Otroci potrebujejo veliko pozitivnih čustev in čarovnije, le tako se bodo lahko z veseljem učili.

Učenje besedišča

Besede izgovarjamo, hkrati pa hodimo v krogu, ploskamo, tolčemo po kolenih, tleskamo. Lahko uporabimo stole, na katere otroci stopajo, jih obkrožajo, skačejo dol ... Sama sem v razred prinesla 'hlodke'. Vsak je svojega postavil predse in ob ponavljanju besedišča so stopali gor in dol ter pazili na ravnotežje. Gibanje naj bo motorično zahtevno, da bo zahtevalo vso otrokovo pozornost in ne bo mogel misliti na nič drugega. Učitelj si za vsak verz izmislil zaporedje različnih gibov, ki si jih bodo otroci zapomnili prej kot besedilo. Hkrati pa naj ves čas razločno govori besedilo, ki naj bi se ga naučili. Gibanje pomaga, da pozabijo na govor, saj posvetijo pozornost zapletenosti gibov. Tako začnejo govoriti na nezavedni ravni. Na ta način lahko pri-

dobijo obsežno besedišče, kar jim bo koristilo na višji stopnji, ko bodo morali pisati obnove ali samostojne zapise.

Izštevanko

Izštevanko vedno začnemo peti ali govoriti sami. Potrpežljivo čakamo, da se nam bodo pridružili otroški glasovi. Nikdar ne zahtevamo, da tako majhni otroci govorijo samostojno, če si tega ne želijo. Veliko bodo imeli od govorjenja v zboru, saj bodo besedilo ponotranjili. Če potrebujemo oceno, preverimo otrokovo znanje v paru, tako da skupaj govorita dva otroka. Otroku na tej stopnji nikakor ne sme doživeti frustracije. Če smo kot učitelji sposobni doumeti, da je igra že sama po sebi učenje, je ne ločujemo od 'resnega dela' ter jo uporabljamo v vseh segmentih, smo na pravi poti, da postavimo trdne temelje za kasnejša obdobja. ◀

Primeri verzov

Spring

Snowdrop down, crocus up
head held down, and head held up.
Down to Mother Earth
and up to Father Sun.
Winter is over, and spring has began.

Summer

I like to play in the garden,
I like to play in the park.
I play out longer in the summer
because it takes longer for it to get dark.

Autumn

The little winds they whisper,
they whisper as they pass,
they tell their tiny secrets
to the flowers and the grass.

Winter

King Winter is strong,
king Winter is bold,
king Winter is making the earth very cold.

Literatura

- Jaffke, Christoph (2001): *Rhythms, Rhymes, Games and Songs for Lower Schools*. Stuttgart: Drucktuell.
- Peterson, Nicolai (2001): *The Early Bird, materials for oral english teaching in the lower school with grammatical orientation*. St. Peterburg: St. Peterburg Waldorf Teacher Training.

Šestdeset let vrtca pri OŠ dr. Ivana Prijatelja Sodražica

■ **Majda Kovačič Cimperman**, prof. razrednega pouka, ima končan študij specialne pedagogike. Že osemnajsto leto je ravnateljica *Osnovne šole dr. Ivana Prijatelja Sodražica*.

Maja 2023 je v športni dvorani potekalo osrednje praznovanje 60-letnice predšolske vzgoje v Sodražici. Častitljiv jubilej, šestdeset let organizirane predšolske dejavnosti v Sodražici, nas navdaja s posebnim veseljem in radostjo. Ob tem pomembnem jubileju so v vrtcu pri OŠ Sodražica cel teden, od 22. do 26. maja 2023, potekale najrazličnejše dejavnosti. Praznovanje smo slovesno sklenili v petek s praznično torto, petjem in rajanjem vseh otrok ter zaposlenih in vabljenih gostov – nekdanjih zaposlenih v enoti vrtca.

Igre brez meja

Praznovanje smo začeli v ponedeljek z igrami brez meja in športnim srečanjem otrok in vzgojiteljic sosednjih vrtcev iz Nove vasi in Loškega Potoka. Pridružilo se nam je tudi vodstvo vrtca Ribnica. Zanimive igre, vse na temo sodraških značilnosti (psoglavca, smučičke Izver, pohodniška točka Strmca, pisatelj Ivan Prijatelj ...), so vzgojiteljice izvirno in zanimivo uporabile v tokratnih športnih igrah brez meja. Športno navdušenje, zdrav tekmovalni duh in veselje najmlajših je bilo čutiti na nasmejanih obrazih. Vsi otroci so prejeli tudi kolajno za sodelovanje in zdravo malico, ki so jo v sodelovanju z osebjem vrtčevske kuhinje pripravile članice TD Sodražica – Šedrzanke.

Dan intervencijskih vozil

V torek smo imeli dan intervencijskih vozil. Na šolskem igrišču so se nam pridružili gasilci iz PGD Sodražica s svojimi vozili, reševalec iz ZD Ribnica z reševalnim vozilom ter policisti mobilnega oddelka PP Ribnica in PP Ljubljana z vozili: motorjem, osebnim vozilom, kombijem ... Otroci so spoznali delo policista s službenimi psi in sodelovali pri osnovnih vajah

za dresuro policijskih psov. Navdušeno so spremljali celotno dogajanje, se pomikali od postaje do postaje in se preizkusili tako v spretnostih prve pomoči, aktivnostih gašenja kot v različnih spretnostih v specialnih policijskih vozilih.

Dan odprtih vrat

V sredo smo imeli dan odprtih vrat. V igralnice vrtca smo povabili obiskovalce vseh generacij. Starši, stari starši, sorodni-

ki, zaposleni v šoli in vrtcu, vodstva sosednjih vrtcev in šol ter krajanji so se pridružili malim ustvarjalcem. Nekateri so ustvarjali z glino, drugi s testom, slikali so s temperami, risali s flomastri, barvicami in drugimi črtali, šivali gumbe ali pa so otroci glasbeno in plesno ustvarjali pod vodstvom svojih vzgojiteljic. Najmlajši so bili med igračkami s svojimi obiskovalci in so se veselo igrali, ustvarjali, sestavljali ... Nekateri dejavnosti so vodili tudi starši vrtčevskih otrok: preproste kemijske poskuse za najmlajše, glasbeno in instrumentalno delavnico, delavnico uporabe papirja ... Najstarejši otroci so z obiskovalci izdelali praznično torto iz kartona in papirja, jo okrasili ter postavili na hodnik vrtca. Veseli živčav se je v vrtcu razlegal vse do opoldneva.

Osrednja slovesnost ob 60-letnici vrtca

V četrtek je potekala osrednja slovesnost ob 60-letnici vrtca, na kateri so nastopi-

Foto: Marko Burger

li vsi otroci vrtca s pevskimi in plesnimi točkami, njihove vzgojiteljice ter glasbena gostja Romana Krajncan. Pristrčni glasovi najmlajših, nasmejani obrazi in hitre ročice ter spretne nožice so poskrbeli, da ni ob spremljanju dogajanja na odru ostal ravnodušen noben obiskovalec prireditve. Obiskovalce so posebej navdušili najmlajši obiskovalci, ki so na oder prišli v okrašenih vozičkih in veselo pomahali obiskovalcem prireditve. Prireditvev je pristrčno povezovala Nadja Zobec Krže, mamica otrok iz vrtca in izkušena voditeljica različnih prireditev. Veseli smo bili vsakega obiskovalca prireditve in visokih gostov. Na prireditvi so navzoče poleg vodstva vrtca in šole nagovorili tudi župan občine Sodražica mag. Blaž Milavec, svetovalka za predšolsko vzgojo Zavoda RS za šolstvo Lidija Jerše ter dr. Tatjana Devjak s Pedagoške fakultete Ljubljana. Prireditvev smo slovesno zaključili s himno vrtca, ki jo je prav za to priložnost napisala in uglasbila vzgojiteljica Tadeja Korelc, zapeli pa so jo vsi otroci vrtca in vzgojiteljice.

Zgodovina vrtca v Sodražici

Na osrednji slovesnosti smo se v spominu vrnili v leto 1963, ko je v Sodražici začel delovati prvi oddelek vrtca v okviru šole. Pobudo zanj je dala takratna ravnateljica Majda Ivanc.

Prva vzgojiteljica je bila Marija Gašperič. V skupini je imela deset otrok, starih od tri do sedem let. Vrtec je bil v kletnih prostorih šole poleg kuhinje. Oprema je bila skromna – stolčki in mize. Za nabavo igrač in didaktičnih pripomočkov je skrbelo vzgojiteljica sama. V veliko pomoč ji je bila neokrnjena narava, v kateri je našla pripomočke za delo, od kamenčkov do različnih plodov, vej in cvetov. Starši in domači podjetniki so jo 'zalagali' z materiali, kot so papir, les, vezane plošče ... Društva in posamezniki v kraju so ji priskočili na pomoč tudi z opremo, da je lahko organizirala kolesarjenje, kotankanje, smučanje in sankanje. Igrišča in igral vrtec ni imel. Prvi preprosti peskovnik na travniku ob šolski zgradbi je postavil kar hišnik. Otroci so veliko časa bivali v naravi, se sprehajali, tekali, plezali, lahko bi rekli, da so imeli igral-

nico na prostem. Sama in brez dodatne strokovne pomoči je vzgojiteljica Marija Gašperič kar 17 let skrbelo in vodila vse aktivnosti vrtca, od vzgoje, nege, skrbi za didaktični material, opravljala je tudi vlogo blagajnika in tajnika.

V 80. letih so potrebe staršev po organiziranem varstvu naraščale in v kraju so v letu 1984 v okviru krajevne skupnosti, ki jo je vodil Jože Košmrlj, kasneje ravnatelj šole, pristopili k izgradnji novega štirioddelčnega vrtca, ki so ga slovesno odprli 25. maja 1985. Takratna ravnateljica Zinka Benulič je povedala, da je bil to najsrečnejši dan v času njenega dela in ravnateljavanja.

Polnih 20 let je v vrtcu poleg organizirane male šole, ki so jo začeli izvajati leta 1967, potekalo tudi delo v dveh ali treh skupinah ter kasneje tudi Cicibanove urice. A že v letu 2006 je bil vrtec premajhen, število oddelkov se je sprva povečalo na pet in iskali smo nove prostorske možnosti v zgornjem nadstropju vrtca in v šoli.

V letu 2012 so z dokončano izgradnjo nove športne dvorane in prizidka vrtca ter šole otroci dobili dodatne nove štiri igralnice. Tako smo naslednjih sedem let uspešno izvajali programe v devetih skupinah. V zadnjih treh letih pa smo postali desetoddelčni vrtec; eno igralnico imajo najstarejši otroci v prostorih šole. Danes je v vrtcu kar 165 otrok in veseli smo vsakega malčka, ki vsako jutro prihaja k nam.

Prizadevanja za kakovostno vzgojo

Utrip življenja in dela vrtca je bil nekoč v marsičem drugačen kot danes. Lahko bi iskali podobnosti in razlike, lahko tudi prednosti ali slabosti. Vsa leta smo sledili cilju, da bi vzgojili otroke v samostojne, razgledane, komunikativne, strpne, odgovorne in samozavestne posameznike. Krepili smo osnovne vrednote, kot so spoštovanje, medsebojno razumevanje in sprejemanje drugačnosti. Sledili smo viziji, da je vrtec otrokov drugi dom, kjer skozi igro varno stopa novim spoznanjem naproti.

Predšolsko vzgojo so zaznamovale reforme. Najpomembnejša sprememba je

bila uvedba kurikula pred štiriindvajsetimi leti, ki je ravno v tem obdobju na poti prenove in posodobitve. Nacionalni dokument je tradicijo slovenskih vrtcev dopolnil z novjšimi teoretskimi pogledi na zgodnje otroštvo ter z drugačnimi rešitvami in pristopi dopolnil in nadgradil pedagoško delo v vrtcih.

Stalnim prizadevanjem po vpeljavi sodobne predšolske vzgoje, ki bo kos razvoju in spremembam časa, so sledile tudi strokovne delavke našega vrtca z vodstvom. Zavedamo se pomembne vloge zgodnjega otroštva za vsakega posameznika, ko se ob ustreznih spodbudah razvijajo vsi potenciali, vrednote, samopodoba in se gradijo trdni temelji za nadaljnjo rast in razvoj. Z organizacijo pestrih oblik sodelovanja s starši spodbujamo aktivno vključevanje otrokove družine in skrbimo, da bo vrtec tudi v prihodnje nudil kakovostno podporo staršem pri skrbi in vzgoji otrok. Usmerjeni smo v aktivno povezovanje z okoljem na lokalni in širši ravni.

Najlepši spomini so shranjeni v srcih

Če bi želeli naštet in opisati vse, kar se je v 60 letih dogajalo v vrtcu, bi trajalo kar precej dolgo, saj se je zvrstilo veliko dogodkov. Najpomembnejši so zapisani v kroniki, v zborniku, ki smo ga izdali ob 50-letnici vrtca, ovekovečeni na fotografijah, a prepričana sem, da so najlepši spomini shranjeni v naših srcih, kjer bodo ostali za vedno.

Zavedamo se, da je vsak, ki je obiskoval vrtec, v njem pustil svoj pečat. Vsak strokovni delavec je dodal droben in pomemben kamenček v mozaik vzgoje, znanja in življenjskih vrednot, ki so jih otroci našega vrtca ponesli s seboj v šolske klopi in nadalje v življenje.

Želimo, da bi se vsi, ki ste že bivali v prostorih našega vrtca in v njih preživeli številne ustvarjalne in razigrane urice v družbi srčnih in prijaznih vzgojiteljic, radi spominjali let v naši sredini in boste ponosno povedali, da ste obiskovali sodražski vrtec.

Hvala vsem, ki živite z našim vrtcem in delite radost otroštva z nami. ◀

Izobraževanje v DKPS

Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok

V soboto, 2. 12. 2023, se je na Rožni ulici 2 v Ljubljani zbralo 14 udeleženk seminarja Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok, ki sta ga vodili Marjeta Krejči Hrastar in Tatjana Jakovljevič.

Podana je bila bogata vsebina, ki je osmislila marsikatero razvojno in čustveno stanje otrok ter je bila obogatena z napotki za nadaljnje delo in pomoč. Hvala predavateljicami in vsem udeleženkam za sodelovanje in prisotnost.

Odzivi udeleženk:

- Odgovarja na vprašanja, ki zadevajo sodobne izzive poučevanja.
- Težave, s katerimi se srečujejo otroci v šoli in s katerimi se posledično srečujemo učitelji, so posledica mnogih razlogov, načina življenja. A na to je mogoče vplivati in danes nam je bilo predstavljeno, kako.
- Dobila sem nov zagon, nov pogled.
- Praktične vaje, strokovna podaja vsebin ter posluš za potrebe skupine. Človeški in topel pristop.

Vpliv nosečnosti, poroda in prvih treh let življenja na otrokov kasnejši razvoj

Na Rožni ulici v Ljubljani je 20. 1. 2024 potekal seminar Vpliv nosečnosti, poroda in prvih treh let življenja na otrokov kasnejši razvoj. Na seminarju se je zbralo 25 udeleženk. Želimo jim, da bi lahko novo znanje koristno uporabile doma in pri svojem delu. »V vrtcih se srečujemo z vedno večjim številom otrok s posebnimi potrebami. Na seminarju sem dobila vpogled, od kod izhajajo težave in kako lahko pomagamo otroku in usmerimo starše.« (udeleženka)

Neža Bevc

Srečanje DKPS OS Celje

V župnišču sv. Danijela je bilo 18. 1. 2024 potopisno predavanje Po Armeniji, ki ga je pripravil Marko Zevnik. Potopis nas je obogatil zaradi Markovega doživetega pripovedovanja o slikovitih armenskih pokrajinah, starih samostanih, ki so večinoma opuščeni, slišali smo za armensko abecedo, ki je nastala v petem stoletju in se še danes uporablja, spregovoril je o konjaku, ki je svetovno znan zaradi svoje

žlahtnosti, o žalostni usodi Jezidov in njihovem zoroastrstvu, o sveti gori Ararat, ki je na meji s Turčijo, po legendi pa je na njej pristal Noe. Predavanju je sledil pogovor.

Ksenija Fänrich Vuga

Utrinki s potopisnega večera o romanju po Sveti deželi

Predavanje so organizirali župnija Zreče, Kolping družina Zreče in DKPS OS Celje. Potekalo je 21. 3. 2024 ob 19.30 v župnišču Zreče.

Predavatelj Ivo Olup je začel z besedami iz Psalma 137: »Če pozabim tebe, Jeruzalem, naj bo pozabljena moja desnica.« (Ps 137, 5) S sliko in živo besedo nas je popeljal po Sveti deželi, ki jo je obiskal pred enim letom. »Ob rekah babilonskih smo sedeli in jokali, spominjajoč se Siona. Na vrbe one pokrajine smo obesili svoje citre.« (Ps 137,1)

Za zaključek je z nami delil zgodbo, ki jo je povedal njihov vodnik. V majhni sobici so gorele štiri svečke. Prva svečka pravi: »Vidim, da ljudem ne uspe živeti v miru, zato bom raje ugasnila.«

Druga svečka predstavlja vero in reče: »Ljudje hodijo, kot da me ni. Vse je zaman.« In ugasne. Tretja svečka pravi: »Jaz sem Ljubezen. Ljudje me ne razumejo. Vse si narobe predstavljajo.« In ugasne. V to sobo vstopi deček in prestrašeno zakriči: »Ne, ne, ne ugasnite zadnje svečke. Mene je strah teme.« In ta sveča reče: »Ne boj se. Dokler gorim jaz, Upanje, lahko vedno prižigamo ostale svečke: Mir in Vero in Ljubezen.« Fantek jo vzame in z njo prižge ostale tri. Tako je vodnik zaključil: »Kamorkoli greste, ponesite s seboj upanje in prižigajte tisto, kar je ugasnilo. Bodite luč.«

Ivo Olup

Predstavitve DKPS v Pivki

Na povabilo župnika g. Marjana Škvarča smo se trije predstavniki DKPS v četrtek, 7. 3. 2024, udeležili dekanijskega večera v Pivki, ki je bil namenjen predstavitvi delovanja našega društva. Župniku sem hvaležna za dve sicer redki spoznanji: da je prepoznal

potrebe šole in učiteljev v svoji dekaniji in da je spoznal, da te potrebe lahko zapolni jo prav vsebine, ki jih učiteljem ponuja naše društvo.

Med udeleženci morda ni bilo veliko aktivnih učiteljev, a vseeno verjamem, da je vse povedano prišlo do pravih ušes. Predstavitve je potekala tako, da je Erika Ašič najprej spregovorila o društvu v celoti: predstavila je nastanek, vizijo in poslanstvo, glavna področja in način delovanja ter projekte in seminarje. Sama sem predstavila društveno javno delovanje, njegovo vlogo v družbi in seveda društvo kot prostor prijateljskih, osebnih stikov ter vrednot in duhovnosti. Leon Kernel iz OS Sv. Hieronima pa je govoril o nastanku in delovanju mlade območne skupnosti. Zelo osebno je povedal tudi, kaj mu društvo daje kot katoličanu in učitelju in zakaj je smiselno biti naš član. Celotno predstavitve je zaokrožil s pričevanjem o dimenzijah stvarstva in odnosa med Bogom in človekom.

Ob koncu smo v sproščenem pogovoru ugotavljali, koliko odgovorov in bogatih vsebin lahko pri DKPS najdemo preobremenjeni učitelji. Če bi se še kje pokazala potreba po podobnem doživetju v župniji, se lahko obrnete na nas in dogovorili se bomo za obisk in predstavitve.

Helena Kregar

Foto: Marko Hrovat

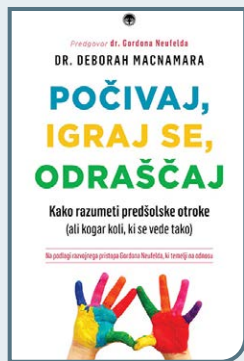
Deborah MacNamara

Počivaj, igraj se, odraščaj

Kako razumeti predšolske otroke (ali kogar koli, ki se vede tako)

Brežice: Primus, 2023

319 strani, cena: 27,00 €

Knjiga temelji na znanosti in odnoso-razvojnem pristopu psihologa Gordona Neufelda ter razkrije odločilno vlogo staršev pri ustvarjanju pogojev, da otroci zacvetijo. Majhni otroci, osupljivi, ljubljeni ter s sposobnostjo, da v nekaj sekundah iz radosti preidejo v frustracijo, so eni od najbolj nerazumljenih ljudi na planetu. Starši in skrbniki se spopadajo z njihovim skrajnim vedenjem, od izbruhov jeze, upiranja in agresivnosti do separacijske anksioznosti, protestov, ko je čas za spanje, in neposlušnosti. Ključ do razumevanja otrok je v zavedanju, da njihovo vedenje nima nič z nami osebno in da ne gre za motnjo ali težavo.

Edward de Bono

Šest klobukov razmišljanja

Ljubljana: Umna, 2023

319 strani, cena: 29,00 €

Mednarodna uspešnica, ki je spremenila način razmišljanja najbolj uspešnih ljudi na svetu. Uspeh v poslu je odvisen od tega, kako dobro razmišljamo. Šest klobukov razmišljanja nam bo pomagalo k boljšemu razmišljanju – s svojim originalnim, praktičnim in pozitivnim pristopom k sprejemanju odločitev in raziskovanju novih idej. S pristopom, ki so ga uspešno usvojili in posvojili že tisoči direktorjev, učiteljev in političnih voditeljev po vsem svetu.

Jože Ramovš

Logoteorija, logoterapija in antropohigiena pri delu z ljudmi in za ljudi

Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje, 2023

206 strani, cena: 25,00 €

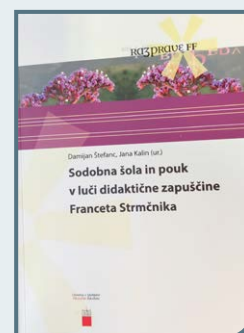
Logoterapija je ena od sodobnih smeri psihoterapije. Njen začetnik je psihiater Viktor Frankl (1905–1997). Elisabeth Lukas (roj. 1942) je razvila sistematično usposabljanje logoterapevtov po merilih Evropske zveze za psihoterapijo. Inštitut Antona Trstenjaka je tej usmeritvi doprinesel sožitni in razvojni vidik antropologije, za prakso pa metodiko preventivne antropohigiene. Pri tem nadaljuje delo Antona Trstenjaka (1906–1996). Znanja in metode logoteorije, logoterapije in antropohigiene odgovarjajo na stiske današnjega človeka in sožitja ljudi v družini, službi in družbi. Človeku pomagajo krepiti duhovne zmožnosti – notranjo svobodo in usmerjanje sebe, da prevzame odgovornost za svoje odločitve, sprejme izzive in najde smisel v svojih izkušnjah. Ta znanja in metode pomagajo tako pri poklicnem in prostovoljskem delu kakor pri lastnem osebnotnem razvoju v vsakdanjem življenju, v tiskah in blaginji.

Damijan Štefanc, Jana Kalin (ur.)

Sodobna šola in pouk v luči didaktične zapuščine Franceta Strmčnika

Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2023

254 strani, cena: 23,90 €

Posebna vrednost monografije je v prepletanju teoretičnih razmislekov in empiričnih raziskav, s katerimi avtorji odkrivajo odgovore na temeljna vprašanja pouka in sodobnega vzgojno-izobraževalnega dela, hkrati pa si zastavljajo nova vprašanja za nadaljnje raziskovalno delo. Na temelju strokovnih razmislekov prof. Strmčnika gradijo nova spoznanja in nakazujejo perspektivo razvoja didaktične teorije ter (širših sistemskih in praktičnih) rešitev znotraj vzgojno-izobraževalnega sistema v prihodnje (izr. prof. dr. Eva Klemenčič Mirazchijski).

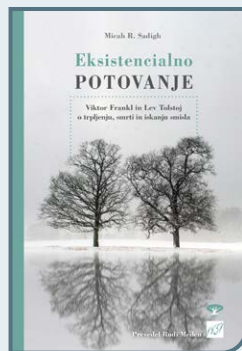
Foto: Matej Hozjan

Haddon Klingberg ml.

Ko nas pokliče življenje**Celje: Celjska Mohorjeva družba, Društvo Mohorjeva družba, 2023****516 strani, cena: 33,00 €**

To je edina avtorizirana biografija Viktorja Frankla. Čeprav imamo o Franklovi logoterapevtski misli in filozofiji nešteto knjig, pa je o njegovem življenju, predvsem o globoko ljubečem, intenzivno duhovnem odnosu med njim in ženo, napisanega le malo. Ta knjiga zapolnjuje praznino v Franklovi biografiji. Gre za čudovito ljubezensko zgodbo in poklon dvema izjemnima človekoma. Avtor se je opiral na številne anekdote, ki sta mu jih pripovedovala zakonca Frankl. Opisal je njuno ločeno zgodnje življenje in več kot pol stoletja skupne poti v zakonu. Pobuda se je zgodila po nekem gostovanju zakoncev Frankl v Chicagu. Klingberg je bil prvi, ki sta ga zares spustila v svoje življenje. V sedmih letih druženja je nastalo na stotine ur posnetkov pogovorov, zapisov in fotografij. Avtor je govoril s številnimi posamezniki iz njunega življenja in obiskal večino krajev njunega otroštva in mladosti.

Micah R. Sadigh

Eksistencialno potovanje**Celje: Celjska Mohorjeva družba, Društvo Mohorjeva družba, 2023****252 strani, cena: 25,00 €**

Knjiga bralcu odstira eksistencialna obzorja ter jih opremlja s trdnimi oprimki, upanjem in svetlobo. Vsak od nas se prej ali slej sreča z eksistencialnimi vprašanji, četudi si prizadevamo v blišču in hrupu sodobnega potrošništva ta notranji glas utišati. To so vprašanja: Kdo sem? Kam grem? Kakšen smisel ima moje življenje? Dunajski psihiater Viktor Frankl in ruski literarni klasik Lev N. Tolstoj sta tem razmislekom posvetila vse življenje.

Avtor Micah R. Sadigh o njih spoznanjih piše v razumljivem jeziku, zahtevne filozofske principe pa sleherniku približa skozi človekove osebne stiske in dileme. S Franklovo logoterapevtsko mislijo in Tolstojevim čutom za najgloblje v človeku nagovori vprašanja trpljenja, smrti in življenjskega smisla. Doživimo jih skozi sodnika iz ene Tolstojevih najboljših novel vseh časov Smrt Ivana Iljiča.

Iztok Krevs

Dragulji onstranstva*Ozdravljajoča ljubezen angelskih oblakov***Brežice: Primus, 2022****347 strani, cena: 25,00 €**

Po sinovi smrti družina, prežeta s čustvi bolečine, strahu in nelagodja, začne dobivati presunljiva duhovna videnja. Poleg tega se na nebu začnejo prikazovati podobe, ki jih Iztok ujame v objektiv fotoaparata in z izjemnim prepoznavanjem razkriva njihovo sporočilnost. Razkrije se otipljivo, tolažljivo in osvobajajoče sporočilo, da sin Matej živi. Avtor nam pogumno in pretresljivo odstira najintimnejše kotičke svojega srca, bogatega notranjega življenja, dovezetnega za najmanjše podrobnosti čutnega zaznavanja, ki zdravijo njega in njegovo družino. Pri tem na zanimiv način v poljudnoznanstvenem slogu prepleta psihološke, naravoslovne in teološke prvine.

Napovedni *koledar* **Seminar DKPS 2023/2024****Nevrotaktilna integracija refleksov MNRI®****Obseg:** 20 ur**Izvedba:** Ljubljana, 17. in 18. 5. 2024 ter 6. in 7. 9. 2024, prijave do 29. 8. 2024**Predavateljica:** Marjeta Krejči Hrastar**Informacije in prijave:**

Društvo katoliških pedagogov Slovenije (DKPS)

Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana

01/43 83 983 (torek, četrtek: 9.00–12.00)

dkps.seminarji@gmail.com

<http://www.dkps.si>**Logoterapija, njene možnosti in meje**

Inštitut za logoterapijo v sodelovanju z Inštitutom Antona Trstenjaka in Inštitutom Stopinje organizira informativni seminar.

Viktor Frankl, Elisabeth Lukas in Anton Trstenjak za poklicno in prostovoljsko delo z ljudmi in za ljudi ter za osebni razvoj

Izvedba: Ljubljana, 5. in 6. 6. 2024**Izvajalci:** prof. dr. Jože Ramovš, mag. Martin Liseč in drugi logoterapevti**Info:** <https://www.logoterapija.si/>, info@logoterapija.si, 040 731 115

Manca Prosen

Vloga pedagoškega koordinatorja pri delu z nadarjenimi učenci v osnovni šoli

Magistrsko delo

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, 2024

Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci je zakonsko in strokovno opredeljeno ter se izvaja na vsaki slovenski osnovni (tudi srednji) šoli. Strokovne podlage na področju vzgoje in izobraževanja pri delu z nadarjenimi učenci v osnovni šoli kot enega izmed sodelujočih v procesu odkrivanja in dela z nadarjenimi navajajo pedagoškega koordinatorja. Namen magi-

strskega dela in opravljene raziskave je bil prikaz trenutnega stanja koordinatorjevega dela pri uresničevanju Koncepta OŠ (1999). Ugotovitve kažejo tako pozitivne kot tudi negativne tendence pri organizaciji in delu z nadarjenimi. Ugotovili smo, da je večina koordinatorjev prav šolskih svetovalnih delavcev. V povprečju so ocenjevali, da vloga koordinatorja doživljajo kot pomembno, zahtevno in so v njej srednje zadovoljni. Sodelovanje drugih udeležencev pri delu z nadarjenimi pa koordinatorji ocenjujejo nekoliko nadpovprečno. Ugotovili smo tudi, da so koordinatorji pri svojem delu deležni dovolj pomoči in podpore, najpogosteje s strani vodstva šole. Koordinatorji se pri svojem delu srečujejo s težavami, najpogosteje s preobremenjenostjo sebe in drugih udeležencev (učiteljev, nadarjenih učencev, drugih strokovnih delavcev ...) v procesu uresničevanju Koncepta (1999), kar posledično privede tudi do časovne stiske, pomanjkanja motivacije ipd. Omenjene težave bi bilo v prihodnosti treba nadalje nasloviti.

Martin Perčič

Etična razsežnost medosebnih odnosov v luči personalistične etike Karola Wojtyły in Teologije telesa Janeza Pavla II.

Doktorska disertacija

Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta, program Teologija, 2023

V doktorski disertaciji z naslovom *Etična razsežnost medosebnih odnosov v luči personalistične etike Karola Wojtyły in Teologije telesa Janeza Pavla II.* obravnavamo preplet antropologije in etike Karola Wojtyły, kasnejšega papeža Janeza Pavla II. Predstavili smo kontekst, v katerem se je oblikovala filozofija in teologija Karola Wojtyły oziroma Janeza Pavla II. Z analizo filozofskih in teoloških tokov smo izpostavili vire, ki so vplivali na oblikovanje njegove specifične filozofije, v kateri je analiziral in medsebojno povezoval različne filozofske koncepte. S proučevanjem njegovih filozofskih del smo pokazali, na kakšen način je integriral klasične ontološke kategorije in fenomenološko metodo. Zatem smo raziskali, na kakšen način je utemeljeval moralno teorijo, kjer ima pomembno mesto sinteza naravnega prava in personalistične etične norme delovanja, ki jo je Janez Pavel II. oblikoval v encikliki *Veritatis splendor*. V tem kontekstu smo predstavili tudi Wojtyłovo percepcijo ljubezni v povezavi z dostojanstvom človeka kot osebe, kar je tudi izhodišče njegove teološke antropologije v *Teologiji telesa*. S poglobljeno hermenevitično analizo *Teologije telesa* smo raziskovali, v kolikšni meri je teološka antropologija v kontinuiteti z njegovo filozofsko antropologijo.

Karmen Strel

Učiteljeva pojmovanja vzgojne dimenzije književnosti pri pouku slovenščine v gimnaziji

Magistrsko delo

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, Oddelek za slovenistiko, 2023

Magistrsko delo obravnava induktivno vzgojno dimenzijo pouka književnosti na slovenskih gimnazijah. Vzgojno vrednost zaznavamo v bralnem dogodku, v katerem vsak bralec skozi prvoosebno izkušnjo vstopa v raznolike literarne svetove, ki omogočajo perturbacijo njegove avtopoetske narave. Svoja doživetja nadalje pogloblja in razširja

v simetričnem dialogu z drugoosebnimi izkušnjami, ki jih podajajo tako sošolci kot učitelj, ter s tretjeosebni izkušnjami, ki jih o literarnem delu ponujajo različne stroke. Teoretske razmisleke nadgradimo s kvalitativno fenomenološko raziskavo, znotraj katere je bilo opravljenih osem poglobljenih intervjujev z učitelji vseh vrst javnih in zasebnih gimnazijskih programov v Sloveniji. Ugotovitve prinašajo zavedanje, da bi moral sodobni gimnazijski pouk književnosti, ki temelji na komunikacijskem modelu, za celostnejše uresničevanje induktivne vzgojne dimenzije v večji meri poudarjati prvoosebne izkušnje, ki med drugim vključujejo raziskovalno in ustvarjalno delo dijakov ob literaturi, in vzpostavljati poglobljene dialoge, ki temeljijo na simetriji zavesti avtopoetskih sistemov, ki so neposredno ali posredno vključeni v komunikacijo. V tem kontekstu izpostavimo tudi potrebo po kakovostnih usposabljanjih učiteljev na predmetnostrokovnem in občepedagoškem področju na račun poudarka, ki ga učitelji zaznavajo v birokratizaciji svojega dela, ter potrebo po vzpostavitvi skrbnejšega načrtovanja in reflektiranja vzgojne dimenzije.

The title of this week's *Editorial* by editor Silvo Šinkovec is Glimpses from the Path of Education. In it, he talks about the magazine's past and its importance over its 25 years.

The title of the 101st edition of *Vzgoja* is The Call for Education. In the introductory article, Matevž Vidmar gives some thoughts about the round table on the occasion of the 100th issue of *Vzgoja*. Štefan Krapše presents his view on current educational moments in Slovenia. Simona Kustec reflects on whether education is the cause or the solution to the conflicts of values and paradoxes in society. Dejan Hozjan gives an expert view on the development of educational plans and the National Programme of Education. Sebastjan Kristovič has prepared an article in which he presents the study of logopedagogy, which is an innovative holistic educational approach. In the next article we learn about the reaction of the Slovenian Bishops' Conference to the draft of National Programme of Education. Ksenija Fänrich Vuga reveals the content of the 14th Hippocrates Meeting organised by the Association of Slovenian Catholic Doctors.

In *Our Interview* section, Dragica Motik hosts dr. Sanda Ham, a linguist from Osijek, author of textbooks, grammar, orthography and other works on the Croatian language and national identity.

In the *Teachers* section, Dragica Motik and mag. Ivo Branimir Piry introduce readers to the Jesuit College in Ljubljana, which was a source of knowledge between 1897 and 1773. We present Matija Nared's thoughts on the influence of the Renaissance on the development of European education.

In the section *Educational Plan*, Mateja Škufca Langus writes about entrepreneurship competences at school. Branko Koderman continues the series of articles on Christian Slovene identity and patriotism in schools. This time the article is entitled Parents, Children, Poets and Teachers in Christian Slovene classrooms. In the *Parents* section, Tanja Primožič describes early foreign language learning. Lidija Šket Kamenšek offers us an article entitled But Today I Want it Differently, which is about children with ADHD.

In the section *Fields of Education*, dr. Milček Komelj presents the work of the painter Staš

Kleindienst: Pastoral. Petra Žnidar Kozole's article sheds light on selective mutism and its impact on children.

In the *Spiritual Challenge* section, we can read Vida Škerjanc's article Pupils Visiting St Francis Church in Šiška, Janko Jarc's article Lord, We Beseech You and Marjan Škvarč's article Hope for All.

In the *Experience* section we present an article by Katarina Jensterle Nečimer on teaching English in the first trimester. Majda Kovačič Cimperman's has written about the celebration of sixty years of the kindergarten at the Dr. Ivan Prijatelj Primary School in Sodražica.

In the *Reading Tips* section, we present some good books on education that will help teachers and parents.

We have included short presentations of two doctoral dissertations and one master's these from the field of education in the New Insights section.

Written by: Tatjana Fajdiga
Translated by: Tanja Volk

Informacije
in prijave:

www.dkps.si

siesc.info@dkps.si

031 305 024

68. mednarodni kongres SIESC

VIPAVA, 24. – 29./30. julij 2024

Škofijska gimnazija Vipava in Dijaški dom Vipava

NOVI IZZIVI ZA UČITELJE: VZGOJA ZA SPOL IN SPOLNOST

Strokovni del kongresa – predavatelj in teme predavanj:

- **25. julij 2024: dr. Urh Grošelj**, pediater na pediatrični kliniki UKC Ljubljana: Spremembe spola, posledice in etične dileme.
- **26. julij 2024: Benjamin Tomažič**, profesor informatike na Gimnaziji Želimlje in direktor Inštituta Integrum: Spolna vzgoja mladih.
- **27. julij 2024: dr. p. Silvo Šinkovec**, pedagog, psiholog in duhovnik, duhovni asistent DKPS: Viri moči za učitelje ob novih izzivih.

Ker nam je mar
za prihodnost.

Staš Kleindienst: Pastorala, 2016

olje na platnu, 120 x 130 cm

Arhiv Galerije Božidar Jakac, Kostanjevica na Krki

Foto: Jaka Babnik